T.C.

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

GÜRCİSTAN'IN ENERJİ KORİDORU OLMASININ ENERJİ ARZ GÜVENLİĞİNE ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Servet KARACA

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi A. Bahadır KAYNAK

İstanbul 2018

GÜRCİSTAN'IN ENERJİ KORİDORU OLMASININ ENERJİ ARZ GÜVENLİĞİNE ETKİSİ

Servet KARACA

Uluslararası İlişkiler, Bakü Devlet Üniversitesi, 2000

Altınbaş Üniversitesi

Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı'na

Sunulmuştur.

Bu dokumandaki turn bilgilerin akademik kural ve eti e bath kalinarak yazildigini ve tez yazim kurallari kapsaminda bu 9ali5mada bulunan ve original olrnayan butun bilgi ve rriateryallerin referanslandirildigini temin ederim.

Servet KARACA

ÖZET

GÜRCİSTAN'IN ENERJİ KORİDORU OLMASININ ENERJİ ARZ GÜVENLİĞİNE ETKİSİ

Servet KARACA

Yüksek lisans, Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Altınbaş Üniversitesi,

Danışman:

Dr. Öğr. Üyesi A. Bahadır KAYNAK

SSCB'nin dağılmasının ardından Hazar Havzasında yer alan ülkeler bağımsız hale geldiler. Bu ülkelerin sahip olduğu zengin petrol ve doğalgaz kaynakları küresel güçlerin ilgisine mazhar olmuştu. Bölgede yer alan enerji kaynaklarının çıkarılması, işlenmesi ve satılması sürecinde hâkim olmak konusunda bölge ülkeleri ve küresel aktörleri içeren sıkı bir rekabet yaşanır oldu. Enerjiyi ürettikten sonra naklederek son kullanıcıya ulaştırmak için üretici ve rezerv sahibi ülke mücadele verirken enerji arz güvenliğini önemseyen ülkelerde kaynakları çeşitlendirmek ve tek bir üreticiye bağımlı kalmamak için politika üretmeleri gerekmektedir. Üretilen politikaların odak noktasında yer alan unsurlardan biri de enerji hatlarının geçtiği ülkelerin güvenli olup olmadığıdır.

Çalışmada enerji politikası ve arz güvenliği politikaları incelenerek, Gürcistan devletinin enerji koridoru olmasının nedenleri, ülkenin enerji koridoru olmasını sağlayan hatları ve bu hatların doğrudan veya dolaylı olabilecek bağlantılar ve aynı zamanda 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'nın ülkenin güvenlik politikalarına etkisi açıklanmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gürcistan, Enerji, Hazar Havzası, Enerji Arz Güvenliği, Rusya-Gürcistan Savaşı

ABSTRACT

THE INFLUENCE OF GEORGIA'S TURNING INTO AN ENERGY CORRIDOR ON THE ENERGY SUPPLY SECURITY

Servet KARACA

Master, Department of Political Science and International Relations, Altinbas University

Advisor

Assist. Prof. A. Bahadır KAYNAK

After the dissolution of the Soviet Union, the countries of the Caspian Basin became independent. Rich oil and natural gas fields owned by these countries took the attention of both global and regional powers. As a result, a fierce competition observed among the actors striving for controlling the mining, processing and sale processes of these energy sources. While the energy producer and owner countries are paying effort to achieve the control all the process till the end users, the countries in need of energy design policies aim to diversify their energy sources for the sake of ensuring energy supply security without depending on a single supplier. One of the issues paid attention in this process is the security conditions in the countries located in the energy transfer routes.

This study examines the energy and energy supply security policies with the aim or explaining the reasons behind Georgia's turning into an energy corridor, the energy transfer routes playing a role in the Georgia's being an energy corridor by considering the direct and indirect linkages to these routes, as well as the influence of the 2008 Russia-Georgian war over the secutiy policies of the country.

Keywords: Georgia, Energy, Caspian Basin, Energy Supply Security, Russia-Georgia War.

İÇİNDEKİLER

ÖZET v
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER vii
KISALTMALAR ix
GİRİŞ 1
BİRİNCİ BÖLÜM: ENERJİ POLİTİKASI, ENERJİ ARZ GÜVENLİĞİ VE BÜYÜK GÜÇLER 3
1.1. Enerji Politikası 3
1.2. Enerji Arz Güvenliği ve Büyük Güçler 4
1.2.1. AB'ye Göre Enerji Arz Güvenliği ve Politikaları 9
1.2.2. ABD'ye Göre Enerji Arz Güvenliği ve Politikaları 11
1.2.3. Rusya'ya Göre Enerji Arz Güvenliği ve Politikaları 12
1.2.4. NATO'ya Göre Enerji Arz Güvenliği ve Politikaları 16
İKİNCİ BÖLÜM: BAĞIMSIZLIK SONRASI GÜRCİSTAN VE ETNİK PROBLEMLERİ 18
2.1. Bağımsızlık Sonrası Gürcistan'a Genel Bakış 18
2.1.1. Jeopolitik Konum ve Ekonomik Durum 18
2.1.2. Bağımsızlık Süreci ve Gül Devrimine Kadar olan Süreç 20
2.1.3. Gül Devrimi ve Devrim Sonrası Süreç 24
2.2. Etnik Problemler ve İç Sorunlar 25
2.2.1. Güney Osetya 26
2.2.2. Abhazya 28
2.2.3. Acara 31
2.2.4. Javakheti 33
2.2.5. Pankisi, Kodoro Vadileri ve Diğer Etnik Sorunlar 34
2.3. Gürcistan ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) 35
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: GÜRCİSTAN'IN ENERJİ KORİDORU OLMASININ ULUSLAR ARASI POLİTİKALARA VE GÜRCİSTAN'IN GÜVENLİĞİNE ETKİSİ 37
3.1. Enerji Koridoru Olarak Gürcistan 37
3.1.1. Azerbaycan-Ermenistan Arasındaki Dağlık Karabağ Problemi 39
3.1.2. İran' a Uygulanan Ambargo 42
3.1.3. Rusya'nın Güvensiz Ülke Olarak Görülmesi 45
3.1.4. Mevcut Boru Hatları 47
3.1.4.1. Bakü-Supsa Petrol Boru Hattı 47

3.1.4.2. Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı (BTC) 48
3.1.4.3. Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı (BTE) 50
3.1.5. Mevcut Hatların Yeni İnşa Edilecek Hatlarla Doğrudan ve Dolaylı Bağlantısı 52
3.1.5.1. TANAP 52
3.1.5.2. Trans Adriyatik Doğalgaz Boru Hattı (TAP) 53
3.1.5.3. Aktau BTC Hattı 54
3.1.5.4. Hazar Geçişli Doğalgaz Hattı Projesi 54
3.2. 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı 55
3.3. Enerji Politikaları Bağlamında 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve Dünya Kamuoyu 57
3.3.1. Savaş Sırasında AB'nin Pozisyonu 58
3.3.2. Savaş Sırasında ABD'nin Pozisyonu 60
3.3.3. Savaş Sırasında BM'nin Pozisyonu 61
3.3.4. Savaş Sırasında NATO'nun Pozisyonu 63
3.3.5. Diğer Dünya Devletlerinin Pozisyonları 65
Sonuç 66
Kaynakça 69
Öz Geçmiş 77

KISALTMALAR

AAET	**-Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu**
AB	**-Avrupa Birliği**
ABD	**-Amerika Birleşik Devletleri**
AET	**-Avrasya Ekonomik Topluluğu**
AGİT	**- Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı**
AK	**-Avrupa Konseyi**
AKÇT	**-Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu**
AKKA	**-Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması**
BDT	**–Bağımsız Devletler Topluluğu**
BLACKSEAFOR	**-Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu**
BM	**-Birleşmiş Milletler**
BOP	**-Büyük Ortadoğu Projesi**
BOTAŞ	**-Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş**
BP	**- British Petroleum**
BSREC	**- (BSERC)Karadeniz Bölgesel Enerji Merkezi**
BTC	**-Bakü Tiflis Ceyhan Petrol Boru Hattı**
BTE	**-Bakü Tiflis Erzurum Doğalgaz Boru Hattı**
BTK	**-Bakü Tiflis Kars Demiryolu Hattı**
CDC	**-Center for Disease Control (Hastalık Kontrolü merkezi)**
DKÖB	**-Dağlık Karadağ Özerk Bölgesi**
DTÖ	**-Dünya Ticaret Örgütü**
DUMA	**-Rusya Federasyonu Parlamentosu Alt Kanadı**

GATT **-Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması**

GUAM **–GUAM Demokrasi ve Ekonomik Kalkınma Örgütü**

GYB **-Gürcistan Yurtseverler Birliği**

IAEA **-Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu**

IEA **- Uluslararası Enerji Ajansı**

IMF **- Uluslararası Para Fonu**

IŞİD **-Irak ve Şam İslam Devleti**

INTERPOL **-Uluslararası Polis Teşkilatı**

KEİ **-Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü**

KEİPA **-Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi**

KGB **-SSCB İstihbarat ve Gizli Servisi**

KİİP **-Kafkasya İstikrar ve İşbirliği Platformu**

NATO **-Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü**

OPEC **-Organization of Petroleum Exporting Countries (Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı)**

RF **-Rusya Federasyonu**

SCP **-Güney Kafkasya Doğalgaz Boru Hattı**

SOCAR **-Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Şirketi**

SSCB **-Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği**

TANAP **-Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı**

TAP **-Trans-Adriyatik Doğalgaz Boru Hattı**

TRACECA **-Avrupa Kafkasya Asya Ulaştırma Koridoru**

TPAO **-Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı**

UNESCO **-Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü**

WB **-Dünya Bankası**

GİRİŞ

Berlin Duvarı'nın 1989 yılında yıkılması sonrası başlayan süreç ile birlikte SSCB de süreçten etkilenerek çözülmeye başlamıştır. SSCB'nin dağılması ile birlikte iki kutuplu dünya düzeni sona ermiş ve bölgedeki birçok ülke bağımsızlıklarını ilan edip modern dünyada kendilerine bir yer edinmeye başlamışlardır. Bu yeni jeopolitik tabloda Güney Kafkasya ülkeleri, doğal zenginlikleri ve coğrafi konumları bakımından küresel ve bölgesel aktörler (ABD, AB, Rusya, Çin, İran ve Türkiye) için önemli ve hassas bölgeler hâline gelmişlerdir.

SSCB dağıldıktan sonra bağımsızlığını ilan eden ülkeler dünyaya entegre olabilmek için dış ilişkileri ile ekonomik ve sosyal politikalarını belirlemeye, yeni düzenlerini kurmaya, bu bağlamda ülkeleri için yeni kanun ve anayasa hazırlıklarına başladılar. Bağımsızlıklarını kazanan bu yeni ülkelerden bazıları bulundukları jeopolitik ve jeostratejik konumları itibarı ile şanslı idi. Örneğin Azerbaycan, Türkmenistan ve Kazakistan devletleri doğalgaz ve petrol yatakları açısından zengin olduğu için AB, ABD ve Rusya gibi gelişmiş ülkelerin yatırım alanlarına dönüşerek ekonomik anlamda sıçrama gösterdiler. Bu ülkeler güvenlik anlamında da maden yatakları olmayan ülkelere göre daha iyi durumdaydılar. Yeraltı zenginlikleri olmayan ülkelerden Gürcistan ise hem ekonomik olarak hem de kendi içindeki etnik bölüşmelerden dolayı devamlı sıkıntılar yaşamaktaydı. Gürcistan'a bağlı üç özerk cumhuriyet (Güney Osetya, Abhazya, Acara) kurulmuştu. Gürcistan hem bu problemlerle uğraşıyor, hem de ekonomik ve politik olarak güçlenmek istiyordu.

Ülkeler arası çıkar ilişkileri için gerekli olan enerji kaynaklarının taşınması meselesi, bölgenin mevcut durumu bakımından şöyle bir görünüm arz etmekteydi. Azerbaycan'ın mevcut petrol ve doğalgaz rezervlerinin Türkiye ve Avrupa pazarına boru hatları ile taşınması konusunda bir enerji koridoruna ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu koridor için kullanılabilecek güzergâh alternatifleri; İran, Ermenistan, Rusya ve Gürcistan devletleri olarak düşünülmüştü. Ancak bu güzergâhlardan bazıları siyasi ve güvenlik nedenlerinden dolayı tercih edilmemeye başlanmıştı. İran'a ABD tarafından uygulanan ambargo İran'ı saf dışı etmişti. Ermenistan'ın Azerbaycan'a ait Dağlık Karabağ'ı işgal etmesi, Ermenistan güzergâhının saf dışı bırakılmasına neden olmuştu. Rusya'nın eskiden kendi egemenliği altında bulunan Gürcistan'a uyguladığı merkez çevre politikaları, Azerbaycan'ın ABD ve AB'ye yakın duruş sergilemesi ve Rusya'nın bu iki ülkeye enerji ve siyasi anlamda uyguladığı bazı yanlış politikalar sonucunda; Gürcistan'ın bölgedeki en uygun ve güvenli enerji koridoru olduğu düşünülmüştür. Gürcistan'ın da AB ve ABD'ye yakın durması ve onları desteklemesi neticesinde ilk olarak

Bakü Tiflis Ceyhan Petrol Boru Hattı (BTC) yapılmıştır. Daha sonra Bakü Tiflis Erzurum Doğalgaz Hattı (BTE), BTC' ye paralel olarak inşa edilmiş, böylece bu koridorun önemi daha da artmıştır. Fakat Bakü-Supsa, BTE ve BTC boru hatları Gürcistan'ın önemini artırmış olsa da ekonomik problemleri ve üç ayrı özerk bölgesi olan bu küçük devletin hali hazırda bir güvenlik sorunu/tehdidi yaşıyor olması, kanaatimizce bu koridorun güvenli olduğuna dair düşüncelerin tekrar gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Nitekim 2008 yılında gerçekleşen Rusya-Gürcistan savaşında Gürcistan yalnız kalmış ve ABD veya AB tarafından herhangi bir destek görmemiştir. Gürcistan'ın AB ve ABD'ye verdiği desteğe karşılık AB ve ABD Rusya'yı kınamakla yetinmiştir. Buna bir de Gürcistan devletinin uygulamaya koyduğu politikalarla AB'ye girme çabası ve ABD ile yakın ilişkilere girerek NATO'ya girme çabalarının henüz sonuç vermemesi eklenince Gürcistan'ın enerji koridoru olarak ne kadar güvenli olduğu tartışmalı bir hâle gelmektedir. Bu çalışma da bu konuyu ele alacaktır.

Çalışmamızda enerji koridoru olarak önemi gittikçe artan Gürcistan'ın, dünya enerji ve güvenlik politikalarının bir parçası olarak kendi güvenlik politikalarına etki eden olayları; yani Dağlık Karabağ problemi, İran ambargosu ve Rusya'nın güvenilir olmayan politikalarını irdeleyip Gürcistan'ın bağımsızlık sonrası sürecine bakılacaktır. 2008 Rusya-Gürcistan savaşının sonuçlarını ve dünya kamuoyunun bu olaya bakışını, Gürcistan'ın enerji koridoru olması açısından değerlendirilecek; bütün gelişmiş ülkelerin ortak amacı olan enerjinin hem düşük maliyete üretilmesi hem de güvenli ve ekonomik bir şekilde pazarlanması için gereken enerji güzergâhları içerisinde Gürcistan'ın önemi ele alınacak ve Gürcistan'ın Bağımsızlık sonrası dönemden bugüne kadar enerji koridoru olmasının kendi güvenlik politikalarına ne derece etkili olduğu enerji arz güvenliği anlamında analiz edilmeye çalışılacaktır.

Bu çalışma; dünya enerji üretim ve iletim hatlarının güvenliğini, kullanılan ve kullanılacak güzergâhlardaki muhtemel problemlere dünya devletleri ve uluslararası örgütlerin ne derece yardımcı ve etkili oldukları hususlarını enerji politiği ve arz güvenliği açısından inceleme amacındadır. Enerji politiği ve arz güvenliği bakımından Gürcistan, enerji koridoru olarak değerlendirilirken bağımsızlık sonrası döneme kısa bir göz attıktan sonra aşağıdaki sorulara cevap bulmaya çalışılacaktır:

- İran ambargosu, Dağlık Karabağ meselesi ve Rusya'nın güvensiz politikaları düşünüldüğünde enerji koridoru olarak neden Gürcistan tercih edilmiştir?
- 2008 Rusya-Gürcistan Savaşına dünya kamuoyunun (AB, ABD, NATO ve diğer dünya devletleri) bakışı ve savaşın genel etkileri nedir?

- 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı sırasında Gürcistan'ın enerji koridoru olmasının kendi güvenlik politikalarına etkisi nedir?

BİRİNCİ BÖLÜM: ENERJİ POLİTİKASI, ENERJİ ARZ GÜVENLİĞİ VE BÜYÜK GÜÇLER

1.1. Enerji Politikası

Devletlerin ekonomik olarak ilerlemesinde en önemli temel taşlarından biri de enerji kaynaklarıdır. Devletler; sürdürülebilir enerji politikalarını, enerji temininin çeşitlendirilmesini, arz güvenliğinin sağlanmasını, fiyat istikrarı ve kaliteli hizmetle topluma arz edilebilmesini sağlamak için politika yapar.

"Enerji politikası genel olarak teknoloji, ekonomi ve enerji ile ilgili kararların alındığı kurumsal yapıdan oluşmakta ve kısa dönemde arz talep yönetimi, uzun dönemde ise planlama faaliyetlerini içermektedir. Enerji kaynaklarının kıtlığı ve rezervlerin giderek azalmasının yanı sıra, küresel ısınma sonucu oluşan sera etkisi ve iklim değişiklikleri, gelecek nesillerin de çıkarlarını gözeten, ulusal ve uluslararası düzeyde enerji politikaları üretilmesini gerektirmektedir." (Bayraç, 2014, s. 118)

Enerji piyasası oluşturulurken enerjinin arz ve talebi, denge ve fiyatı oluşturur. Ülkelerin enerji talebi ise o ülkenin ekonomik büyümesi, halkın yaşam tarzı, teknolojik gelişmesi ve ülkenin kalkınma seviyesini belirler. Enerji arzını belirleyebilmek için de, ülkedeki rezervler, yatırım ve üretim maliyetleri, dönüşüm teknolojileri ve siyasi ilişkiler en önemli faktörlerdir.

Eski dönemde devletlerin küresel ölçekte sınıflandırılması elinde bulundurduğu nükleer teknoloji ve askeri güce göre belirlenmekteydi. Yeni dönemde ise küresel hiyerarşideki sınıflandırmayı petrol, doğalgaz rezervleri ve bunları satın alma imkânı yani ekonomi ön plana çıkmaya başlamıştır.

Küresel anlamda enerji politikaları genel olarak petrol ve doğalgaz açısından değerlendirilerek belirlenmektedir. Bu politikaları belirlemede rezervlerin bulunduğu bölgeler yani Ortadoğu, Orta Asya ve Hazar bölgelerindeki rezerv bulunan devletlerin düşüncesi temel oluşturmaktadır. Süreç, petrol ve doğalgazın aranmasından başlayarak enerjinin üretimi, daha sonra da pazarlara nakli şeklinde devam eder. Böylece bu süreç işlerken uluslararası güçlerin rekabeti başlar.

Dünyadaki petrol, doğalgaz üretim ve iletim hatlarının genelde istikrarsız bölgelerden geçtiğini görmekteyiz. Bu bağlamda terör örgütleri için bu üretim ve iletim hatlarına yapılacak sabotaj birçok ülkeyi etkileyecektir. Olası bir sabotaj sonrası o iletim hattından beslenen ülkelerin sanayi, ulaşım ve ısınma olayları etkilenir ve ülkeler istenmeyen pozisyonlar karşısında kalabilirler. Örneğin yakın dönemde İŞİD Musul petrol yataklarını ele geçirmiş ve bütün dünyanın karşı olduğu terör örgütü olduğu halde ürettiği petrolü düşük de olsa satabilmiştir. Koalisyon güçleri müdahale edene kadar ilgili rezervleri üretip satmış ve elde ettiği gelirle terör faaliyetlerine finans sağlamıştır.

Nakil hatlarına sabotaj olayına örnek olarak PKK gösterilebilir. Türkiye'de terör eylemi yapan PKK adlı terör örgütü 20'ye yakın irili ufaklı sabotaj eyleminde bulunmuştur. 2008 yılında İran'dan Türkiye'ye gelen hatta üç defa sabotaj düzenlemiş ve enerjinin akışına engel olmuştur. Ardından BTC ve BTE' ye de saldıracağını belirtmiş ve 2008 tarihinde de BTC hattına saldırı düzenlemiş ve akışı durdurmuştur. Bu hatta verilen zarar yaklaşık 10 milyon dolardır. Hatta verilen zarar sadece Türkiye'yi değil enerjiyi üreten, nakil eden ve satın alan ülkelere de yansımıştır.

"Petrol ve doğalgazın varlığı ve yokluğu uluslararası stratejik çatışmaların da belirleyicisi olacaktır. Gürcistan müdahalesi Rusya için artık petrol ve doğalgazın bu tür bir stratejik kaldıraç olarak kararlı bir şekilde kullanılmaya başlanmasının miladıdır." (Aybar & Özgöker, 2009, s. 324)

Süper güçler enerji politikasının ehemmiyetini erken kavramıştı. 10 Aralık 1974 tarihinde dönemi ABD dışişleri Bakanı Henry Kissinger başkanlığını yaptığı ABD Ulusal Güvenlik Kurlunu Toplamış ve "Ulusal Güvenlik Araştırması Raporu 200: Dünya Nüfus Artışının ABD'nin Güvenliği ve Denizaşırı Çıkarlarına Etkisi" adlı bir rapor hazırlamışlardır. Bakan Kissinger raporu ABD Başkanı G. Ford'a sunduğunda kendisine şöyle söylemiştir "Petrolü Kontrol edersen ulusları, yiyeceği kontrol edersen insanları kontrol edersin" (Yalçın, 2017, s. 40)

1.2. Enerji Arz Güvenliği ve Büyük Güçler

Güvenlik kavramının askeri alanın dışına çıkması sonrası enerji kaynakları dış politikada en önemli maddelerden biri olmuştur. Enerji güvenliğinde birinci sırada petrol ikinci sırada doğalgaz ve üçüncü olarak da kömürü sıralayabiliriz. Enerji güvenliği, üretilen ve tüketilen yerler arasındaki mesafeler nedeni ile tehdide açıktır. Kasti bir durum olmasa bile

teknik aksaklıklar, kaza, iklimsel olaylar, savaş, terör tehdidi ve birçok iç ve dış etken enerji güvenliğini etkileyebilir. Bundan dolayı ülkeler genelde kaynak çeşitlendirmeye çalışmaktadır. Başka bir deyişle kaynak çeşitlendirme bu işin enerji güvenliğinin merkezinde yer alır. (Telli, 2015)

Winston Churchill enerji güvenliği kavramına arz çeşitlendirme yaklaşımını getirdi. 1913 Temmuz ayında parlamentodaki konuşmasında şöyle hitap ediyordu: "Tek bir kaliteye, tek bir sürece, tek bir ülkeye, tek bir rotaya, tek bir alana bağımlı kalmayacağız. Petrolde güvenlik ve kesinlik sadece çeşitlilikte aranmalıdır." Bu düşünce zamanla ortaya çıkan diğer rezervlerinde ve kaynaklar içinde çoğu kez kanıtlanmıştı. (Yergin, Kasım 2014, s. 293)

Ülkelerin enerji üreticisi ya da tüketicisi olma durumu o ülkenin enerji güvenliği kavramını oluşturmaktadır. Ülkede tüketilen enerji kaynakları dışa bağımlı ise yani ürettiği tükettiğinden ne kadar az ise o ülkede "enerji arz güvenliği" o kadar önemlidir. Tükettiğinden fazla üretim yapan ülke ise fazla kısmı ihraç etmesi gerektiğinden bu ülke için de "enerji talep güvenliği" o kadar önemlidir. Bu açıdan enerji güvenliği değerlendirildiğinde, uluslararası bir konu olmaktan öte hem üretici hem de tüketici ülkelerin birbirlerine bağımlı olduğunu göstermektedir. (Bayraç, 2014, s. 119)

Ortadoğu'daki istikrarsızlık ve Avrupa devletlerinin petrol ve gaza olan talebinin artması, gelişmekte olan ülkelerin artan enerji talebi, fosil yakıtların giderek azalması veya üretim maliyetlerinin artması ülkeleri enerji hususunda daha dikkatli olmaya sevk etmektedir. Bunu yanında terörizm ve iklim değişiklikleri de bu olayın önemini artırmaktadır. Üretilen enerjinin maliyeti ve pazara taşınma maliyeti artık bütün devletleri ilgilendirdiğinden bu hususta ortak hareket etme çabasına girmişlerdir.

1973 yılında petrol ilk defa siyasi araç olarak kullanıldığında enerji boyutunda yeni çalışmalar ortaya çıkmıştır. 1973 yılında enerjinin siyasi araç olarak kullanılmasının altında birtakım nedenler yatmaktadır. Bunlar, 1967 Haziran ayında İsrail'in Mısır'a üçüncü saldırısı ve ardından 1973 Ekim'de yaşanan Arap-İsrail savaşlarıdır. Bu dönemde ellerinde bulunan petrolün millileştirilmesi gerektiğini savunan Ortadoğu devletleri bu düşünce çerçevesinde politika üretmeye başladılar. 6 Ekim 1973'te Suriye ve Mısır'ın birlikte İsrail'e saldırı düzenlemeleri petrol anlamında kriz yaratarak ürettikleri politikaların gerçekleşmesini sağlamak adınadır. Bu dönemde Batılı ülkeler petrolün siyasi amaç olarak kullanıldığını gördüğünde, bu gibi gelişmelerin önünü alabilmek ve politika üretebilmek için Uluslararası Enerji Ajansı'nı (IEA) kurdu. Bu ajansın hedefi üretim ve tüketim arasındaki bütün evrelerin

güvenliğini sağlamak için işbirliği ve politika üreterek tekrar aynı sorunun yaşanmasını önlemekti. O dönemde enerji güvenliği politikaları sadece üreten ülkelere karşı bir politika geliştirse de günümüzde sadece üreten değil aynı zamanda nakil yollarının da güvenliği önem kazanmıştır.

Rusya'nın uyguladığı enerji politikaları ise diğer ülkeleri alternatif enerji kaynakları bulmaya sevk etmişti. Bu bağlamda gelişmiş ülkeler enerjinin ucuz üretilip, güvenli yollardan kendilerine ulaştırılması adına girişimlerde bulunmuşlardır. Enerjinin güvenli yollardan taşınması bütün devletlerin çıkarına olduğundan bu anlamda AB, ABD gibi ülkeler ve NATO gibi birlikler bu hususta önemli alternatif kaynaklar üzerinde çalışmışlardır. Azerbaycan petrol ve doğalgazının yanı sıra Türkmen ve Kazak gaz ve petrollerinin de Avrupa pazarına taşınması adına yeni güzergâh olarak Gürcistan birden parlayan yıldız konumuna gelmiştir. Yazımızda tartışacağımız üzere tam olarak bu hususta ortak fikir oluşmuş ancak rağmen henüz olası olaylara karşı caydırıcılık olmadığı görünmektedir.

1950 yılı sonrası dönemde gelişen ve jeopolitik eksen kaymasına sebep olan olayları 1973 petrol krizi, 1979 İran Devrimi ve 2011 yılı Arap Baharı gibi sıralayabiliriz. (Sevim, 2012, s. 4378)

Hızlı nüfus artışı ve gelişen ekonomiler sayesinde önümüzdeki 20-30 yılda petrol ve doğalgaz tüketimi artarak devam edecektir. Bütün devletler için çok büyük öneme sahip bu kaynaklar dünya üzerinde eşit olmadığından üretilip taşınması ve son satıcıya ulaşması gibi bütün safhaları önem arz etmektedir. Bu kaynaklardan petrole bakılacak olursa 2015 yılı BP araştırması rezervlerini ve bölgesel tüketim bilgilerini içeren aşağıdaki tablo şu bilgileri vermektedir:

Bölge	Yüzde olarak petrol rezervi (%)	Yüzde olarak petrol tüketimi (%)
Orta Doğu	51,8	9,3
Güney-Orta Amerika	13,7	7,8
Kuzey Amerika	9,1	24,3
Avrupa - Avrasya	3,5	20,4

Afrika	3,5	4,3
Asya Pasifik	2,5	33,9

Kaynak: BP Statistical Review of World Energy.2015

Tablo incelendiğinde petrol rezervinin % 51,8'i Orta Doğu Bölgesinde, % 19,4'ü Güney-Orta Amerika Bölgesinde, % 13,7'si Kuzey Amerika Bölgesinde, % 9,1'i ise Avrupa-Avrasya bölgesinde, % 3,5'i Afrika Bölgesinde ve % 2,5'i Asya Pasifik bölgesinde olduğu saptanmıştır.

Tüketim incelendiğinde ise % 33,9 ile Çin, Hindistan, Japonya ve Güney Kore gibi ülkeler dünyaya mal ve hizmet üreten Asya Pasifik ülkeleri olarak birinci sıradadır. Bu bölgeyi sırası ile Kuzey Amerika ve Avrupa-Avrasya takip etmektedir.

Dünya Doğalgaz rezervi ve tüketim bölgeleri aşağıdaki tabloya bakarak incelenebilir:

Bölge	Yüzde olarak doğalgaz rezervi (%)	Yüzde olarak doğalgaz tüketimi (%)
Orta Doğu	46,9	13,7
Avrupa - Avrasya	31	29,6
Asya Pasifik	8,2	19,9
Kuzey Amerika	6,5	28,3
Güney-Orta Amerika	4,1	5
Afrika	3,4	3,5

Kaynak: BP Statistical Review of World Energy.2015

Ortadoğu petrolde olduğu gibi doğalgaz rezervlerinde de % 46,9 ile dünya rezervlerinde birinci sıradadır. Bölgeyi % 31 ile Avrupa-Avrasya bölgesi takip etmektedir. Bu bölgede Rusya önemli yer tutmaktadır. Bu iki bölgeyi sırası ile % 8,2 ile Asya Pasifik ve % 6,5 ile Kuzey Amerika takip etmektedir.

Dünya doğalgaz tüketimi incelendiğinde ise en fazla tüketen bölge olarak % 29,6 ile Avrupa-Asya bölgesi öne çıkmaktadır. Bölgeyi % 28,3 ile Kuzey Amerika ve % 19,9 ile Asya Pasifik takip etmektedir. Rezervin yarısına yakın yüzdeliğe sahip Orta Doğunun sadece % 13,7

tüketim yapması, bölge ülkelerinin enerji gelirlerinin ve öneminin ne derece fazla olduğunu gözler önüne sermektedir.

Uluslararası Enerji ajansının (IEA) 2017 yılı dünyada enerji görünümü hakkındaki raporunda dünya genelinde elektrik üretiminin 2040'a kadar sürekli artarak 39 milyar 290 milyon megavat saate yükselmesini beklediklerini yayınladılar. Bu seviyedeki bir yükseliş günümüz üretimi olan 24 milyar 765 milyon megavat saat ile karşılaştırıldığında ortalama yüzde 60 oranında artacağını düşündürmektedir. Aynı raporda geçen yıl dünya genelinde 21 milyar 375 milyon megavat saat elektriğin tüketildiği ve 2040 yılına kadar bu tüketimin 34 milyar 700 milyon megavat saate yükseleceği bildirildi. Raporda talebin büyük kısmının 17 milyar 827 milyon megavat saatle Asya Pasifik bölgesinde yer alan ülkelerden kaynaklanacağını, ardından 5 milyar 651 milyon megavat saatle Kuzey Amerika'nın geleceği belirtildi. 2040'a kadar tahmini olarak 39 milyar 290 milyon megavat saate çıkacak olan elektrik üretiminde fosil yakıtların payının yüzde 50'ye gerileyeceği, yenilebilir enerji kaynaklarının payının ise yüze 40'lara ulaşacağı belirtilmektedir. Yenilebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi yaklaşık 15 milyar 688 milyon megavat saate ulaşabilecektir. Yenilebilir enerji kaynaklarından en çok üretimin 6 milyar 193 milyon megavat saatle hidroelektrik santrallerinden sağlanacağını, 4 milyar 270 milyon megavat saat rüzgar enerjisi ile ve 3 milyar 162 milyon megavat saat de güneş enerjisinin üretileceği açıklanmaktadır. (Gazete Enerji, 2017)

Yine aynı raporda OPEC üyesi ülkelerin payının artacağı belirtilmektedir. 2040 yılında dünya genelinde petrol üretiminin günlük 101 milyon 900 bin varil olacağı belirtilirken bu üretimde 37,6 milyon varille Ortadoğu birinci sırada olacakken onu ikinci sırada 24 milyon 500 bin varille Amerika kıtasının takip edeceği belirtiliyor. OPEC üyesi ülkelerin 2040 yılı günlük üretimi 46 milyon 700 bin varille yüzde 46'ya yükseleceği de verilen bilgiler arasındadır. (Gazete Enerji, 2017)

Yine aynı raporda geçen yıl, 3,6 trilyon metreküp olan doğalgaz üretiminin 2040 yılında 5,3 trilyon metreküpe ulaşacağını, üretimin en büyük çoğunluğunun 1 trilyon 338 milyar metreküp ile Kuzey Amerika'ya ait olacağını, 1 trilyon 95 milyar metreküple de Avrasya bölgesinin ikinci sırada olacağı belirtilmiştir.

Raporda son olarak dünya kömür üretiminin 5 milyar 613 milyon tona ulaşacağını, 4 milyar 269 milyon tonla Asya'nın üretimde başı çekeceği belirtilmektedir. Asya'da üretilen

kömürün 2 milyar 367 milyon ton üretim seviyesiyle birinci sırada olacağını, ardından 994 milyon tonla Hindistan'ın ikinci sıraya yerleşeceği belirtilmişti. (Gazete Enerji, 2017)

Enerjinin üretildiği ülkeler kadar bu enerjiyi taşıyan hatların bulunduğu güzergâhlardaki ülkeler de hem enerjiyi tedarik etme hem de fiyat bakımından enerji güvenliğini sağlama bağlamında stratejik bir öneme sahip olmuşlardır.

Zaman içinde farklı enerji kaynakları ve gelişen yeni teknolojilerle birlikte enerjinin jeopolitik çevresini de zenginleştirmiştir. Enerji güvenliğine yaklaşımları lojistik, jeopolitik, fiziki güvenlik, piyasa ve sürdürebilirlik yaklaşımları diye ayırabiliriz. (Bilgin M. , Enerji, 2016)

1.2.1. AB'ye Göre Enerji Arz Güvenliği ve Politikaları

Avrupa Birliği 2.Dünya savaşı sonrası Fransa ve Almanya'nın elinde bulunan demir ve çelik kaynaklarını, devletler üstü bir otoriteye devretme adına 1951 Paris Anlaşması ile Avrupa Kömür Çelik Topluluğunu(AKÇT) kurmuştur. 1958'de ise aynı topluluk Avrupa Atom Enerji Topluluğunu (AAET) ve Avrupa Ekonomik Topluluğunu (AET) kuran anlaşmaları imzalamışlar ve böylece AB'nin politik olarak şekillenmesi ortaya çıkmaya başlamıştır. (Aytüre, 2013, s. 36) Bu anlaşmalara bakıldığında 2.dünya savaşı sonrası yapılan bu anlaşmalar Avrupa'nın geleceği için mevcut maden yataklarının tekrar bir savaşa ve anlaşmazlığa sebep vermemesi adına yapılmıştır. Her ne kadar bu gün çok farklı bir konumda olsa da AB'nin kuruluşunun da dönemin enerji kaynağı olan kömür ile bağlantılı olması, o dönemde de enerjinin öneminin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

1973-1974 ve 1979'da yaşanan dünya petrol krizleri AB açısından değerlendirildiğinde, enerji arz güvenliğinin olmadığını, fiyatlardaki istikrarsızlığı ve ödemeler açısından ekonomik tahminlerin tutmadığını ortaya çıkarmıştır. Yaşanan olaylar sonrası üye ülkeler enerji politikası ve enerji arz güveliği bağlamında daha ciddi politikalar izlemeye başlamışlardır. Bu anlamda 1983 yılında Avrupa Konseyi, 1983 yılı Kasım ayında ilk defa AB'ye kendi enerji politikasını oluşturmak için yetki kararı almıştır. (Bayraç, 2014, s. 123)

AB dünyanın en büyük enerji ithalatçısıdır ve ABD'den sonra dünyanın en büyük enerji tüketicisidir. Bulunduğu coğrafya itibarı ile enerji kaynakları açısından yeterli kaynağı yoktur. Enerji tüketimi bakımından çok büyük ithalatçı olduğu için enerji ithalatı bakımından da hem ucuz hem çeşitli hem de ekonomik bağlamda enerji alternatifleri aramaktadır. AB ülkelerinin bazıları neredeyse tamamen enerji hususunda dışa bağımlıdır. Üye ülkelerden

Norveç ve Danimarka ülkeleri kendine yetebiliyorsa da Almanya gibi dünya sanayisine yön veren büyük üyeler neredeyse dışa bağımlıdır denilebilir. Rusya bu bağlamda AB üyesi ülkelere hatırı sayılır miktarda enerji ihracatı yapmaktadır. Rusya'nın güvensiz ülke olarak düşünülmesi AB'yi alternatif arayışlar içine itmiştir. Nitekim bu düşünce sonradan gelişen Ukrayna ve Gürcistan krizi gibi olaylar karşısında RF' nin izlediği tutum AB ülkelerini kaygıya düşürmüş ve AB, enerji ithalatında çok zamandır gündeminde olan alternatif enerji hususunu değerlendirerek bu yönde kararlar almaya başlamıştır. Bu bağlamda AB üyesi ülkeler enerjinin sadece tek kaynaktan alınmamasını yani bağımlı kalınmamasını, üretim aşamasından son kullanıcıya kadar bu sürecin enerji güvenliğinin sağlanması için bir dizi önlem almaya çalışmıştır.

AB, bu bağlamda 1995 yılında "Avrupa Birliği İçin Bir Enerji Politikası" başlığıyla "Beyaz Kitap" ardından 2000 yılında "Yeşil Kitap" ve 2003-2006 yılları arasında "Avrupa için akıllı enerji programı" son olarak da 2006 tarihli "Avrupa İçin Güvenli, Rekabetçi ve Sürdürülebilir Enerji Siyaseti" başlığı altında "Yeşil Kitap" la birlikte AB enerji politikasının temel yönlerini belirlemiştir. (Aytüre, 2013, s. 36)

2006 senesinin başında Rusya'nın Ukrayna üzerinden Avrupa'ya giden hattın akışını durdurması sonrası Rusya ve Ukrayna gerginliği tırmanmış ve bu kriz 1973 krizini hatırlatmıştır. AB ve ABD bu kriz karşısında enerji güvenliğini ön plana çıkarmış ve AB bu kriz sonrası yukarıda belirtilen 2006 tarihli Yeşil Kitabı yayınlamıştır.

AB, 2008'de Rusya ve Gürcistan savaşından sonra konuyu tekrar ele almış ve 13 Kasım 2008 tarihinde AB enerji arz güvenliği açısından somut bir politika olarak "İkinci Stratejik Enerji Gözden Geçirme" bildirisini yayınlamıştır. Bu bildiride enerji arz güvenliğinin önemine vurgu yapılarak, bağımlılığın azaltılması, kaynak çeşitliliği ve petrol ve doğalgaz stoklarının artırılması gibi etkin çözümler ele alınmıştır. (Aytüre, 2013, s. 40)

Yaşanılan 2008 Rusya Gürcistan savaşı ve 2009 Rusya Ukrayna krizi neticesinde enerji güvenliği bağlamında dört ana faktör üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunlar; mevcudiyet, erişilebilirlik, hesaplılık ve sürdürülebilirliktir. Genel anlamda bakıldığında AB, enerji politikasını üç ana politika etrafında yapmaya çalışmaktadır. Bunlar; rekabet gücü, enerji arz güvenliği ve çevrenin korunmasıdır.

1.2.2. ABD'ye Göre Enerji Arz Güvenliği ve Politikaları

Ekonomik ve sanayi anlamında dünyanın en gelişmiş ülkesi olan ABD, bu statüsünü korumaya ve üzerine koymaya devam etmektedir ve her yıl artan ciddi bir enerji tüketimine sahiptir. ABD, enerjinin teminini ülkenin payidar lığı açısından güvenlik sorunu olarak görmeye başlamıştır.

Dünyada tüketilen enerjinin neredeyse 1/4'ü ABD tarafından tüketilmektedir. Bu tüketilen enerjinin % 27 sini ABD ithal etmektedir. ABD Enerji bakanlığının verilerine göre 2025 yılında ithalata bağlı enerji bağımlılığı % 38'e çıkacaktır. ABD aynı zamanda tükettiği petrolün sadece 1/3'ünü kendi üretmektedir. Üretim bu şekilde devam ederse ABD'nin mevcut kaynakları 10-11 yıl gibi kısa bir sürede tükenecektir. Mevcut üretimin bittiği düşünülürse enerji bağlamında tamamen dışa bağımlı bir ülke olacaktır. (Bayraç, 2014, s. 121)

ABD, enerji kaynaklarını çeşitlendirmek, kesintisiz, ucuz ve güvenli enerji alabilmek için çeşitli politikalar geliştirmektedir. İkinci dünya savaşından sonra Ortadoğu petrolleri üzerine çeşitli politikalar üretmiş ve bazı roller üstlenmiştir. Bu bölgede nüfuz sahibi olan Amerika, bölge petrolünü yıllarca kendi kontrolü altında tutmaya çalışmak için politika üretmiş ve ülkesi için petrolü kullanmıştır.

ABD zamanla bölgede gelişen olaylara müdahale ve terörü bahane ederek Ortadoğu kaynaklarının dünya piyasasına çıkış noktası olan Basra Körfezi'ne konuşlanmıştır. Bu askeri ve politik konuşlanmayı diğer petrol ve doğalgaz ticaret yollarının olduğu bölgelerde de yapmak istemektedir. Bu politikasına hizmet etmek için Orta Asya, Orta doğu ve Hazar bölgesinde askeri üs çalışmaları yapmaktadır.

Enerji, günümüz dünyasında üretim işlemlerinde kullanılması zorunlu bir girdi ve toplumların refahlarını yükseltmesi için olmazsa olmaz bir hizmet haline gelmiştir. (Yüce, 2008, s. 162) ABD'nin küresel güç olmasının ve halen bu gücü elinde tutmasının nedeni enerji kaynakları üzerinde söz sahibi olmasıdır denebilir. Süper güç olma yolunda ilerleyen diğer ülkeler ABD kadar bu kaynaklara hükmetmemektedir. Rusya bu konuda ABD'yi örnek almaktadır. Ancak halen bu güç ABD'nin elinde olduğundan ABD, petrol varilinin fiyatını düşürüp ve alt seviyelerde tutup Rus ekonomisine zarar verebilmektedir.

ABD müttefikleri sayılan AB üye devletleri RF' ye neredeyse doğalgaz anlamında bağımlıdırlar. ABD, RF' nin bu kozun (Ukrayna krizi gibi) devamlı kullanmasından rahatsız olmaktadır. Küresel güç olarak enerji üretim ve nakil güzergâhlarında etkili olan ABD zamanla

farklı enerji kaynakları arayışı içerisine girmiştir. İlk kaya gazı kuyularını 1821 yılında New York'ta açmıştır. Bu dönemde açılan kuyulardan elde edilen gaz aydınlatma amaçlı kullanılmıştır. "Kaya gazı, şeyl kayacı yataklarında bulunan konvansiyonel olmayan doğalgaz türüdür. Konvansiyonel gaz, geçirgenlik düzeyi yüksek rezervlerde bulunur ve rezerv içinde akışkan bir yapıda olduğundan, sondaj sırasında kuyuya kendiliğinden akar. Ancak konvansiyonel olmayan gaz, sıkı ve düşük geçirgenlik düzeyine sahip kaynaklardan elde edilir. Bu yüzden geçirgenlik düzeyini artırmak ve gazın kuyuya akışını kolaylaştırmak için rezervlerin yapay olarak indüklenmesi gerekir. Kaya gazının çıkarılması için hidrolik kırma ve yatay sondaj yöntemleri kullanılır." (Küçükkaya, 2015)

1950 yılı sonrasında hidrolik kırma sistemi bulunmuş ve kaya gazı böyle çıkarılmaya başlanmıştır. Daha sonra 1980'li yıllarda daha geniş çaplı kırma işlemleri yapılmaya başlanmıştır. Kaya gazı bulunmasından bu yana nerdeyse 150.000 kuyu açılmış ve yaklaşık 1 trilyon dolar harcanmıştır. Bir kaya gazı kuyusunun maliyeti 3-12 milyon dolar arasındadır. 2013 yılında üretim azalmış olsa da ABD Ulusal Enerji Ajansı verilerine göre ABD gaz üretim miktarının 2011 üretimi olan 650 milyar metreküpten, 2035 yılında 840 milyar metreküpe çıkacağı tahmin edilmektedir. Bu veriler dünyanın en büyük gaz üreticisi olan Rusya'nın ve en büyük hidrokarbon üreticisi olan Suudi Arabistan'ın önüne geçeceğini göstermektedir.

ABD müttefiklerine gaz ihraç edebilmek için bazı yasa tasarılarını senatoya sunmuş ve bu yasaları destekleyen bir yazıda Senatör John Hoeven ve Senatör John McCain tarafından *Wall Street Journal*' da yayınlanmıştır. Yazıda kısaca Senatörler şunu söylemekteydiler: ABD olarak bugün müttefik olan ülkelerimizin Rusya'ya olan doğalgaz bağımlılığından kurtarma gücüne sahip olduğumuzu, bu gücü bilgece kullanmak gerektiğini ve müttefik ülkelerin Rusya baskısına direnmesine yardım edip ulusal güvenliğimizi ve ekonomimizi canlandırmamız gerekmektedir. (Küçükkaya, 2015)

1.2.3. Rusya'ya Göre Enerji Arz Güvenliği ve Politikaları

SSCB'nin varisi olan Rusya, soğuk savaşın getirdiği mali yüklerden kurtulmak için mücadele etmeye başladı. Halk dağılmadan sonra neredeyse açlık ve sefalet içindeydi. Batının ekonomik yardımları ile ayağa kalkmaya çalışan Rusya dış borçlarını yapılandırdı. SSCB bünyesinde olup dağılmada bağımsızlıklarını ilan eden ülkelere ses çıkarmayarak mali ve ekonomik yükten kurtulmaya çalıştı. Dağılmanın olduğu dönemde Varşova Paktının dağılmasına ve Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesine razı olmak zorunda kaldı. Birinci Körfez savaşı sırasında eski müttefiki olan Irak'a karşı BM'yi kullanarak müdahalede bulunan

ABD'ye ses çıkaramadı. Zamanında kontrolü altında bulunan Doğu Avrupa ülkeleri NATO'ya ve AB'ye üye oldu. Balkanlarda en iyi müttefiki olan Yugoslavya'nın altı devlete bölünmesini de engelleyemedi. Sırbistan'dan Kosova ve Karadağ'ın ayrılmaması için elinden geleni yaptı ama başarılı olamayarak Sırbistan'ın denizlerle irtibatı kesildi. Ukrayna ve Gürcistan'da batı yanlısı liderlerin seçilmesini de engelleyemedi. KGB kökenli Vladimir Putin'in başa geçmesi ile birlikte Batı'ya karşı Rusya Federasyonu'nun çıkarlarını koruyan bir politika izlemeye başlandı. Rusya elinde bulunan petrol ve doğalgaz rezervleri ve enerji boru hatlarının politik gücünden yararlanarak bölgede yeni politika üretmeye başladı. Kendisine bağımlı olan bazı AB ülkeleri neredeyse kendilerine ters olmasına rağmen Rusya'nın bazı tutumlarına karşı eleştiri bile yapamadılar.

SSCB'nin dağılmasının ardından bölgede uygulamaya başladığı yakın çevre politikası ile Rusya Federasyonu bölgedeki etkinliğini artırmaya çalışmış ve hem batı hem doğudaki pazarlara petrol ve doğalgaz satma politikasını sürdürmüş; aynı zamanda bölgede petrol ve doğalgaz boru hatlarının kendi güzergâhından geçmesi için yeni politikalar üretmiş ve bu sayede kendi elinde bulunan bu hatları bir politik araca dönüştürmüştür. ABD ve AB ise Rusya ve İran'ın bölgedeki etkinliğini azaltmak için alternatif güzergâhlar belirlemeye çalışmışlardır. BTE ve BTC hattının ABD ve AB tarafından desteklenmesinin en önemli nedeni, Rusya ve İran'ın bu kartı kendilerine karşı politik bir koz olarak kullanılabileceğinin düşünülmesi neticesinde Hazar petrol ve doğal gazının Gürcistan ve Türkiye üzerinden pazara çıkması fikri ortaya çıkmasıdır.

Rusya Federasyonu bölgedeki petrol ve doğalgazın Avrupa'ya ulaşmasında kontrolü elinde tutmak için Nabucco Projesine karşılık Güney Akım Projesini ortaya çıkarmıştır. Bu projeye göre enerji kaynakları Karadeniz'in iki bin metre altından Balkanlar'a oradan da birinci kolun Yunanistan üzerinden İtalya'ya, İkinci kolun ise Sırbistan ve Macaristan üzerinden Avrupa'ya ulaşması öngörülüyordu. Aynı zamanda Güney Akıma alternatif olarak Nisan 2010 tarihinde Almanya ve Rusya Devlet başkanının katılımı bir Kuzey Akım projesi de geliştirmişti. Projeye göre Baltık denizinin altından geçerek hattın Almanya'ya ulaşması öngörülüyordu. Rusya'nın ürettiği bu iki projeye bakıldığında Güney Akım'ın Türkiye'yi bypass ettiği, Kuzey Akım'ın ise Ukrayna'yı bypass ettiği görülmektedir. Kuzey Akımı Boru hattı projesi Nisan 2010 tarihinde Almanya ve Rusya Devlet başkanının katılımı ile başlamıştır. (Özkan, Kış 2010, s. 31) Güney Akım projesi, RF' nin; Nabucco Projesini, Türkiye ve Ukrayna'yı devre dışı bırakmak için ortaya attığı bir projeydi. 2014 yılında RF Devlet Başkanı ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının buluşmasında Türk Akımı projesi ortaya çıkmış ve

hattın yapımına 2016 yılında başlanılması öngörülmüştü. Bu hattın yapımı ile birlikte RF' nu Ukrayna ile yaşadığı krizler sonrası AB'ye enerji satışında aksaklık yaşamasının önüne geçilmek isteniyordu. Bunun için bir diğer proje Kuzey Akım 1 yapılmış ve Kuzey Akım 2 yapımına devam ediliyordu. Türk akımı doğalgaz hattı projesi Karadeniz'in altından geçerek Türkiye topraklarına ulaşacak ve buradan Yunanistan üzerinden Avrupa'ya taşınacaktı. Her biri 15,75 milyar metreküpten müteşekkil dört adet hattan oluşacaktı. Hattın 910 km'si Karadeniz'in altında, 260 km'lik kısmı ise Türkiye topraklarında yer alacaktı. Hat ile birlikte yılda 63 milyar metreküp doğalgaz taşınacak ve bu doğalgazın 14 milyar metreküpünü Türkiye alacak, kalan 49 milyar metreküp doğalgaz ise Avrupa'ya sevk edilecekti. 19 milyar dolara mal olacak hat Mayıs 2015'te yapılmaya başlandı. Ancak Kasım 2015'te Rus uçağının düşürülmesi ile birlikte hattın yapımı donduruldu. Daha sonra ilişkilerin düzelmesi ile birlikte 2016 yılında hattın yapımına tekrar başlandı. (Hürriyet Gazetesi, 2016)

Kaynak:http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/turk-akimi-ve-guney-akimi-projesi-nedir-40245071

Rusya Devlet Başkanı Putin, soğuk savaş sonrası ortaya çıkan tek kutuplu bir dünyanın uluslararası kontrolsüz bir güç oluşturacağını ve sürekli dünyada çatışmaların içine çekileceğini ve bu ülkenin hep sınırlarını aşmaya çalışacağını belirtmişti. Medvedev ise tek kutuplu olan dünyanın yönetilemeyeceğini ve bunu destekleyenlerin de dünyada kaosu sevdiğini belirtmişti. 18 Mart 2014'te ise Rusya Başbakan Yardımcısı Dmitriy Rogozin, tek kutuplu dünyanın

sonunun geldiğini ve Rusların en büyük bölünmüş millet olduğu ve bunun kanıtının da Rusya nüfusunun %17,5 inin ülke toprakları dışında yaşaması olduğunu belirtmiştir. (Alptekin)

Rusya Güney ve Kuzey Kafkasya'da bulunan ülkeler için kültürel anlamda bir örnek oluşturmak için Rus dilinin bölge halkları arasında kullanımını teşvik etmek, bölgedeki enerji hatlarının kendi topraklarından ve kendi kontrolünde geçmesini sağlayarak bölge devletlerini hem ekonomik hem de kültürel anlamda kendine bağımlı hale getirme siyaseti güdüyordu. Her ne kadar enerji anlamında Gürcistan devleti geri planda olsa da stratejik konumu itibarı ile Rusya, Gürcistan üzerinde yoğun siyaset yapmıştır.

Rusya devleti, Kafkasya'daki enerji altyapısının kontrolünü ele geçirmek için Gazprom, Rosrelt ve RAO Unified Energy System gibi firmalarına destek olarak bunları bölgede ki Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'ın enerji sektöründe söz sahibi olması için desteklemiştir. Bu firmalar, Gürcistan ve Ermenistan'da sektörde söz sahibi oldular ancak bu durumu Azerbaycan'da gerçekleştiremediler. (Sönmez A. , 2011, s. 108)

2005 yılında Rusya'nın muhalefetine rağmen Ermenistan hükümeti İran'la İran doğalgazının Ermenistan üzerinden Gürcistan ve oradan da Avrupa'ya taşınması ile ilgili görüşmelere başlamıştı. Görüşmelerde hatta 1500 mm'ye yakın boru kullanılması ve Gürcistan'a kadar olan kısmın inşa edilmesi kararı alınmasına rağmen Rus hükümetinin baskıları sonrası hatta 700 mm' lik boru kullanılması ve Erivan'a kadar gitmesi konusunda Ermenistan devleti ile anlaşmıştır. Rusya uyguladığı bu politika ile Ermenistan'ın transit ülke olmasının önüne geçmiş ve aynı zamanda İran'ın Ermenistan, Gürcistan ve Ukrayna üzerinden Avrupa'ya gaz taşımasının ve alternatif güzergâh oluşturmasının önüne geçmiştir. Bu politik süreçte Rusya enerji kozunun zayıflamasına izin vermemiştir. (Sönmez A. , 2011, s. 112)

Rusya Federasyonunun izlemiş olduğu politikalar incelendiğinde politikaların çoğunun jeopolitik temelli olduğu gözlemlenmektedir. Bu duruma örnek olarak RF Dışişleri bakanı Lavrov' un 2006 yılında NATO görüşmelerinde Ukrayna ve Gürcistan'ın üye olması durumunda jeopolitik bir kayma olacağı ve bu durum karşısında Rusya'nın politikasını değiştireceğini belirtmiştir. (Öztürk, 2013, s. 211)

2030 yılına kadar Rusya Federasyonunun dünyanın önemli ekonomilerinden biri olacağı düşünürler tarafından söylenmektedir. Bu düşünce bir stratejist tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: "Rus İmparatorluğunun ekonomik araçlarla yeniden inşa edilmesine şahit olmaktayız" (Sönmez A. , 2011, s. 96).

1.2.4. NATO'ya Göre Enerji Arz Güvenliği ve Politikaları

SSCB dağıldıktan sonra ortaya çıkan yeni ortamda jeopolitik ve jeostratejik politikalar, Rusya Federasyonu'nun enerji ihracatı ve bunu dış politika malzemesi olarak kullanmaya başlaması, NATO ve AB genişlemeleri konuları ve diğer petrol tedarikçileri olan Ortadoğu ve Afrika'daki istikrarsızlık ortamı; NATO'nun, enerji yaklaşımına yeni boyut getirmiştir. Uluslararası Enerji Ajansı verileri, bugünkü artış seviyelerini dikkate alarak 2035 yılında mevcut tüketimin yüzde 50'den fazla artacağına işaret etmektedir. Artış değerlerinde fosil yakıtının yine aynı seviyeyi koruması ve Avrupa devletlerinin enerji tüketiminin 2020 yılı sonrası dışa bağımlılığın yüzde 70 seviyesinde olması beklenmektedir. 2030 yılı itibarı ile doğalgaz tüketiminin yüzde 85 artacağı tahmin edilmektedir. Dünya petrol üretiminin yüzde 18'ini NATO üyesi ülkeler yapmaktadır. NATO üyeleri dünya doğalgaz rezervlerinin yüzde 7'sine sahiptir. Ancak tüketime bakıldığında bu oran yüzde 34 civarındadır. Bu veriler ışığında NATO enerji güvenliğini gündemine almıştır. NATO enerji güvenliği bağlamında ilk olarak İran-Irak savaşı esnasında Körfez bölgesindeki tankerlerin güvenliğinin sağlanması için organize edilen operasyona katılmıştır. 2001'den bu yana da Akdeniz'deki olası bir terör saldırısına karşı Etkin Çaba Operasyonu adı altında bölgenin deniz güvenliğini sağlamaktadır. Bölgenin önemi, mevcut petrol ve doğalgazın yaklaşık yüzde 65'inin bu rota ile taşınmasındadır. (Çelikapala, Kış 2014, s. 76-92)

NATO, 2006 Riga Zirvesi Bildirgesi'nde enerji güvenliğini siyasi anlamda ilk defa ele almıştı. Zirvede NATO Genel Sekreteri Joop de Hoop Scheffer tarafından dile getirilmesinin nedeni 2006 Ocak Ukrayna krizi ve ardından Abgaig petrol rafinerisine El-Kaide örgütünün yapmış olduğu saldırıdan dolayıdır. Ancak ilgi zirvede genel sekreter bu konuyu dile getirip NATO'nun siyasi duruşuna eklenmiş olsa da üye devletlerden Almanya ve Fransa gibi AB ülkelerinden bazıları Rusya Federasyonunu karşısına almamak için Avrupa Enerji Güvenliği kıstasının etrafında düşünmemiz gerektiğini belirterek askeri bir birlikte konunun görüşülmesinden imtina etmiştir.

NATO yine 2008 Bükreş Zirvesi arifesinde yaptığı toplantılarda "NATO'nun enerji güvenliğindeki Rolü" adlı bir rapor yayınlamıştır. Raporda NATO'nun hangi alanlarda katkı yapabileceği üzerinde durulmuş ve beş madde hâlinde belirtilmiştir. Bunlar sırası ile bilgi ve istihbarat paylaşımı, istikrarın yayılmasına katkı, uluslararası ve bölgesel işbirliğini geliştirmek için adımlar atmak, Sonuç Yönetimi" konularına destek ve önemli altyapıların korunması için birbirine yardım olunması diye sıralanabilir. (İşeri & Dilek, Yaz2012, s. 236)

2009 Nisan ayında gerçekleştirilen Strazburg- Kehl Zirvelerinde de yine enerji konusu gündeme gelmiş ve "Enerji Güvenliği Alanında Sağlanan İlerleme raporu" yayınlanmış ve bu raporda hidrokarbon kaynaklarının ve ulaşım yollarının nasıl çeşitlendirilebileceği ve enerji şebeke bağlantılarının karşılıklı olarak tesis edilmesi konuları üzerinde durulmuştur.

NATO üyelerinin Kasım 2010'da yaptıkları Lizbon Zirvesi sonrası "Sonuç Bildirgesi" ve "Stratejik Konsept" belgesinde NATO'nun 10 yıllık politikalarının ana çerçevesi ortaya çıkmıştır. Bildirgede 3 temel alan belirmektedir: Kolektif savunma, kriz yönetimi ve güvenlik işbirliği alanlarıdır. (Çelikapala, Kış 2014, s. 77)

Lizbon Zirvesinde ele alınan bir diğer husus petrol boru hatları ve diğer altyapıların NATO tarafından güvenceye alınması düşüncesidir. Ancak yapılan görüşmelerde örneğin BTC' nin kontrolünün NATO'ya verilmesi Rusya ve İran ilişkilerini sıkıntıya sokabileceğinden ve hatta zaten yakın olan İncirlik Üssünden gerekirse olası problemlere karşı müdahale edilebileceğinden bu düşünceden vazgeçilmiştir. Boru hatları ile ilgili olarak NATO ve Türkiye arasında 1999 yılından bu yana "Güney Kafkasya Doğu Anadolu Enerji Koridorları için Sismik Tehlike ve Risk Değerlendirmesi Projesi" yürütülmektedir. Projede Türk, Azerbaycanlı ve Gürcü bilim adamları BTE ve BTC boru hatlarının deprem tehlikesi ile ilgili bulguları araştırmakta ve erken teşhis edilebilirliği üzerinde durup olası depremi en az zararla atlatmak için çalışmaktadır. Ayrıca bu çalışmalara gözlemci olarak Kanada, ABD ve Yunanistan gibi bazı ülkelerden bilim adamı da katılmaktadır. NATO üyesi ülkelerden Danimarka, Norveç ve Kanada dışındaki diğer ülkelerin tamamı dışa bağımlıdır denilebilir.

NATO 1973 petrol krizi sonrası her ne kadar enerji güvenliğini gündemine almış ise de 2005-2006 Ukrayna Krizi sonrası Riga'da düzenlenen zirvede enerji güvenliğini öncelikli olarak ele almış ve NATO'ya yeni katılan Polonya'nın Devlet Başkanı Kaçinski üye ülkelerin askeri kriz durumunda olduğu gibi dünya enerji güvenliğini sağlamak için de 100.000 kişilik bir NATO-AB ordusu kurulmasını önermişti. (Çelikapala, Kış 2014, s. 90)

Lizbon Deklarasyonu'ndan anlaşılacağı üzere birlik enerji güvenliği hususunda liderlik yapmaktan geri durmuştur. Ancak olası durumlarda askerî müdahale yapıldığı da Somali açıklarında korsanlara karşı yapılan operasyonlardan anlaşılmaktadır. Her ne kadar bu operasyon bir devlete karşı yapılmamış ise de gerektiğinde müdahale edilebildiğini göstermesi bakımından önemlidir.

İKİNCİ BÖLÜM: BAĞIMSIZLIK SONRASI GÜRCİSTAN VE ETNİK PROBLEMLERİ

2.1. Bağımsızlık Sonrası Gürcistan'a Genel Bakış

2.1.1. Jeopolitik Konum ve Ekonomik Durum

Gürcistan; Güney Kafkasya ve Kafkas Dağlarının güneyi ile Hazar Denizi ve Karadeniz'in arasındaki bölgeye denir. 69.700 km^2'lik yüzölçümüne sahip bir ülkedir. Batısında Karadeniz, güney batısında Türkiye, kuzey ve doğusunda Rusya, güneyinde Ermenistan ve güney doğusunda Azerbaycan'a sınırdır. Yüksek dağlara sahip olan ülkenin, tarıma elverişli alanları ülke topraklarının % 11'i iken ormanlar %38'ini, meralar ise % 29'unu kapsar. Tarımsal alanlarının % 45'i sulanan ülke, yoğun yağış almasından dolayı toprak kayması ve sellere maruz kalmasının yanında, ülke olarak deprem kuşağında yer alır.

Avrasya bölgesinin en problemli ve istikrarsız yeri olan bu bölgenin tarihi incelendiğinde Gürcistan, bölgenin en stratejik ve her dönem problemlerin yaşandığı bir yer olarak görülebilir.

Gürcistan Devleti içinde bulunduğu etnik, ekonomik ve toprak bütünlüğü problemlerinin yanı sıra Hazar'daki yeraltı kaynaklarının uluslararası pazara taşınması noktasında, Batı için en güvenli güzergâh olduğu düşünüldüğünde önemli bir konuma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Jeopolitik "coğrafya ve karar alma süreçleriyle güç ve çıkar arasındaki ilişki" şeklinde ifade edildiğine göre (Çelikpala, Güney Kafkasya'da Yeni Jeopolitik Denge, 2011, s. 291) Gürcistan; İran ve Rusya arasında köprü görevi görmesi, Karadeniz'e sınır ve Kafkasya'ya açılan bir kapı olması, enerji koridoru olarak düşünülmesinin yanında ABD ve AB'nin Kafkasya ve Hazar havzası enerji politikaları için jeopolitik önemi büyük bir ülke olarak ortaya çıkmaktadır.

Kaynak: http://www.gezialemi.com/IMAGES/TiflisBatum_Figen_2015_01.jpg

SSCB dağıldıktan sonra bağımsızlık ilan eden Gürcistan'da etnik karışıklıklar ve merkezi idarenin zayıflığı sonrası oluşan siyasi istikrarsızlık ve beraberinde gelen ekonomik sıkıntılar ülkeyi zayıflatmıştı. Bu dönemde üretim %70 azalmış, ihracat ise % 90 oranında düşüş kaydetmiştir. Ülkede en büyük sorun aslında ekonomik sıkıntıdan ziyade SSCB döneminde ülkenin tarımsal ürünleri ve enerji kaynaklarını ihraç etmesi ve turizm merkezi olması münasebeti ile halkın bir anda depresyona girmesi olmuştu.

Gürcistan bağımsızlık süreci ile birlikte ekonomisini; hukuki ve kurumsal piyasalara entegre edebilme adına sistemde yenilemeler yapsa da halen beşeri sermaye faktörünün etkin olması; yapılanların, beklentileri gerçekleştirebilmek için yeterli olmadığını göstermiştir.

Gürcistan bazı önemli maden yataklarına sahiptir. Dünyanın en zengin manganez yataklarından 200 milyon ton rezerve sahip maden yatağı buradadır. Bunun yanında bakır, demir, arsenik, akik taşı, obsidiyen ve kömür madenleri de bulunmaktadır. Enerji açısından

yetersiz olan Gürcistan bu ihtiyacını ithal ederek karşılar. Ülkede su enerji potansiyeli iyi durumdadır ve önemli maden suyu kaynakları da vardır. (Güngör, 2013, s. 43)

Ülke petrol ve doğalgaz rezervleri açısından yetersiz olmasına rağmen bu ihtiyaçlarını kaynak olmayan diğer ülkelere göre daha ucuz karşılayabilmektedir. Bunun en önemli nedeni BTE doğalgaz boru hattı, BTC ve Bakü-Supsa petrol boru hatlarının ülkeden geçmesidir. Hem ürünü daha ucuza alıyor hem de hatlar ülkeden geçtiği için kendine düşen paydan ekonomisine katkı sağlıyordu.

2004 yılında DTÖ'ye üye olan Gürcistan, bu tarihten itibaren ticaretini uluslararası standartlara yükseltmişti. Gürcistan'ın verilerine istatistiki olarak bakacak olursak; 2017 yılı GSYİH' sı IMF verilerine göre 15,9 milyar dolardır. Kişi başı GSYİH' sı ise 3.604 dolardır. 2017 yılı büyüme oranı % 4,5 ve nüfusu 2017 yılı sonu itibarı ile 4.429.000 kişidir. (T.C.Ekonomi Bakanlığı)

2.1.2. Bağımsızlık Süreci ve Gül Devrimine Kadar olan Süreç

Gorbaçov döneminde başlayan "Glasnost (açıklık)" ve "Perestroyka (yeniden yapılanma)" süreciyle birlikte Gürcistan'da bağımsızlık mücadelesi başlamıştır. Ama bu gelişme Gürcü milliyetçiliği ile eşzamanlı olarak Abhaz ve Oset milliyetçiliğini de ön plana çıkarmıştır. 18 Mart 1989'da Komünist Partisi Abhazya Bölge Komitesi ile Abhazya Bakanlar Kurulu bir deklârasyon yayınlamıştır. Bu deklârasyon da Abhaz Özerk Cumhuriyeti'nin statüsü değiştirilerek Bağımsız Abhaz Cumhuriyeti'nin kabul edilmesi talep edilmiştir. Bu olay üzerine 24 Mart 1989'da Tiflis'te protesto gösterileri başlamış ve gösteriler, gittikçe şiddetlenmiştir. 4 Nisan 1989'da Gürcistan Mili Bağımsızlık hareketi önderlerinin başlattığı açlık grevi sonrası Tiflis sokaklarında 100 bin kişi tarafından desteklenmeye başlamıştır. Bunda 26 Mart 1989'da yapılan ve sonucu 2 Nisan'da açıklanan Halk Temsilcileri Kurultayı da etkili olmuştur. Gelişen gösteriler karşısında zayıf düşen Gürcistan Komünist Partisi, Kızıl Ordu'nun protestolara müdahalesine izin verince, 9 Nisan'daki müdahalede çoğunluğu çocuk ve kadınlardan oluşan 20 kişi hayatını kaybetmiştir. "9 Nisan olayları" Gürcistan'daki bağımsızlık hareketinin daha da güçlenmesine yol açmış ve Sovyet sisteminin meşruluğunu sorgulamaya açmıştır. Olaylar neticesinde Komünist Parti yöneticileri dışında neredeyse herkes muhalefetle hareket etmeye başlamıştı. Olaylar sonrası Gürcistan'da iktidar; muhalif ve resmi iktidar gibi iki ayrı yönetim oluşturmuş gibiydi. Bu gelişmeler üzerine Gürcistan Komünist Partisi Birinci Sekreterliğine getirilen Gürcistan KGB'sinin başkanı Givi Gumbaridze, toplumdaki ayrışmanın önüne geçmek ve halkı kendi etrafında toplamak için muhalefetin söylemlerini kullanmaya

başlamış ve ilk iş olarak 9 Nisan olayları sırasındaki muhalif liderler olan Zviad Gamsahurdiya, Merab Kostava ve Giorgi Çanturiya'nın tutukluluğuna son vermiş ve tüm Gürcülerle diyaloğa hazır olduğunu göstermiştir. Gumbaridze Eylül 1989'da Moskova'da gerçekleşen Komünist Partisi Merkez Komitesinin Kurultayı'nda etnik olaylarda birlikte bulunan Cumhuriyetleri savunmuş ve bunların kendi askerî yapılarını kurmalarını önermiştir. Kasım 1989'da Gürcistan Yüksek Sovyeti, ülke menfaatine olmaması durumunda SSCB kanunlarını veto edeceğini kararlaştırmıştır. Muhalefet 1990 Şubat ayında 1918-1921 yılları arasında olan Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti'ne atıfta bulunarak "Gürcistan'ın Bolşevik Rusya'sı tarafından ilhakı" tezini onaylamış ve Mart 1990'da Gürcistan'ın egemenliğini ilan etmiştir. (Ağacan, 2011, s. 58-61)

28 Ekim 1990'da seçim yapılmış ve muhalif kanadın temsilcisi Gamsahurdiya tarafında olan Yuvarlak Masa İttifakı oyların yüzde 54'ünü alarak mecliste 250 sandalye kazanmıştır. Komünist parti oyların yüzde 29,6'sını alarak 64 sandalye kazandı. Böylece Gamsahurdiya Gürcistan Yüksek Sovyeti' nin başkanı olmuştur.

Gamsahurdiya ilk olarak Gürcistan'ın resmi adından Sovyet ve Sosyalist kelimelerini çıkarmış ve ardından SSCB'nin devam etmesi yönünde yapılacak olan 17 Mart 1991 tarihli referandumun Gürcistan'da yapılmasını reddetmiştir. 31 Mart 1991'de vatandaşlarından "1918 yılında kurulmuş olan Demokratik Gürcistan Cumhuriyeti'nin temelinde Gürcistan'ın yeniden bağımsızlığını destekliyor musunuz?" sorusunun cevabı için bir halk oylaması yaptırmış ve halkın yüzde 98'i bağımsızlık yönünde karar almıştır. Sonrasında Gamsahurdiya devlet başkanlığı makamını ihdas etmiş ve 26 Mayıs 1991'de devlet seçimleri yaparak oyların yüzde 86,4'ünü alarak seçimi kazanmıştır. 1991 yılında SSCB'den ayrılan ilk ülkenin Gürcistan olması, gelişen olaylarda Rusya'nın ülkeye karşı sürekli gerginlik içeren politikalarda bulunmasını açıklamaktadır. Sovyet karşıtı söylem ve politikalarla halkın desteğini alan Gamsarhudiya iktidarı izlediği politikalar sonrası, muhalefet ile arasında gerginlik artmış ve 19 Ağustos 1991'de Moskova'daki başarısız darbe girişimi sonrasında zirve noktasına gelmişti. Ulusal Demokratik Parti Başkanı Giorgi Çanturiya ve Ulusal Bağımsızlık Başkanı Erekle Tseretli' nin başını çeken muhalifler iktidarın istifasını isteyerek bir ana önce seçime gidilmesini istemişti. Bu talep sonrası gösteriler tekrar başlamış ve Gamsahurdiya çevresindeki kilit isimler olan Başbakan Tengiz Sgua ve Ulusal Muhafızlar Komutanı Tengiz Kitovani muhaliflere destek vermişti. Ülkede olan diğer silahlı örgüt Mhedrioni(Süvariler) nin de destek vermesi ile muhalefet çok güçlenmişti. Ekim 1991'de muhalifler TV binasını ele geçirmesi üzerine Gamsarhudiya kendi yandaşlarını sokaklara çağırmış ve Tiflis barikatlarla bölünmüştü.

Gelişen olaylar sonrası yaşanan çatışmalar; Gamsahurdiya' nın, Tiflis'i terk etmesi ile sonuçlanmıştır. (Ağacan, 2011, s. 62-63)

Gamsahuriya' nın Tiflis'i terk etmesiyle Ulusal Muhafızlar' ın komutanı Kitovani, Mhedrioni' nin Komutanı Jaba İoseilani ve eski başbakan Sigua' dan oluşan konsey SSCB'nin eski dışişleri bakanı Eduard Şevardnadze' yi Gürcistan'a davet etmiş ve 7 Mart 1992'de Tiflis'e gelen Şevardnadze görevi devralmıştır.

Şevardnadze Gürcistan'a geldiğinde ülke kaos içindeydi. Güney Osetya ve Abhazya bağımsızlık konusunda kararlar almış, Gamsarhudiya yanlıları ile birlikte Megrelya bölgesine çekilmiş ve bu bölgeyi kontrolüne almış; Acaristan ve Cevahetiya, fiilî durum nedeni ile merkezî otoritenin dışına çıkmıştı. (Ağacan, 2011, s. 64)

Şevardnadze yönetim başına geçtiğinde Gamsarhudiya döneminde ki siyasi koşullar devam ediyordu. Abhazya ve Güney Osetya'da kontrol kaybedilmiş, her an Acara bölgesinde de kaybedilebilir hâle gelmişti. Zviadist olarak bilinen Gamsarhudiya yanlılarının ve bunlara benzer başka silahlı gruplar ülkede merkezi otoriteyi zayıflatmıştı. Gamsahurdiya' dan farklı düşünen Şevardnadze, Gürcistan'ın istikrar ve merkezî otoritesinin güçlenmesi için Rusya ile işbirliği yapmak gerektiğini düşünerek birtakım politikalar geliştirmeye çalışmıştır.

Şevardnadze ülkenin bu durumu karşısında ilk önce merkezî otoriteyi güçlendirecek ve sonrasında toprak bütünlüğünü sağlamayı amaçlayacak politikalar izledi. Ekim 1992'de genel seçimlerin yapılması kararını alıp Güney Osetya ve Abhazya'nın kontrol altına alınması için askeri harekat başlattı. Haziran 1992'de Güney Osetya'da ilerleme sağlanamamış ve Rusya'nın sert tepkisi karşısında ateşkes yapmak zorunda kalınmıştı. Ağustos 1992'de Abhazya'da başlayan savaş 1993 Ağustos ayına kadar sürmüş ve Gürcistan'ın yenilgisi ile sonuçlanmıştır. Bu olay üzerine Megrelya' da bulunan Gamsarhudiya yandaşlarının Tiflis'e doğru harekete geçtiklerini gören Şevardnadze, Rusya'dan yardım istemiştir. Bu olay üzerine Rus askerlerinin Gürcistan'da bulunmalarına ve Bağımsız Devletler Topluluğuna (BDT) girmeye razı olunmuştur. (Ağacan, 2011, s. 65)

1993'te Çeçenistan'daki sürgünden dönen Gamsarhudiya, yeniden iç savaşı tetiklemişti. Şevardnadze, Megrelya bölgesini eline geçiren Zvidaisteleri, Rusya'ya verdiği tavizle durdurabilmişti. Gamsahurdiya' nın öldürülmesi ile birlikte rahatlayan Şevardnadze yönetimi bölgeye dört defa asker gönderince ele geçirebilmişti. İç savaş esnasında Şevardnadze taraftarı paramiliter grup olan "Mkhedrioni" süvariler Megrelya' da yağmaya girişmişlerdi. Gürcü ve

Megreller etnik ve kültürel olarak yakındırlar. Ancak dil açısından farklıdırlar. Batı Gürcistan denen bölge Gamsahurdiya' yı unutmamıştır. 1998 yılında Şevardnadze' ye yapılan suikast girişiminde yakalanan 5 kişiden 4'ünün Megrel olması bu açıdan önemlidir. (Yenigün & Bolat, 2010, s. 462)

Şevardnadze' nin bu tavizleri Tiflis'te şiddetli gösterilerin başlamasına sebep olmuştur. Giorgi Çanturiya başkanlığındaki Ulusal Demokratik Parti üyeleri hükümetten çekilmiştir. Bazı partiler de bu olayı kınayarak muhalefete destek vermişlerdir. Gelişen olaylar üzerine o güne kadar parti kurmayan Şevardnadze kendisini destekleyecek bir çoğunluk partisine ihtiyaç duyduğunu belirterek Kasım 1993'te Gürcistan Yurttaşlar Birliği adlı partiyi kurmuştur.

Bu süreçte yeni anayasa hazırlıkları devam etmiş ve Ağustos 1995'te Meclis hükümeti terkedilerek Başkanlık sisteminin öngörüldüğü yeni anayasa hazırlanmıştır. 5 Kasım 1995'te devlet başkanlığı ve meclis seçimlerinde Şevardnadze oyların yüzde 74'ünü alarak başkan ve partisi de oyların 23,7'sini alarak parlamentodaki sandalyenin yüzde 46'sına sahip olarak 107 milletvekili çıkarmıştır. 1999 seçimlerinde Gürcistan Yurttaşlar Birliği Partisi oyların yüzde 41,8'ini alarak meclisteki sandalyelerin yüzde 56'sını almıştır. 9 Nisan 2000'deki başkanlık seçiminde de Şevardnadze, oyların yüzde 78'ini almış ve tekrardan başkan olmuştur. (Ağacan, 2011, s. 66)

Şevardnadze, ülkedeki iktidarını pekiştirdikçe ülkedeki demokratik ve hukuk gelişimi gerilemiştir. Halk, seçimin gerçekleri yansıtmadığını düşünmeye başlamıştır. Ülkede rüşvet ve yolsuzluk artmış ve toplumun tüm katmanlarını sarmıştır. Gürcistan'da gelişen bu olaylar sonrasında devlet başarısız olmuştur. Süreçte yaşananlar Gürcistan'da Gül Devrimi'nin olmasına neden olmuştur.

Şevardnadze' nin Rusya ile yakın ilişkiler içinde olmasının bir diğer nedeni ne AB ve ABD'nin bölgeye olan ilgisizliğinden kaynaklanmıştır. Batı'nın Rusya'yı karşısına alamayışı veya önce Rusya Federasyonu demesi Şevardnadze' ye başka politika gütme imkanı bırakmamış ve mecburen Rusya'nın isteklerine boyun eğmiştir.

1998-2003 yılları arasında BTC boru hattı yapılmasına rağmen ekonomik reformlar durmuş ve ekonomi neredeyse durma noktasına gelmiştir. Ülkede yaşanan bu ekonomik durgunluk halka ve oradan siyasi alana yansıyarak halk hareketine dönüşmüştür.

2.1.3. Gül Devrimi ve Devrim Sonrası Süreç

Şevardnadze yönetiminin ülkede aratan yolsuzluk ve rüşvete kayıtsız kalması ve bulaşması halkı rahatsız ediyordu. GYB içinde reformist kanat bu yolsuzluklara sessiz kalmamayı tercih ederek Eylül 2001'de reformistlerin öncüsü Adalet Bakanı Mihail Saakaşvili bu iktidarla yolsuzluk ve rüşvetle mücadele edilemeyeceğini belirterek istifa etmiştir. Saakaşvili yolsuzlukların sorumlusu olarak Şevardnadze' yi gösteriyordu. GYB' den ayrılarak Ulusal Harekat Partisi'ni kurdu. Bu olayın ardından GYB' de reformistlere öncülük eden GYB Genel Sekreteri ve Parlamento Başkanı Zurab Jvaniya da partisinden ve görevlerinden istifa ederek Yeni Demokratlar Partisi'ni kurmuştur. (Ağacan, 2011, s. 69)

Gelişen olaylar sonrası GYB anayasayı değiştirecek çoğunluğu kaybetmiş ve seçim sürecine girmiştir. 2 Kasım 2003'te genel seçimler yapılmış ve Şevardnadze seçimi kazanmıştır. Ancak uluslararası gözlemcilerin seçime hile karıştığını tespit etmesi, Saakaşvili partisinin bütün anketlerde önde olduğu halde seçimi kaybetmesi üzerine Ulusal Harekat Partisi, itiraz gösterileri yapmış ve bu gösterilere Jvaniya ve parlamento başkanı Nino Burcanadze de destek vermiştir. Ülkede oluşan bu havaya Batılı ülkeler ve ABD destek vermiştir. 23 Kasım 2003'te devlet başkanı Şevardnadze' nin istifasıyla son bulan gösteriler şiddet kullanılmadan göstericilerin parlamento baskını sırasında ellerinde gül taşıdıkları için "Gül Devrimi" veya şiddet olmadığı için "Kadife Devrim" denilmiştir.

Gürcistan'ın ilk başbakanı Gamsahurdiya bir zamanlar "Düşmanlarımıza mermi değil gül atacağız" sözlerini ilke edinen halk parlamentoya girerek rengarenk gül attığı için bu halk hareketine "Gül Devrimi" denilmekteydi. Darbe sonrası AB ve ABD'nin gelişen olayları onaylaması ABD'nin darbede büyük rol oynadığının göstergesiydi. Rusya bu olayın haftalar öncesinden planlandığını iddia ediyor ve ABD büyükelçisinin Şevardnadze' yi ikna etmek için büyük efor harcadığını söylüyordu. Diğer bir olay ise George Soros' un vakıflarının (Açık Toplum ve Gürcistan Vakfı) Saakaşvili ve ekibine 3 milyon dolar destek verdiğini ortaya çıkarması idi. Darbe sonrası Şevardnadze bu olayı Soros, ABD ve AB'nin gerçekleştirdiğini açıklamıştır. (Yenigün & Bolat, 2010, s. 462)

Gül Devrimi sonrası 4 Ocak 2004'te olağanüstü seçimler yapılmış ve devrimin öncüsü Mihail Saakaşvili oyların yüzde 96'sını alarak seçimi kazanmıştır. Devlet başkanı ve yürütmeyi değişen Saakaşvili 28 Mart 2004'te yeniden seçime gitmiş ve Jvaniya' nın başında olduğu Demokratlar Partisini yanına alarak "Birleşik Ulusal Hareket" adını almış ve seçimlerde oyların %67'sini alarak iktidarını pekiştirmiştir.

Şaakaşvili' yi seçimde Soros Vakfı, uluslararası bazı vakıflar ve ABD desteklemiştir. Seçimin Şaakaşvili tarafından kazanılması ile birlikte Batı, bölgedeki diğer devletlerin de başına batı yanlısı liderlerin gelmesi sonrası Orta Asya ve Kafkasya'da Rusya'ya karşı koz elde edebilecekleri ve Hazar petrollerini kontrol edebilecekleri görüşünde idiler. Saakaşvili yönetime geldikten sonra ABD ile mi yoksa Rusya ile mi yakın politikalar gütmesi konu olunca yönetim her ne kadar ABD'den yana tavır alsa da halk Rusya'ya yakın bir politika yapılmasından yanaydı.

Devrim sonrası seçimleri kazanan Saakaşvili' yi üç büyük problem bekliyordu. Bunlar; toprak bütünlüğü, zayıf devlet yapısının düzeltilmesi ve ekonomik sorunlardı. Saakaşvili iktidara geldikten sonra Acara Özerk Cumhuriyeti Başkanı Aslan Abaşidze Tiflis yönetimini tanımadığını beyan ederek Acara' da olağanüstü hal ilan etti. Ancak Acara' da umduğu desteği halktan bulamayan Abaşidze baskılara dayanamayıp 6 Mayıs 2004'te görevinden istifa ederek Moskova'ya gitmiş ve Tiflis hükümeti ile on yıldır problemli olan Acara Özerk Cumhuriyeti ile ilişkiler olağan halini almıştır. Acara' da gelişen olaylar sonrası Saakaşvili hükümeti zafer kazanmış ve yönünü diğer iki problemli bölge olan Güney Osetya ve Abhazya'ya çevirmiştir.

2.2. Etnik Problemler ve İç Sorunlar

Güney Kafkasya'da konumlanan Gürcistan'ın yaklaşık 5,5 milyon nüfusu vardır ve bu nüfusun % 70'i Gürcü, %8'i Ermeni, %6'sı Rus, %2'si Abhaz, %3'ü Oset, %7'si Azeri,%2'si Acara ve diğer az sayıda olan etnik gruplardan oluşmaktadır. Bu etnik grupların yanında dini olarak da çeşitlilik gözlemlenmektedir. Ülkenin % 65'i Georgian Ortodoks, % 10'u Doğu Ortodoks, %15'i Müslüman, % 8'i Ermeni Apostoliktir. Ortodokslar genellikle Gürcü ve Ruslardır. Acaralılar ve Azeriler Müslüman olsa da kendi içinde Acaralılar sunni, Azeriler ise Şii Müslüman diye yine ayrılmaktaydı. Osetler Ortodoks'tu. Abhazların bir kısmı Sünni Müslüman diğer bir kısmı ise Ortodoks'tu. Ermenilerin de kendi Apotolik dinleri vardı. (Yenigün & Bolat, 2010, s. 457)

Gürcistan bağımsızlığını kazandıktan sonra kendi içinde özerklik isteyen bölgelerle devamlı iç savaş halinde olmuş ve bu olaylar Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü, ekonomisini ve geleceğini tehlikeye atmıştı. Bu olaylar Gürcistan'ı uluslararası arenada dış müdahalelere açık bir konuma getiriyordu. Ülke öyle bir duruma gelmişti ki artık etnik bölgeler tamamen Gürcistan toprakları içinde yaşamak istemeyip ve kendi ülkelerini kurmak isterken Gürcü yönetimi ise toprak bütünlüğünün bozulmaması için elinden gelen mücadeleyi veriyordu.

Gürcistan'ın sınır bölgelerinde olan bu etnik problemler genelde komşu ülkelerin kimliklerini veya dini ritüellerini taşımaktaydılar. Ermenistan sınırında olan Javakheti bölgesinde Ermeniler yoğunlukta yaşarken, Türkiye sınırında olan Acara' da yoğun olarak Müslüman halk bulunmaktadır. Rusya tarafında Güney Osetya ve Kuzey Osetya' nın iki ayrı özerk bölge, Azerbaycan sınırında olan ve Azerilerin yoğun olarak yaşadığı Kveto-Kartli bölgeleri, Dağıstan sınırında olan ve Dağıstan uyrukluların yoğun olarak yaşadığı Kakheti gibi bölgeler de bulunmakta idi. Bu bölgeler her daim Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne engel gibi bir pozisyonda durmuşsa da içlerinden en büyük problemler Güney Osetya, Abhazya, Acara' da yaşanmıştır.

Gürcistan Devleti bir çok etnik grubu içinde barındırsa da ülkede yoğun olarak Svanlar, Megreller, Abhazlar, Osetler, İnguşlar, Acaralar, ve Batlar bulunmaktadır. (Öz, 2007, s. 1116) Ülkedeki iç kargaşaları bastırmak için askeri önlem almaya çalışan Gürcü hükümetleri bu işten sonuç alamayınca askeri yatırımlara harcadığı paralar, ülkenin zaten problemli ekonomik yapısını daha da zora sokmuş ve sıkıntılarını artırmıştır.

Rusya'nın bölgede Acara ve Abhazya'daki ayrılıkçı hareketleri desteklemesinin nedeni, bu bölgelerde yaşayan Müslüman halktan kaynaklanmaktadır. Müslüman olan Çeçenlere karşı sergilediği sert tutum ile bu bölgelerdeki diğer Müslüman halkları destekleyerek kendisine yönelen eleştirileri azaltmaya çalışmaktaydı. Bunun yanında Çeçen direnişçilere yardım eden Gürcistan devletine de karşı güç olarak bölgedeki ayrılıkçı hareketleri desteklemekteydi. (Öz, 2007, s. 1125)

2.2.1. Güney Osetya

Kafkas dağlarının güneyinde yer alan 3.990 km^2'lik yüzölçümüne sahip dağlık bir bölge olan Güney Osetya'nın başkenti Tskhinvali' dir. 1989 yılında 100.000 nüfusa sahip bölgede halkın % 66'sını Osetler, % 29'unu ise Gürcüler oluşturmaktaydı. Diğer yüzdelik kısmı Rus, Ermeni ve Greklerden ibaretti. Günümüzde bölgede yaşayanların % 90'ının Rusya Federasyonu pasaportu taşıdığı bilinmektedir. (Güngör, 2013, s. 48)

Bölge, 1922 yılında Kuzey Osetya'dan ayrılarak Gürcistan'a katılmıştır. 1989 yılı itibarı ile Kuzey ve Güneyliler yeniden birleşmek için lobi faaliyetlerinde bulunmaya başlamışlardır.

Osetler ikiye bölünmüş olarak değil birlikte yaşamayı düşündükleri ve Güney Osetya'da yaşayan halkın yaklaşık % 70'i Oset olduğu için Gürcistan'ın bağımsızlığı sonrası kendi bağımsızlıklarını kazanmak için mücadele etmeye başladılar.

Bağımsızlığını ilan eden Gürcistan'ın ilk devlet başkanı olan Gamsakhurdiya toprak bütünlüğü konusunu ülkenin en büyük sorunu olarak gördüğünden Güney Osetya'nın özerkliğini kaldırarak bölgeye düzeni sağlama adına 1991 Ocak ayında askerî operasyon başlatmıştır. Gamsakhurdiya' nın iktidardan çekilmesi ve yerine Şevardnadze' nin gelmesi ile 1992 baharında çatışmalar artınca Rusya olaya müdahil olmuş ve 24 Haziran 1992'de Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin ve Eduard Şevardnadze ile yapılan görüşmeler neticesinde Dagomis anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmaya göre bölgeyi Rus, Gürcü ve Osetlerden oluşan bir barış gücü denetleyecekti. Ağırlığı Rus ve Osetlerden oluşan bu güç, bölgedeki Rus ağırlığını tescillemiştir. (Çelikpala, 2012, s. 5)

Güney Osetyalıların amacı Kuzey Osetya ile birleşip Rusya idaresi altına girmekti. Gürcistan idaresi; Rusya'nın keyfi karar verip bölgeye özerklik verdiğini ve Osetlerin özel statüye sahip olmaları için herhangi bir hukuki ve tarihi hakları olmadığını iddia ederek bunun Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne bir saldırı olacağını belirtti. Kuzey Osetlerden daha fazla özerklik teklif eden Tiflis hükümetinin teklifini reddeden Güney Osetya halkı fiili olarak Gürcistan'da özerk bir yapı gibi görünse de hükümetin bu teklifini reddetmektedirler.

2004 yılında Gürcü hükümetinin Güney Osetya bölgesine yakın üstlere tank ve ağır silah yığmaya başladığı öğrenilince dönemin Güney Osetya lideri Edward Kokoyti, Sinvali'den ayrılmıştı. Bu olay üzerine Rusya Gürcistan'ın elektriğini kesmişti. 9 Haziran 2004'te Güney Osetya, Rusya ile birleşme kararı almış, DUMA ve Rusya Devletine resmi başvuruda bulunmuştu. Dönemin Rusya devlet başkanı Putin Rusya'nın Gürcistan iç meselesine karışmayacağını belirterek dünyaya bölgede yaşanan gerginliğin kendilerinden kaynaklanmadığını göstermek istemiştir. Olaylar sonrası Gürcü gazetecilere Osetya'ya giriş yasağı konmuştu. Osetler seferberlik ilan edip yeniden Rusya'ya bağlanmak istediklerini belirtmişlerdi. 9 Temmuz'da 50 Gürcü askerini tutuklanmıştır. Bu günlerde Gürcüler Güney Osetya'ya giden Rus konvoyundan 100'den fazla roket almış ve karşılığında askerleri serbest bırakmalarını istemişlerdi. 11 Temmuz 2004'te Karma Komisyon olan Rusya, Gürcistan, Kuzey ve Güney Osetya tarafından bir anlaşma yapılmış ve çatışmalar bir süreliğine durmuştur. Daha sonra çatışmalar yeniden başlamıştır. (Yenigün & Bolat, 2010, s. 470)

Gürcistan hükümeti Temmuz 2005'te Güney Osetya Bölgesel Yönetimi'ne askersizleştirme, ekonomik rehabilitasyon ve siyasi uzlaşma adlı üç aşamalı bir anlaşma sunmuş ancak "Biz Rus Vatandaşıyız" diyerek geri çevrilmiştir. Bu barış sürecini Avrupa

Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı da benimsemişti. Ancak Osetler bunu reddetmişti. (Güngör, 2013, s. 49)

Güney Osetya yönetimi 2006 yılında referandum yaparak 55.000 seçmenin yaklaşık yarısı seçimler katılmış ve % 99'u Gürcistan'dan ayrılarak bağımsız birer devlet olmalarını teyit edince AB ve AGİT bu oylamayı tanımadığını beyan etmişlerdir. Diğer taraftan bölgedeki Gürcüler arasında bir oylama yapılmış ve bu oylama sonrası seçilen vali Gürcü yanlısı tutum sergileyerek Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunmuştur.

Rusya ise SSCB içinde yer alıp bağımsızlığını ilan eden bölgelerin Kosova gibi kendi kaderini tayin etme hakkı olduğunu savunmaktaydı. Bu politika ile Rusya, Kosova'nın Sırbistan'dan kopmamasına çalışıyor ve bu olay gerçekleşmezse bile referandumla bağımsızlık kararı alan eski SSCB bölgelerinin gönüllü olarak kendisine bağlanmasına zemin hazırlıyordu. (Yenigün & Bolat, 2010, s. 469)

2007 yılında Tiflis'te gerçekleştirilen Ortak Kontrol Komisyonu görüşmelerinden de bir sonuç alınamamış, Gürcü tarafı Rusya'nın isteklerinin kabul edilemez olduğunu beyan etmiştir. Gürcistan ile bölgenin sıcak çatışma ortamının devam ettiği dönemde 17 Şubat 2008'de Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi ile birlikte Güney Osetya Parlamentosu 3 Mart 2008 de RF, BDT, BM ve AB'ye çağrıda bulunarak bağımsızlıklarının tanınmasını istemiştir. Bu olay üzerine Saakaşvili NATO ve AB yolunu açmak için askerî gücü tercih etmişti. (Köktaş, 2016, s. 100)

2.2.2. Abhazya

Karadeniz'in doğusunda yer alan Abhazya yaklaşık 8.600 km^2 yüzölçümü ne sahip bölgedir. SSCB'nin dağıldığı dönemde Gürcistan'ın topraklarının 69.700 km^2 olduğu düşünüldüğünde Abhazya ülkenin % 12,5'ine denk gelmekteydi. Bölgenin başkenti Sohum (Suhumi) şehridir.

Gürcistan ve Abhazya arasındaki çatışmaların kökleri eski Sovyet dönemine uzar ve genelde etnik kökenlidir. 1917'den 1931 yılına kadar, yani Gürcistan'ın otonom bir cumhuriyet olarak dahil edilmesine kadar anlaşmaları devam etmişti.

Bölge ile gerilimi tetikleyen ilk olay, 1978 yılında Abhazların Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nden ayrılarak Rusya ile birleşmeyi talep ettiği dönemdir. 1989'da belirli sayıda Abhazyalı' nın imzaladığı Lykhny Deklarasyonu imzalanarak yayımlanmıştır.

Deklarasyonda, Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti adlı bir yapı kurulmuştur. Kurulan bu yapı Gürcistan'dan ayrı bir yapı olunca 1989 yılında Sukhumi' de Tiflis Üniversitesine bağlı bir yerleşkede silahlı çatışma başlamıştır. Dönem itibarı ile Sovyet askerî gücünün zayıf olması ve artan Gürcü milliyetçiliği ve bunların yanında Tiflis yönetiminin siyasi gücünün olması Abhazyalıları endişeye sürüklemiş ve Gürcistan'ın 1991 yılında bağımsızlığını ilan ettiği dönemde Rus yanlısı tutum sergilemelerine neden olmuştur.

Gürcistan devleti bağımsızlığını ilan ettikten sonra iç problemler baş göstermeye başladı. Abhazlar Gürcü bağımsızlığından sonra kendileri de bağımsızlık taleplerinde bulununca iki taraf arasında askeri çatışmalar başlamıştı. Abhazya, Gürcü hükümeti ile olan anlaşmazlıkların yanında Güney Osetya'da yaşanan gelişmeler sonrası 23 Temmuz 1992'de bağımsızlığını ilan edince 14 Ağustos 1992'de Gürcü birlikleri Abhazya'ya girerek savaşı başlatmıştı. Yaklaşık 90 bin kişilik bir grupla Abhazya'yı savunmaya başlayan Abhazyalılar kontrolü ele geçirince bölgede bulunan 300 bin Gürcü'ye evlerini terk ettirerek göç etmek zorunda bırakmıştı. Savaş ancak bir yıl sürmüş ve Gürcü birliklerinin geri çekilmesi ile sonuçlanmıştı. Yenilgi sonrası Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin Gürcistan'a bulunduğu teklifte kapatılan dört Rus askerî üssünün tekrar açılması ve 1000 kişilik BDT askeri gücünün Abhazya'da bulunması karşılığında Gürcistan'ın siyasi bütünlüğüne yardım edeceğini belirtmişti. Şevarnadze, BM ve NATO'ya yardım çağrısı yapmıştı ancak bu iki kurum ve diğer devletlere yaptığı yardım talebi karşılık bulmayınca mecburen Yeltsin'in teklifini kabul etti. Bu teklifi meclisinden geçirebilmek için teklife Güney Osetya ve Abhazya üzerinde Gürcistan hakimiyetini desteklemek şartını koymuştu. Böylece Gürcistan kendi topraklarında Rusya'ya üs kurma ve sınır güvenliğini kontrol etme hakkı vermişti. Bu savaşın diğer sonuçları sırası ile; Şevardnadze' nin hayatının Ruslara borçlu olması, Abhazya'da yaşayan Gürcülerin yerinden olması ve Abhazya'da da üstünlüğün Ruslara kaptırılmasıdır, denilebilir.

1995 yılı itibarı ile Rusya Abhazya politikasını değiştirerek Gürcistan'ın yanında yer almıştır. Bunda Abhaz-Gürcü savaşı esnasında Çeçenlerin Abhazya tarafında yer almasının da önemi vardır. Rusya ilk önce Abhaz limanlarını abluka altına almış ardından Rusya'ya giriş çıkışlarda Abhaz pasaportlarını kabul etmemiştir. 1996 yılına gelindiğinde ise BDT üye ülkeleri Abhazya'ya ekonomik ambargo uygulamışlardır.

Abhazya'dan ağır yenilgi alıp geri çekilen Şevardnadze' nin bu çekilme sonrası Rusya'ya verdiği taviz, BDT'ye üye olmasıdır. Üyeliğin ardından Abhazya ile ateşkes imzalamış ve 1994 Nisan ayında taraflar Moskova'da yeni bir anlaşma imzalamışlardır.

Moskova anlaşması ile birlikte Ruslar bölgede barış gücü askeri gibi bölgeyi kontrol edecekti. Aynı zamanda Şevardnadze kendi devletinde Rus askerî birliklerinin kalmasına izin vermiş ve Türkiye sınırında Rus askerinin devriye görevi yapmasını da kabul etmiştir. (Çelikpala, 2012, s. 6)

BM, AGİT ve Rusya'nın öncülüğünde 1998 yılında yeniden diplomasi süreci başlamış ve Atina, İstanbul ve Yalta'da görüşmeler yapılmıştır. 1997 yılında bağımsızlık iddiasından vazgeçen Abhaz yönetimi Gürcistan devletine bağlı federatif bir yapıyı kabul ettiğini bildirmesine rağmen Gürcistan, Abhaz yönetimine resmi bir cevap vermemiştir. 3 Ekim 1999'da Abhazya'da yapılan referandum sonrası halkın %98'i bağımsızlık yönünde oy kullanmıştır. Gürcü hükümeti ise bölge probleminin çözümünün Gürcistan'a bağlı otonom bir bölge olmasından yanaydı. Diğer bir problem de mülteci sorunu idi. Çatışmalar sonrası bölgeden göç eden 220.000 Gürcü'nün geri dönüşünü Abhazlar kademeli bir şekilde isterken Gürcü hükümeti ise topluca dönmelerini istemekteydi. 2010 yılına kadar 70.000 mülteci Abhazya'ya dönmüş, geri kalan 150.000 ise dönüş için gerekli şartların yerine getirilmesini bekliyorlardı. (Yenigün & Bolat, 2010, s. 466)

2004 yılının Temmuz ayında Gürcistan hükümeti Abhazya'ya yeni bir barış ve bütünleşme planı teklif etmiş ancak Abhazlardan ret cevabı almıştır. 3 Ekim 2004'te Abhazya'da yapılan seçim sonrası Rusya Federasyonunun istemediği Sergey Bağapş seçimi kazanmış ve başkan olmuştur. Bunun üzerine Rusya baskıyı artırarak seçimi yeniletmiş ve eski KGB ajanı Raul Hacımba' yı Bağapş' ın yardımcısı olarak seçtirmiştir. İstediği adayın seçilmemesi sonrası Rusya Devleti, Abhazya sınırını tam da portakal ve mandalina mevsiminde kapatmış, Sochumi-Soçi tren seferlerini durdurmuş ve SSCB'den kalma emekli maaşlarını kesmişti. Gelişen bu olaylar sonrası halk sıkıntıya düşmüş ve 13 Ocak 2005'te yeniden seçim yapılarak Rusya yandaşı olan Hacımba başkan yardımcısı olmuştur. (Yenigün & Bolat, 2010, s. 468)

Zamanla AB, ABD ve NATO'nun Gürcistan'a verdiği destek politikaları neticesinde Rusya Abhazya'ya karşı uyguladığı politikadan vazgeçmiş ve tam tersine Abhazya'yı savunan durumuna geçmiştir. 1993 yılı itibarı ile nüfusu yaklaşık 516.600 olan Abhazya bölgesi, 2003 itibarı ile 216.000 kişiye düşmüştür. Bağımsızlık ilanı sonrası gelişen süreçte etnik çatışmalardan dolayı bölgenin verdiği göç rakamı ortaya çıkmaktadır. ABD, AB, NATO, AGİT ve Avrupa Konseyi gibi kuruluşlar Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunmakta ve

Abhazya'nın kesinlikle Gürcistan'ın ayrılmaz parçası olduğunu savunmasına karşın Rusya ve Nikaragua devletleri Abhazya'yı bağımsız ülke olarak görmektedirler.

2.2.3. Acara

Karadeniz kıyısında bulunan bölge, Rize Dağları ve Çoruh Irmağı aşağısında kalan toprakları kapsar ve halkının çoğunu Gürcü Müslümanlardan oluşturur. SSCB döneminde federasyona bağlı dinden kaynaklanan tek özerklik Acaristan bölgesine verilmiştir. Ancak bu özerklik sadece yazılı olarak kalmış ve halkın dini ve kültürü saldırıya maruz kalmıştır. Zaman içinde Müslüman nüfusun oranının azaldığı görülmüştür.

Acara bölgesi diğer üç bölgeye nazaran biraz farklılık göstermektedir. Bölge Rusya ile sınır olmadığından Rus müdahalelerinden biraz uzak kalmıştır denebilir. Acara merkezî hükümet başkanı Aslan Abaşidze, Gürcistan'ın iç sıkıntılar ve yönetilemezlik yaşadığı dönemde Gamsahurdiya idaresine karşı açıkça Şevardnadze' yi desteklemiştir. Abaşidze'nin başında olduğu Gürcistan Rönesans Partisi, girdiği ilk seçimde büyük oy alıp Gürcistan'ın en fazla oy alan üçüncü partisi olmuş ve Abaşidze'nin bölgesindeki etkinliği Şevardnadze idaresinin bölgeye daha ılıman yanaşmasına sebep olmuştur.

Ancak Gül Devrimi sonrası iktidara gelen Saakşvili yönetimi ülkenin siyasi istikrarını bozan bu ayrılıkçı bölgelerin bir an önce Gürcü hükümetinin merkezi yönetiminin kararları doğrultusunda bir politika izlemesi, merkezi yönetimin güçlenmesi ve toprak bütünlüğünün sağlanması için girişimlerde bulunmaya başladı.

Abaşidze, Tiflis hükümetini ekonomik olarak sıkıştırmakta; Batum limanı ve Sarp sınır kapısının kontrolünü elinde bulundurarak buralardan ve halktan aldığı vergileri Tiflis hükümetine vermek bir yana, bölgede kendini daha da güçlendirerek Tiflis yönetimi aleyhine politikalar geliştirmekteydi. (Öz, 2007, s. 1121)

Gül Devrimi esnasında Acara bölgesi olağanüstü hal ilan etmiş ve Tiflis'le ilişkileri kesmişti. Ardından Abhazya ve Güney Osetya'daki gelişmeleri öne sürerek bağımsızlık sinyali vermeye başlamıştı. Bu olaylar karşısında Rusya ve Türkiye devletleri Abaşidze'ye olayları tırmandırmaması gerektiği ve uzlaşma yönünde bir tavır takınması gerektiğini belirtmişlerdi.

14 Mart 2004'te devrim lideri olan Saakaşvili, Batum'a gelmek için Çolohi Gümrüğünden geçmek istemiş ancak askeri güçler tarafından engellenmiştir. Olay sonrası Tiflis-Acara ilişkileri gerilmiş, Batum'da sokaklarda askeri üniformalı ve maskeli kişiler

dolaşmaya başlamıştı. Aslan Abaşidze ve diğer yöneticileri de böyle kıyafet giymeye başlamışlardı. Saakaşvili gelişen olaylar sonrası kan dökülebilir uyarısında bulunmuş, Rusya ise sükûnete davet etmişti. Bu süreçte Gürcistan Maliye Bakanı Zurab Nohaydel' in seçim çalışması için gittiği Batum'da gözaltına alınması üzerine Saakaşvili Çolohi' ye tanklarla yürümüş ve buraya gelen halka görüşmüştü. Batum'da ufak çaplı gösteriler başlamış; bunun üzerine Moskova'da bulunan Abaşidze, görevinin başında olduğunu söylemiştir. Gürcistan silahlı kuvvetleri Acara sınırına asker yığmış bölgenin kara, hava ve denizyolu bağlantılarını kesmişti. Saakaşvili Abaşidze'ye ültimatom verince Abaşidze, kendisinin ülkeye girebileceğini ama silahlı kuvvetlerle giremeyeceği haberini göndermişti. ABD, Acara bölgesinde Amerikan askerinin kullanılmayacağı mesajını iletmiş; Rusya ise Moskova Belediye Başkanı Zuri Lufkov' u Trabzon'a gönderip karayolu ile Batum'a geçmesini sağlamıştır. ABD ve Rusya'nın girişimleri ile iki lider Batum'da görüşmüş ve problemin diyalog yoluyla halledilmesine karar verilmiştir. Gürcistan parlamentosu seçimlerinde Saakaşvili, meclisteki 235 sandalyenin 150'sini kazanmıştı. Abaşidze bu dönemde Acaristan'ın iki bölgesinde iptal edilen seçimlerin yapılmasına izin vermemiş ve ardından sınıra Tiflis yönetiminin yığınak yaptığını söyleyerek olağanüstü hâl ilan etmiştir. Bunun üzerine Saakaşvili, Abaşidze'ye Tiflis'in isteklerine uymadığı takdirde tutuklanacağını söylemiştir. 2 Mayıs'ta Gürcü-Acara bağlantısını sağlayan köprüleri askerî saldırı olabilir gerekçesi ile Acara milisleri tarafından patlatılınca Gürcü hükümeti ültimatom vermiş ve 10 gün süre tanımıştır. Süre dolmadan 5 Mayıs'ta Gürcistan Güvenlik Konseyi yeniden ültimatom vererek Abaşidze'ye üç saatlik bir zaman tanınmıştır. Bu olay üzerine Rusya Güvenlik Konseyi Sekreteri Sergei İvanov ile görüşen Abaşidze Moskova'ya gitmiştir. Bunun üzerine Saakaşvili Batum'a gelerek halkla görüşmüştür. (Yenigün & Bolat, 2010, s. 478-479)

Gelişen bu olaylar üzerine Saakaşvili yönetimi bölgeye müdahale etmiş ve Aslan Abaşidze'nin Moskova'ya kaçmasından sonra bölgede kontrolü ele geçirmiştir. Abaşidze'nin kaçmasından sonra Batum'a gelen Saakaşvili seçim öncesi yönetimi sağlamak üzere Geçici Konseyi kurmuş, parlamentoyu dağıtmış ve yeni atamalar yapmıştı. Abaşidze sonrası yapılan ilk genel seçimlerde Tiflis yönetiminin desteklediği "Muzaffer Acara Partisi" Acara bölgesindeki meclisin 30 milletvekilliğinin 28'ini alarak zafer kazanmıştır. İkinci Kadife Devrim olarak adlandırılan bu olay, Saakaşvili' nin Şevardnadze' den sonra kazandığı ilk zaferdir. Acara' da merkezî otoritenin sağlanması Saakaşvili yönetimine cesaret vermiş ve Güney Osetya ve Abhazya politikalarında daha sert bir tutum sergilenmesine neden olmuştur.

2.2.4. Javakheti

Sameshi-Javakheti ilinin nüfusunun % 42,87'sini Ermeniler oluşturmaktaydı. 2002 yılı verilerine göre Gürcistan'ın Ermenistan tarafında bulunan bu bölgesinde yaklaşık 250 bin Ermeni yaşamaktaydı.

SSCB'nin yıkılması ile birlikte Ermeniler Karabağ, Nahçıvan ve Javakheti bölgelerini kendilerine katma çabalarına girmişlerdi. 1918 yılında hem Gürcülerle hem de Azerilerle savaşan Ermeniler bu dönemde Rusya devletinin yönlendirmesi ile Azerî bölgelerine yönelmiş ve Javakheti' de pasif politika izlemişlerdi.

1991-1995 yılları arasında Gürcistan'da siyasi ve ekonomik sıkıntıların yaşandığı süreçte bölgede merkezî yönetimin etkisi zayıflamaya başlamış ve Ermeni gruplar yönetimi ele geçirmişlerdir. Bu süreç sonrası bölgede kendi temsilciler meclisini oluşturmuş ve merkezden ayrı bir yönetim olarak varlığını sürdürmüştür. Rusya ve Ermenistan'ın desteğini arkalarına alarak özerklik talep eden Javakheti yönetimi, BTC hattı yapımı ve Rus üslerinin kapanmasından sonra bölgenin tansiyonunu hızla yükseltmiştir. (Öz, 2007, s. 1122)

Ermenistan Gürcistan toprak bütünlüğünden yana olduğunu beyan etse de bölgedeki Ermenilerin taleplerini desteklemiş ve örgütlenmelerine yardımcı olmuştur. Bölge Ermenileri ilk dönemlerde açıkça Ermenistan'dan yardım almalarına rağmen daha sonrasında uluslararası strateji sonucunda destek azalmış ve Gürcistan içinde yalnız bırakılmışlardır.

Gürcistan Devleti 1998 yılında bölgede askerî tatbikat yapmayı düşünmüş ancak bölge halkı tarafından buna izin verilmemiştir. Javakheti bölgesinde Gürcü parası olan Lari değil, Ermeni Dramı veya Rus Rublesi kullanılmaktaydı. (Yenigün & Bolat, 2010, s. 475)

Saakaşvili yönetiminin etkin politika sonrası Acara da merkezî hükümetin gücünü tekrar kazanması üzerine bu olay Javakheti bölgesi için kaçınılmaz son olmuştur. Dünya ile bağlantısı Türkiye, Azerbaycan, İran ve Gürcistan olan Ermenistan devleti bu bölge için Gürcistan'la sıkıntı yaşamaktan uzak bir politika izlemeye başlamıştır. İran ile ideolojik olarak anlaşamayan Ermenistan; Türkiye Devleti ile Ermeni soykırımı münasebeti ve toprak talep etmesi nedeni ile problem yaşaması, Azerbaycan'a ait Dağlık Karabağ bölgesini işgal etmesi sonucunda dünyaya açıldığı tek pencere olan Gürcistan'ı da karşısına almak istememiş ve bu bölgedeki politikalara mesafeli durmuştur. Dış ticaretinin neredeyse % 80'ini Gürcistan ile yapmaktaydı. Rusya ile bağlantısının da Gürcistan üzerinden olduğu düşünülürse bölgede problem yaşamasının kendisine kârdan çok zarar getireceğinin farkında idi.

Rusya ve Ermenistan desteğini neredeyse kaybetmiş bölge özerklik talebinden geri durmuş ve merkezî otoriteye karşı problem yaratmamıştır. Rusya'nın Ahılkelek' te bulunan üssünü kapatması, BTC hattının yapılması ve Ahıska Türklerinin dönme olayının gündeme gelmesi, Javakheti Ermenilerinin özerklik taleplerini artırmaya yol açmıştır. Durumun aleyhlerine işlediğini düşünen Ermeniler, annesi Ermeni asıllı olan Saakaşvili' nin başa geçmesi ile özerklik talebini daha fazla gündeme getirmiş olsa bile Gürcü hükümeti bu olaya sıcak bakmamıştır. Dağlık Karabağ sorununun Ermeniler açısından olumlu çözülmesi durumunda veya Türkiye sınır kapısının açılması sonrası Ermenistan'ın Gürcistan'a olan bağımlılığı azalacak ve bölgeye destek olup bu problemi büyütme ihtimali olacaktır. (Yenigün & Bolat, 2010, s. 476)

Kaynak: http://insamer.com/tr/gurcistan_510.htm

2.2.5. Pankisi, Kodoro Vadileri ve Diğer Etnik Sorunlar

Pankisi vadisi Gürcistan ve Çeçenistan sınırında yer alan 65 km uzunluğunda bir vadidir. Bu vadi Tiflis'e yaklaşık olarak 190 km uzaklıktadır. 1994 yılında Çeçen savaşının başlaması ile gündeme gelen vadi, 1999 yılında 2. Çeçen savaşının başlaması sonrası Rusya ve Gürcistan arasında sorunlu bölge halini almıştır. Rusya Devleti vadide Çeçen militanların varlığından söz ederek bölgeye operasyon yapmak istemişse de Gürcü devleti buna izin vermemiştir. İzin verilmemesine rağmen Rusya bölgeyi 2000-2002 yılları arasında bir çok kez bombalamıştır ve ilişkilerin gerilmesine sebep olmuştur. 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası ABD el-Kaide üyelerinin vadide olduğunu düşünerek Gürcü birlikleri ile beraber bölgeye asker

göndermiştir. Daha sonra askeri ve teknik eğitim vermek maksadı ile 200 askerini Gürcistan'a göndermiştir. Askerlerle birlikte Gürcistan'a 10 helikopter verilmiş ve 1.500 Gürcü askeri eğitilmiştir. (Yenigün & Bolat, 2010, s. 471)

Kodoro Vadisi, Abhazya ile Gürcistan arasında kalan bir bölgedir. Stratejik önemi olan bu bölgede zaman zaman çatışmalar yaşanmıştır. Ekim 2001'de yaşanan çatışma, Gürcistan Abhazya görüşmelerinin Şubat 2004'e kadar yapılmasını engellemiştir. 1994 yılında BDT'nin barış gücü askerleri bölgeye yerleşmiş olsa da Gürcistan'ın baskısı sonrası 2002'de geri çekilmiştir. Ağustos 2006 yılı itibarı ile Gürcistan Devleti tarafından vadinin yukarı kısımlarındaki yollara ve patikalara mayın döşenmiştir. (Yenigün & Bolat, 2010, s. 472)

1999 yılında Avrupa Güvenlik Konseyi'ne üye olan Gürcistan'a Ahıska Türklerinin geri dönmesi ile ilgili birtakım yükümlülükler verilmişti. Bu yükümlülüğe göre üç yıl içinde Ahıska Türklerinin geri dönüş işlemleri başlatılacak ve 2011 yılında tamamlanacaktı. Ancak bu konu ile ilgili olarak herhangi bir gelişme yaşanmamıştır. (Yenigün & Bolat, 2010, s. 480)

Yine Gürcistan'ın Dağıstan sınırına yakın bölge olan Kaketi' de yaşayan Dağıstanlılar ve Azerbaycan sınırına yakın bölge olan Bolnisi' de yaşayan Azerilerin de gelecek dönemde problem olacak potansiyele sahip olduğu görülmektedir. 1990'lı yıllarda yaşanan Azeri-Gürcü çekişmesi sonrası Tiflis ve Bakü büyük sıkıntılar atlatmış, 1991'de Marneuli' de yaşanan toplumsal olaylar sonrası 800 aile Azerbaycan'a göç etmiştir. 1994'ten itibaren bu çatışma Tiflis ve Bakü arasında diyalog yoluyla halledilmiştir. (Yenigün & Bolat, 2010, s. 481)

2.3. Gürcistan ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)

Doğu Almanya ve Batı Almanya'nın birleşmesi ile birlikte NATO'ya alternatif olan Varşova Paktı'ndan dağıldı. Bu süreç o güne kadar Avrupa'da olan politik ikilemin ortadan kalkmasına sebep oldu. SSCB 1991 yılında dağıldığında birliğe bağlı devletler rejimlerini değiştirerek çok partili parlamenter sisteme geçtiler. Sürecin akabinde Varşova Paktı 1 Temmuz 1991'de dağıldı. SSCB'nin varisi Rusya Federasyonu eskiden birliği altında bulunan ülkelere nüfuz etmek, ortak politika belirlemek, küresel ve bölgesel anlamda etkinliğinin devamını sağlayabilmek için kendinden ayrılan 15 devletin 11'i ile anlaşarak Aralık 1991 yılında Bağımsız Devletler Topluluğunu kurmuştur. İlk etapta 8 Aralık 1991'de Minsk'te anlaşma imzalanırken Beyaz Rusya, Ukrayna ve Rusya Federasyonu tarafından oluşturulan birliğe 21 Aralık 1991 tarihinde ise diğer Azerbaycan, Ermenistan, Kazakistan, Moldova, Kırgızistan,

Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan devletleri üye olmuştur. Birliğe Baltık ülkeleri ve Gürcistan dâhil olmamıştır.

İlk toplantısı devlet başkanları düzeyinde 22 Ocak 1992 tarihinde Minsk şehrinde gerçekleşmiş ve BDT anlaşması kabul edilmiştir. Birliğin kuruluş amacı SSCB bünyesinde bulunup daha sonra bağımsızlıklarını ilan eden ülkelerin tarihi ve kültürel bağlarını koruma ve işbirliği amaçlı gibi görünse de Rusya Federasyonu'nun niyeti farklı idi. BDT, Rusya federasyonu için dış politika anlamında çok önemli bir yere sahipti. Hem bu ülkelere nüfuz ediyor hem de ikili anlaşmalar yapıyordu. Bölgede enerji kaynakları olması, üye ülkelerden bazılarının nerede ise sadece enerji üzerine dış ticaretinin olması Rusya'nın küresel anlamda etkinliğini artırmasına sebep oluyordu. Gaz üreten ülkelerin stratejik olarak ortaklık yapması hususunu içeren ilk toplantı 1 Mart 2002'de Moskova'da gerçekleşmişti. Bu toplantıda Rusya, Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan devlet başkanlarının bildirisi yayınlanmış ve bu bildiride BDT Yakıt ve Enerji Konseyinin kurulmasına karar verilmişti. (Çakır, 2014) Yine üye ülkeler güncel meselelerle daha yakın ilgilenme ve çözüm üretme anlamında Avrasya Ekonomik Topluluğu'nu (AET) kurmuştur.

BDT kurulduğunda üyeliği reddeden Gürcistan devleti daha sonra gelişen olaylar sonrası özellikle de Abhazya yenilgisi sonrası birliğe katılmaya karar vermiştir. 2005 yılında Türkmenistan birlikten ayrılmıştır. Daha sonra 2008 yılında meydana gelen olaylarda Rusya Federasyonunun Güney Osetya ve Abhazya'ya müdahalesi sonrası Gürcistan da birlikten ayrıldığını açıklamıştır. 2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı işgal etmesi sonrasında Ukrayna da birlikten ayrılmıştır. Topluluk şu an 9 üye ülkeden oluşmakta ve dünyadaki toplam doğal kaynakların % 25'ine sahip bulunmaktadır.

Gürcistan ve Ukrayna'nın Batı odaklı politikalar izlemesi RF' yi rahatsız etmiş ve işgal girişimleri ve savaş sonrasında bu iki ülke birlikten ayrılmıştır. Günümüzde BDT'nin etkinliğinin azaldığı ve dağılmaya doğru gittiği görüşleri ortaya çıkmıştır. Bu görüşe sahip kişiler Gürcistan ve Rusya arasında olan Güney Osetya ve Abhazya Sorunu ve Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki Dağlık Karabağ sorununu örnek göstererek topluluğun ortak paydada buluşmasının nerdeyse imkansız hâlde olduğunu ileri sürmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: GÜRCİSTAN'IN ENERJİ KORİDORU OLMASININ ULUSLAR ARASI POLİTİKALARA VE GÜRCİSTAN'IN GÜVENLİĞİNE ETKİSİ

3.1. Enerji Koridoru Olarak Gürcistan

Ülkelerin enerji bağımlılıklarını azaltma adına gelişen süreçte yeni kaynak arayışlarına gidilmiştir. Güneş Enerjisi, Rüzgâr Enerjisi, Kaya Gazı, Doğalgaz, petrol, kömür gibi değerli kaynaklar bunlardandır. Fakat sadece bu kaynaklara sahip olmak yeterli olmuyor, bunların işlenip taşınması da önem arz ediyordu. Bu bağlamda Gürcistan önemli bir konuma sahiptir.

Hazar Bölgesinde bulunan enerji kaynaklarının bugün bir Ortadoğu olmadığı ancak yakın zamanda rezervleri tükenecek olan kuzey denizinin erini almaya aday olacağını bilmekteyiz. Hazar Bölgesinde bulunan gaz rezervleri, Kuzey Amerika gaz rezervleri ile, petrol rezervleri ise Kuzey Denizi petrol rezervlerine eşittir. (Pala, Kış 2001-2002, s. 232)

Tablo 1: Hazar Bölgesi Petrol ve Doğalgaz Rezervleri

	İspatlanmış Ham Petrol (Milyar Varil)	İspatlanmış Doğalgaz (Trilyon metreküp)
Azerbaycan	7,0	1,1
Kazakistan	30,0	1,0
Türkmenistan	0,6	17,5
Özbekistan	0,6	1,1

Kaynak: BP Statistical Review of World Energy June 2017

Bu tabloya bakıldığında ham petrol açısından en zengin ülke Kazakistan, doğalgaz bakımından en zengin ülke ise Türkmenistan'dır. Orta Asya ve Kafkasya bölgesindeki doğalgaz ve petrol rezervi üreten ülkelerin deniz bağlantılarının olmaması ve Rusya hattının masraflı olması bölgedeki enerji problemlerine neden olmaktadır. Kısaca Rusya'nın nakil hatlarını elinde tutma çabası SSCB dağıldıktan sonra Rusya baskısından uzak kalmak isteyen ülkeleri yeniden bu baskıya maruz kalmaya itmektedir. Bölge incelendiğinde çıkış yolları olarak Türkiye, Rusya, İran, Afganistan-Pakistan ve Çin gibi ülkelerin seçenekler arasında olduğu fark edilecektir. Üretim yapan ülkeler maliyet hesabı, sürdürülebilirlik, güvenlik ve uluslararası kamuoyunun ve tüketicilerin durumuna göre bu güzergâhlardan hangilerini tercih etmeleri gerektiğine dair bir arayış içine girmişlerdir.

Rusya Devleti'nin 65 bin km'lik petrol boru hattını kontrolünde bulunduran Transneft Şirketi eski birlik ülkelerine kendi taşıma ağından daha fazla ihraç kotası ayırma gayreti içinde değildir. Bunun yanında 145 bin km'lik doğalgaz boru hattı ağına sahip Gazprom şirketi de Türkmenistan gazının Avrupa'ya ihracı konusunda zorluklar çıkarmaktadır. Bu ve bu gibi nedenlerden dolayı Azerbaycan ve Kazakistan yeni taşıma seçenekleri arayışı içindeydiler. İlk dönemde Rusya'nın Hazar'daki diğer dört devlete kullandırdığı boru hattı kapasitesi DRuzhba (Dostluk) Boru Hattı ile Baltık Denizi'ne gönderilen 160.000 varil/gün (8 milyon ton/yıl) Tengiz Petrolü, Novorossisk'e gönderilen 100.000 varil/gün (5 milyon ton/yıl) ve Supsa'ya gönderilen 100.000 varil/gün (5 milyon ton/yıl) Azeri petrolü ile sınırlı bulunmakta idi. (Pala, Kış 2001-2002, s. 236)

Batı açısından Kuzey Denizindeki petrol rezervlerinin tükenmesi sonrası oluşabilecek stratejik eksiklik yani enerji arz güvenliği anlamında tükenmesi hâlinde elinde bulundurması gereken alternatif Hazar havzası çok büyük önem arz etmiştir. Bölgeden geçen boru hatları ve etnik problemler zamanla Batı-Doğu (Bakü, Tiflis, Ankara, Washington) ve Kuzey-Güney (Moskova, Erivan, Tahran) şeklinde iki bloğa ayrılmıştır denilebilir. (Sönmez A. , 2011, s. 97)

Gürcistan topraklarından geçirilen Bakü-Supsa petrol boru hattı ile Azeri petrolü Hazar Denizinden boru hatları ile Supsa Limanına, Supsa Limanından tanker gemilerle Karadeniz üzerinden İstanbul Boğazını geçerek dünya pazarına ulaşmaktaydı. Daha sonra BTC petrol boru hattı yapılmış ve boğaz tanker trafiği biraz azalmıştır. BTC petrol boru hattı ile Bakü'den çıkan petrol, Tiflis üzerinden Türkiye'deki Ceyhan Limanına boru hattı ile taşınmaktadır. Bu hatta ilave olarak BTE doğalgaz boru hattının yapılması ve bu hat sonrası bu hattın devamı diye düşünülen TAP ve TANAP projelerini ortaya çıkması Gürcistan'ın enerji koridoru olmasına çok büyük katkı sağlamıştır.

Gürcistan'ın koridor olarak önemini artıran bir diğer proje Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattı projesidir. Yeni İpekyolu olarak adlandırılan bu proje daha ağır işlemektedir. Avrupa programı olan TRACECA (Transport Corridor Europe-Caucasus Asia, Avrupa-Kafkasya-Asya Ulaştırma Koridoru) ile birlikte ilk olarak BTK arasında demiryolu döşenmesi düşünülmüştür. Bu hat ile birlikte İngiltere'den yola çıkacak trenin Çin'e kadar gitmesi hesaplanmıştır. (İzzetgil, 2016, s. 62)

Azerbaycan'ın açık denizlere çıkışının olmaması ve Hazar denizi çevresindeki diğer devletlerin Petrol ve Doğalgaz rezervlerine sahip olması Azerbaycan'ın mevcut üretiminin Türkiye ve Avrupa pazarına ulaşabilmesi için ancak dört güzergâhın kullanılabilirliğinden daha

önce bahsedilmişti. Fakat çalışmamızın konusu gereği bu güzergâhlardan Gürcistan'ın neden seçildiği üzerine genel bir bakışta bulunulmalıdır.

3.1.1. Azerbaycan-Ermenistan Arasındaki Dağlık Karabağ Problemi

Dağlık Karabağ Bölgesi problemi çok eskilere dayanmaktaydı. Ermenistan eskiden beri bu bölgede yayılmacı tutum sergilemekte ve Rusya da bunu desteklemekteydi. "1967 yılında Ermenistan'ın başkenti Erivan'da basılan *18.Yüzyılda Ermeni-Rus İlişkileri* isimli kitapta (s.204-205'de) şöyle denmektedir: "Daha 19 Mayıs 1783'de Knyaz G.A.Potromkin, II.Yekaterina' ya "fırsat bulunca Karabağ'ı hemen Ermenilerin kontrolüne vermek ve böylece Asya'da bir Hristiyan devleti ortaya çıkarmak için gerekenleri yapacağız" diye yazmıştır." (Aslanlı, 2011, s. 156)

Bu yayılmacılık politikasının düşünüldüğü dönemde Karabağ bölgesi nüfusuna bakarsak 1832 yılında Rusya nüfus sayımlarında bölgede yani Karabağ Hanlığı' nda yaşayanların %64,8'i Türk (Azerbaycanlı), % 34,8'i Ermeni olarak kayıt altına alınmıştı.

"1887 yılında Fransa'da yayınlanan *Nouveau Dictionnaire de Geographie Universelle* (yeni Evrensel Coğrafya Sözlüğü) isimli kitabın "Karabağ" maddesinde de, 250.000 olarak gösterilen nüfusun en az yarısının Azerbaycan Türklerinden, geri kalanının Ermenilerden ve bazı İranlı ve Ruslardan oluştuğu kaydedilmektedir." (Aslanlı, 2011, s. 156-157)

Bu kayıtlardan anlaşıldığı üzere bölgede Azerbaycan Türklerinin, çoğunluğu oluşturduğu anlaşılmaktadır. Ancak Ermenistan'ın Rusya ile birlikte yürüttüğü bu politika 28 Mayıs 1918'de kurulan Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin 27 Nisan 1920'de işgali sonrası 114.000 km^2 olan yüzölçümün SSCB dağıldığında 86.600 km^2 olması bu politikanın bir sonucudur. SSCB döneminde bazı göç politikaları uygulanarak bölgede ki Türk nüfus azaltılmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda yine SSCB döneminde bölgenin Ermenistan'a verilmesi talepleri dile getirilmiştir. 1945 yılında Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Komünist Partisi Birinci Sekreteri Artunyov, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri Stalin'e mektup yazarak bölgenin kendilerine bağlanmasını talep etmiştir. Buna karşılık olarak Stalin, Azerbaycan Komünist Partisi Birinci Genel Sekreteri Bağırov' dan konu ile ilgili düşüncesini talep etmiştir. Bağırov, prensip itibarı ile buna karşı olmadığını fakat Ermenistan, Gürcistan ve Dağıstan'da Azerbaycan Türklerinin yoğun yaşadığı bölgelerin Azerbaycan'a verilmesi gerektiğini ifade edince Ermenistan bu talebinden o dönem için vazgeçmiştir. Yine 1964 yılında SSCB yönetiminde bulunan Mikoyan ve Ermenistan liderleri Sovyet Sosyalist

Komünist Partisi Genel Sekreteri Kuruşev' den aynı Kırım'ın Ukrayna'ya verilmesi gibi DKÖB' nin de Ermenistan'a verilmesini talep etmiş ve Kuruşev' in cevabı ise çok sert olmuştur: "Size Dağlık Karabağ'daki Ermenileri Ermenistan'a taşımanız için 24 saat süre ve 12 bin askerî kamyon vermeye hazırım" demiştir. Bu cevaba karşın konu yine bir dönem kapanmıştır. (Aslanlı, 2011, s. 162-163) Bağımsızlık sonrası ise Dağlık Karabağ Bölgesi de aynı amaç doğrultusunda işgal edilerek Azerbaycan'ın kontrolünden çıkartılmıştır. Bu sorun SSCB dağılmadan önce 1988 yılında başlamış ve günümüzde halen devam etmektedir

1980 sonlarında başlayan ufak çatışmalar 1990'lara gelindiğinde tam anlamıyla savaşa dönüşmüştür. 1 Aralık 1989'da DKÖB' ni ülkesine birleştirme kararı alan Ermenistan Parlamento'su 9 Ocak 1990'da da Bütçe görüşürken bölgeyi ekonomik planına dahil etmiştir. 10 Aralık 1191'de sözde Referandum yapılarak bölgede 6 Ocak 1992'de "Artsak Ermeni Cumhuriyeti" ilan edilmiştir. 30 Ocak 1992'de Prag'da yapılan AGİK toplantısında Azerbaycan ve Ermenistan'ın bu kuruluşun üyesi olması nedeniyle sorun uluslararası boyut kazanmıştır. Ermenistan Devleti bu sorunun görüşüldüğü AGİT, BM Güvenlik Konseyi ve BDT toplantılarında görüşmelerde bulunuyor ancak Karabağ'daki işgallere devam ediyordu. Bu süreçte bazı devletlerin girişimiyle Alma-Ata Beyannamesi imzalanmış, AGİT görüşmeleri devam etmiş ve sırası ile BM Güvenlik Konseyi 822 (30 Nisan 1993), 853 (29. Temmuz 1993), 874 (14 Ekim 1993), ve 884 (11 Kasım 1993) sayılı kararları almasına rağmen Ermenistan işgale devam etmiştir. Bu kararların yaptırımı yoktu. Ermenistan işgale devam ediyordu. 23 Ekim 1993'te Horadiz Kasabasının, 28 Ekim-1 Kasım 1993'te de Zengilan' ın işgal edilmesiyle DKÖB' nin tamamı Ermenilerce işgal edilmiş oldu. İşgal sonrası geri çekilmeme durumunda uygulanacak yaptırımlar aynen Irak'ın Kuveyt'i işgalinde olduğu gibi belirtilmemişti. Sonuç olarak Azerbaycan'ın % 20 oranında toprağını kaybetmesi ile kaldı. Azerbaycan toprakları içinde yer alan Dağlık Karabağ ve çevresindeki 7 ilin işgali sonrası bölgede yaşayan Ermeniler bağımsızlığını ilan etmiş ve Dağlık Karabağ Cumhuriyetini kurmuştur. Bu cumhuriyet sadece Ermenistan tarafından tanınma girişiminde bulunulmuş ancak Cumhuriyet partisinin meclisteki sert muhalefeti ile reddedilmiştir. Bu konu dönem dönem yeniden gündeme gelmiştir.

5 Mayıs 1994'te Bişkek Protokolü ve ardından 9 Mayıs 1994'te Azerbaycan Savunma Bakanı, Ermenistan Savunma Bakanı ve Eski DKÖB' deki ayrılıkçı ermeni liderliğinin temsilcileri arasında ateşkes anlaşması imzalanmış ve 12 Mayıs 1994'ten bu yana uygulanmaya başlamıştır. Dönem dönem sıcak çatışmalar olsa bile bu anlaşma günümüzde halen ateşkesi devam ettirmektedir. (Aslanlı, 2011, s. 183) AGİT zirve toplantılarında 3 çözüm önerisi

(Aşamalı Çözüm, Toptan Çözüm, Ortak Devlet) getirmiş ancak bu çözüm önerileri de taraflarca kabul görmemiştir.

Konuyu iç ve dış faktörlerce incelersek dünyadaki sorunlara genelde Batı Dünyası ile ABD ve Rusya ile İran hep karşıt tarafları desteklemişler, ancak işgal konusu tek istisnadır diyebiliriz. Savaş esnasında Batı dünyası, Rusya ve İran birlikte hareket edip Ermenistan'a maddi ve manevi destek olmuşlardır. Bunların yanında Türkî Cumhuriyetlerin çoğu Azerbaycan'a tam anlamıyla destek vermemiş, bazen de Ermenistan'ı destekledikleri görülmüştür. (Aslanlı, 2011, s. 184)

Savaş esnasında Azerbaycan'da devamlı hükümet değişikleri ve darbe girişimi Azerbaycan'ın askeri gücünü zayıflatmıştı. Azerbaycan, doğal zenginliklere; Ermenistan ise Batılı devletlerdeki güçlü lobilere sahipti. Hukuk Azerbaycan'dan yana gözükse de Batılı ülkeler Ermenistan'dan yana idi. (Aslanlı, 2011, s. 185)

"14 Mart 2008 tarihli Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Dağlık Karabağ sorunu ile ilgili bir teklif sunulmuştu. Teklife göre Ermeni güçleri işgal ettiği Azerbaycan topraklarından tamamen ve koşulsuz olarak geri çekilecekti. Bu teklife otuz dokuz ülke Azerbaycan lehine oy kullanırken 100 ülke çekimser kalmış, Fransa, Rusya ve ABD gibi AGİT-Minsk grubunda eş başkan olan üç ülkenin de dahil olduğu 10 ülke tasarının aleyhinde oy kullanmıştır". (Sönmez A. , 2011, s. 109)

AGİT Minsk grubu bu problemin çözümü için kurulmuş olsa da grubun üç eş başkanından biri olan Rusya Federasyonu'nun bu sıfatı ile Azerbaycan'a baskı kurma fırsatı verilmiştir. Ermenistan hariç diğer bütün ülkeler tarafından işgal edilmiş Azerbaycan toprağı olarak görülen bölge Ermenistan'ın enerji koridoru olmasının önüne geçmiştir.

Türkiye'nin Dağlık Karabağ problemiyle ilgili olarak sergilediği Dış politika tutumu netti. Ancak Abhazya ve Güney Osetya ile ilgili tutumu net değil ve mesafeli idi. Bu bağlamda görülüyor ki Azerbaycan, Türkiye'nin Kafkaslardaki stratejik ortağıdır. Azerbaycan'la ilgili her türlü iç ve dış politika mevzuu Türkiye'nin mevzuu gibi görülmüştür. Nisan 2016'da başlayan ve halen devam eden Azerbaycan-Ermenistan arasındaki Dağlık Karabağ'da başlayan çatışmalarda Türkiye'nin sergilediği tutum Rus Dışişleri Bakanı Lavrov' un, Türkiye'yi tarafsız olmamakla ve Azerbaycan'ı desteklemekle itham etmesine neden oldu. Netice olarak Ermenistan, coğrafi olarak doğu batı güzergâhı için daha uygun olsa da Dağlık Karabağ problemi nedeni ile saf dışı bırakılmıştır.

Kaynak: http://sahipkiran.org/2016/07/11/zengezur-koridoru/

3.1.2. İran' a Uygulanan Ambargo

1979 yılında İran'da yapılan İran İslam Devriminden sonra yaklaşık 35 yıl boyunca süren bir ambargo süreci yaşandı. İran devleti ilk ambargoyu, 1951-53 yıllarında Muhammed Musaddık' ın başbakanlığı döneminde yaşamıştı. Musaddık, "petrolün millileştirilmesi" politikası sonrası İngilizlerin kontrolündeki piyasayı devlet kontrolüne almıştı. Millileştirme politikası sonrası ürettiği petrolü dünya pazarlarına ihraç etmek için İngiltere Devletinin ambargosuyla karşı karşıya kaldı. O dönem ABD'nin de destekleri ile Ajax Operasyonu adlı bir askeri darbe sonrası başbakan Musaddık' ın görevden alınmasıyla ambargo kaldırıldı.

İran Devletine uygulanan ambargolar, devrim yapıldıktan sonra rehine krizi ile başladı. 1980 yılında üniversite öğrencileri olan bir grup tarafından başkent Tahran'daki ABD Büyükelçiliği işgal edilerek içeride olan 66 diplomat rehin alındı. Bu olay Musaddık sonrası inişli çıkışlı 35 yıl sürecek ambargoların başlamasına sebep oldu.

Bu dönemde ABD Başkanı Jim Carter, devrim olmadan önce Şah Rıza Pehlevi ile imzalanan anlaşmaya göre ülkeye göndereceği 300 milyon dolar değerindeki askerî yedek parça teçhizatı dolu olan gemiyi göndermedi. (Timetürk, 2015)

Ambargo dönemi başlayınca İran'da petrol ile ilgilenen ve çalışmalar yapan ABD şirketleri ülkeden ayrıldı ve böylece İran'dan yabancı uzmanlarla birlikte teknik ve modern donanımlı teçhizat da gitmiş oldu. Bu çıkış sonrası ülkede günde 4 milyon varil olan petrol ihracatının 1 milyon varilin altına düşmesine sebep verdi. ABD başkanı Carter, İran'a ait olan ABD'deki bankalarda bulunan 12 milyar dolar parayı da blokeye aldı. ABD, aynı dönemde İran'a gıda ve ilaç hariç diğer ürünlerin ihracını ve İran'dan ithalatı yasaklayan kararlar aldı. ABD elçiliği basılıp 444 gün rehin tutulan rehinelerin bırakılmasından sonra İran'a uygulanan ambargo kaldırılmış olsa da ABD bankalarında tutulan 12 milyar dolar paranın blokesi devam etti. Başkan Carter'ın ABD kamuoyunda İran'a karşı etkili olamadığı görüşü hakimken sonrasında yeni başkan olan Ronald Reagen döneminde yaşanan Irangate Olayı (Uygulanan silah ambargosuna rağmen bazı ABD'li diplomatların İran'a silah satmaları) sonrası 1987 yılında İran'a muhtelif 150 adet askeri kimyasal malzemenin satışı yasaklandı. Aynı yıl Senato'da karar alarak "terörizmle mücadele" adı altında İran devletinden petrol alımı yasaklandı.

1995 yılında İran ve Libya'da enerji yatırımı yapan yabancı menşeli şirketlere ceza verilmesi için yasa çıkarıldı. Bu yasanın adı İran ve Libya Yaptırımlar Yasası (ILSA) olarak tarihe geçti. Bu kanun sonrası yeni ambargolar uygulanmaya başlayınca bazı Avrupa ülkeleri ve Japonya yasaya tepki gösterdi. Bu yasaya tepkili olan AB ülkeleri ve Japonya, İran'la ticarete devam etti. Japonya aynı zamanda petrol üretim tesislerini modernize etmek ve geliştirmek için yeni anlaşmalar imzaladı.

1997 yılında İran'da yapılan seçimlerin ardından iktidara gelen Muhammed Hatemî' nin, siyasi ve ekonomik politikaları sonrası dönemin ABD Başkanı Clinton, İran'da yaşanan bu gelişmelere destek olarak ambargoların gevşetilmesi kararını aldı ve silah ve terörizm kapsamına girmediğini düşündüğü gıda ve ilaç ambargosunu kaldırdı. 2001 yılında ABD başkanı olan Geeorge W. Bush, ILSA yasalarının yani İran ve Libya'ya uygulanan yaptırımların süresini beş yıl daha uzattı.

2004 yılında Mahmud Ahmedinejad' ın İran'da cumhurbaşkanı seçilmesi ile birlikte ülkedeki nükleer faaliyetlerin artması AB ve ABD'de İran'ın nükleer silah üretme gayreti içinde olduğu intibasını yaratınca aynı yılın sonuna doğru ambargolar tekrar artırıldı. Bu dönemde yani 2004 yılı sonu ve 2005 yılı başlarında İran devleti, ABD ve İsrail tarafından bu çalışmalara devam edilmesi durumunda askeri müdahaleden bahsetmeye başladı.

2005 yılında İran devleti, BM'ye bağlı olan Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın (IAEA) kendi ülkesindeki nükleer çalışmalarını inceleyebileceğini kabul edince barışçıl nükleer enerji bağlamında uranyum zenginleştirilmesine devam etti. Sonrasında İran'ın "Sarı Kek" olarak bilinen uranyum toksit üretimine başlaması ve yeni füze deneme girişimleri sonrasında yeniden Batılı devletlerce aralarındaki savaş söylentilerini ayyuka çıkardı.

2006 yılında Londra'da görüşen BM Güvenlik Konseyinin beş daimi üyesi ve Almanya, İran'ın nükleer silah yapmak için tesis kurduğunu ve uranyum zenginleştirmeye çalıştığını söyledi. Görüşmede müttefiki sayılan Rusya ve diğer devletler kararı onaylarken diğer müttefiki Çin yönetimi çekimser kaldı. 2006 yılı sonlarına doğru "İran Sadırat Bankası'nı terörizmi ve Lübnan'da faaliyet gösteren Hizbullah'ı desteklediği ileri sürülerek banka ambargo listesine eklendi.

2007 yılı ocak ayında "İran Sepah Bankası" ambargo listesine eklendi. 2007 yılı Haziran ayında 27 tane İranlı işadamı ve kuruluşun da bulunduğu bir listeyi kitle imha silahlarına destek verdiği gerekçesi ile ambargo listesine eklediler. Yine ekim ayında, İran Devrim Muhafızlarına bağlı olan "Kudüs Güçleri" ve "İran Milli Bankası" terörizm faaliyetlerinde bulundukları suçlamasıyla listeye eklendi.

2008 Eylül ayında İran devletinin nükleer faaliyetlere girişmesi ve silah üretme suçlaması sonrası İran hava yolu taşıması ve nakliye işleri de ambargoya eklendi. Aynı yıl haziran ayında İran Tovsia-Sadırat Bankası da listeye eklendi. 2010 yılının eylül ayında İranlı işadamlarının bazılarının hesapları bloke edildi ve ihracat yapmaları engellendi. 2011 yılında İran Merkez Bankasını da ambargo listesine alma kararı alındı. 2015 yılında İran menşeli bazı şirketlerin yurt dışı faaliyetlerini durdurma kararı alındı.

Devrim sonrası olayları kronolojik olarak sıraladığımızda İran'ın güvensiz ülke olarak görülmesinin nedenleri ile AB ve ABD'nin, İran'ın enerji koridoru olmasının önüne geçmek için neden mücadele verdiği daha anlaşılır olacaktır.

Kısacası bu süreç devrimle başladıysa da daha sonra nükleer yatırımlarla daha da artmıştır. Son dönemde bu ambargo kalkmış olsa da Azerbaycan petrolünün dünya pazarına ulaşabilmesi için yapılan görüşmelerde ABD ve Avrupa devletlerinin ambargosu nedeni ile bu güzergâh tercih edilmemiştir.

Bunun yanında bir de Hazar'ın statüsü konusunda Azerbaycan ile aralarında olan anlaşmazlık vardır ki bu durum da İran alternatifini kenara iten nedenlerden biridir. Hatta

İran'ın, bu olaylar cereyan ederken Azerbaycan hava sahası ve kara sularını ihlal ettiği bilinmektedir.

3.1.3. Rusya'nın Güvensiz Ülke Olarak Görülmesi

RF ile Ukrayna devleti arasında doğalgaz fiyatlandırması için 2006 yılı ilk üç ayı için anlaşmaya varılmış ancak süre sonrası anlaşmaya varılamamıştır. RF doğalgaz şirketi olan Gazprom, belirlenen süreden önce gazı kesmişti. Batı Avrupa'ya giden gazın % 25'i Ukrayna üzerinden giden gazla sağlanıyordu. Olay öncesi Gazprom şirketi gazda kesintiye gidebileceğini belirtmiş ve ülkeleri uyarmıştı. Ukrayna devleti bu uyarı üzerine kışı geçirecek kadar gazları olduğunu söyleyerek uyarıyı önemsememişti. Bu uyarıdan sonra Batı Avrupa devletleri bu kesinti sonrası doğalgaz sıkıntısı yaşayıp yaşamayacaklarını tartışıyorlardı. Batı Avrupa'ya giden gazın %80'i Ukrayna üzerinden geçen boru hatları ile yapılıyordu. Bu hattan giden gazın bir kısmı Almanya'ya diğer kısımları ise Fransa, İtalya ve Avusturya'ya gidiyordu. Olay sonrası Gazprom Şirketi bu devletlere sıkıntı yaşanmayacağı yönünde beyanatta bulunmuşsa da İtalyan Gaz tedarikçisi ENİ gaz sıkıntısı yaşayabilecekleri konusunda Gazprom Şirketini uyarıyordu. Kesintinin kışa aylarına rastlaması sebebi ile Avrupa bu konuyu çokça ele alıyordu. Bu hat üzerinde Ukrayna günde 120 milyon metreküp doğalgaz tedarik ederken Avrupa devletleri ise günde 360 milyon metreküp tedarik ediyordu. 01.01.2006 tarihi itibarı ile Gazprom Şirketi gazı azaltmaya başladı. (Sabah Gazetesi, 2006) Bu krizle birlikte Avrupa Devletleri kaynakların çeşitlendirilmesi ve enerji arz güvenliği anlamında yeni politikalar üretmek için girişimlere bulundu.

2008 yılı sonu itibarı ile Rusya ve Ukrayna'nın gaz fiyatlarında anlaşamaması ve Ukrayna'nın eski borçlarını ödemede sıkıntı yaşaması üzerine 1 Ocak 2009 tarihi itibarı ile Rusya, Ukrayna'ya verdiği gazı kesti. Rusya Devleti, Ukrayna'nın Avrupa'ya giden gazdan günde 65 milyon metreküp çaldığını ve gözlemciler tarafından denetlenmesi talebini reddettiğini ileri sürdü. Aynı zamanda Avrupa'ya giden gazda kesinti olmasının sebebinin Ukrayna'nın vanaları kapatmasından kaynaklandığını belirtmiş, Ukrayna Devleti ise böyle bir şey olmadığını gazı, Rusya'nın kestiğini söylemişti. Rusya Ukrayna'dan gazın fiyatını artırmasını isterken Ukrayna Devleti ise transit geçiş ten aldığı payı artırmak istiyordu. Kriz devam ederken Türkiye ve AB ülkeleri doğalgaz enerji güvenliğinin ne kadar önemli olduğunu ve hatların risk altında olduklarını tekrar tecrübe ediyorlardı. (Yorkan, 2009)

Avrupa'nın Rusya'dan aldığı gazın % 75'i Ukrayna üzerinden gelmekte ve Kuzey Ukrayna üzerinden gelen doğalgaz, tüketilen doğalgazın % 20'sine tekabül etmektedir. Avrupa

Devletlerinin ise toplamda tükettikleri doğalgazın % 25'ini RF karşılamaktadır. Diğer taraftan bakıldığında ise RF, AB ülkelerine sattığı gazın beşte birini Ukrayna üzerinden göndermesi kendisine talep güvenliği sıkıntısı yaşatmaktadır. Avrupa devletleri ve Türkiye ise arz güvenliği ile karşı karşıya kalmışlardı. 2005 sonu 2006 başlarında yaşanan krizde hattın doğalgaz sevkiyatının % 30 oranında azaltılması, ardından bu kesinti ile birlikte tekrar Türkiye, Almanya, Polonya, Macaristan, Avusturya, Romanya, Bulgaristan ve diğer Balkan ülkeleri etkilenmiştir. RF' nin Avrupa devletlerine sattığı gazın % 20'si de Belarus üzerinden nakledilmektedir. Ancak enerji talebinin beşte birinin buradan nakledilmesi, krizin AB ülkeleri için önemini anlatmaktadır. Kriz sonrası doğalgaz santrallerinde imalat kesintiye uğramış ve bu santrallerde ikincil yakıtlara yönelme veya spot LNG piyasasında tedarike yönlendirilince maliyetler artmıştır. (Yorkan, 2009)

RF, Ukrayna ile arasında süregelen boru iletim hattı sıkıntılarından dolayı 2005 yılında Almanya ile Kuzey Akım anlaşmasını imzalamıştır. Bu anlaşma yapıldıktan sonra 08.11.2011 tarihinde hat devreye alınmıştır. Bu hatla birlikte yılda 27,5 milyar metreküp doğalgaz Ukrayna güzergâhı kullanılmadan Avrupa'ya gönderilecektir. Kuzey Akım 2 olarak bu hattın devamı olan proje de yapım aşamasındadır. Bu yapım aşamasında olan hattın devreye girmesi ile birlikte Avrupa'ya gaz ihracı iki katına çıkıp yıllık 55 milyar metreküp olacaktır. (Sönmez F. , 2011)

2006 ve 2009 yıllarında yaşanan Ukrayna krizlerinden dolayı RF' ye tedarik konusunda güven azalmış ve Rusya'ya doğalgazda bağımlı tedarikçi ülkeleri, yeni güzergâh ve üretici alternatif bulmaya yönlendirmişti. Rusya ve Ukrayna arasındaki gerginlik doğalgaz müşterisi olan ülkeleri tedirgin ediyordu. Rusya uyguladığı bu politikayla Kuzey koridorunun önünü kapatmış oldu. Rusya Güney koridoruna (Gürcistan) karşı ama eskiden kendine bağlı yeni cumhuriyetlere uyguladığı merkez çevre politikaları ile o ülkelerde huzursuzluğa neden olduğundan genelde Rus şirketlerine yüzdelik ortaklık verilerek Rusların projelere engel olmasının önü kesiliyordu.

Rusya'nın Ermenistan ile bölgede yürüttüğü siyasetin amaçları şu şekilde özetlenmektedir: "Rusya için jeopolitik ve ekonomik öneme sahip bölgelerdeki gelişmelere müdahale etme kabiliyetine sahip olmak, Güney Kafkasya bölgesindeki askeri varlığını devam ettirmek, Ermenistan'da bulunan askeri varlığı ile Azerbaycan ve Gürcistan'ı kontrol edebilir konumda tutmak, Hazar Havzası enerji kaynaklarının dünya pazarına ulaşabilmesi için yapılan BTE, BTC ve Bakü-Supsa petrol boru hatlarının mevcut boru hatlarına alternatif konumunu

zayıflatmak, Azerbaycan ve Gürcistan'ın Rusya'yı dışarıda bırakacak bir güvenlik grubunun içerisine girmelerini engellemek için Ermenistan üzerinden bölgede askeri, siyasi ve ekonomik politikalar uygulayıp bölgeyi kontrol altında tutmak ve kontrol etmektir". (Sönmez A. , 2011, s. 110)

Rusya, İran ve Ermenistan güzergâhları elenince Gürcistan güzergâhı ABD, AB ve diğer tedarikçiler tarafından desteklenmiştir. Gürcistan sadece BTC ve BTE boru hatlarının yanı sıra bu iki hattan önce yapılmış Bakü-Supsa petrol boru hattına sahipti. Gürcistan'ın bir enerji koridoru olmasının önemi yapılmış ve yapılacak olan boru hatlarına bakılınca anlaşılabilir.

3.1.4. Mevcut Boru Hatları

3.1.4.1. Bakü-Supsa Petrol Boru Hattı

Azerbaycan petrolü ilk olarak Bakü-Novorossiysk petrol boru hattı ile Kuzey Kafkasya üzerinden taşınmaya başlamıştı. Azerbaycan yeni güzergâh arayışları içine girmiş ve siyasi risk alarak 8 Mart 1996 tarihinde Azerbaycan cumhurbaşkanı Haydar Aliyev ve Gürcistan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze Tiflis'te bu hattın yapımına karar vermişti. Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketi, SOCAR ve Gürcistan devleti arasındaki üçlü anlaşma sonrası hat yapılmaya başlanmıştır. Azerbaycan, 17 Nisan 1999 yılında Bakü-Supsa (Hazar-Karadeniz) hattının devreye girmesiyle petrolü buradan sevk etmeye başlamıştır. Hattın uzunluğu 837 km ve çapı 530 mm'dir. Hat, yılda 7 milyon varil petrol taşımaktadır. Bu hat ile birlikte Azerbaycan'ın Rusya'ya bağımlılığı önemli oranda azaltmıştır. Ayrıca Azerbaycan, Avrupa ülkelerine yılda 15 milyon ton petrol sevk etmektedir.

Bu hat ile Azerbaycan kendi petrolünü temiz bir şekilde Avrupa'ya kendi markası "Azeri Light" adı altında göndermiştir. Rusya'ya bağımlılığın azalmasının yanı sıra Azerbaycan için daha ekonomik şartlar oluşmuştur. Bu hattın diğer bir önemli özelliği ise Azerbaycan'ın ilk defa Rusya'dan bağımsız bir hatta sahip olmasıdır. (İsmayil, Enerji Günlüğü, 2013)

Kaynak: http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2263611.stm

2008 Rusya-Gürcistan savaşı sonrası Gürcistan Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada Güney Osetya sınırlarına yerleştirilen sözde sınır levhalarının Gürcü topraklarına koyulduğunu belirtti. "Rus işgal güçleri tarafından sınır levhalarının 10 Temmuz'da Tiflis-Gori Karayolu yakınındaki Gori ilçesine bağlı Tsitelubani ve Akhalgori ilçesinin Olchosani köylerini yakınlarına yerleştirmesiyle, Bakü-Supsa petrol boru hattının bir kısmının da işgal altındaki topraklarda kaldığı ifade edildi." (Kachkachishvili, 2015)

Bu İşgal altında olan topraklarda Bakü-Supsa petrol boru hattının bir kısmının kalması yasadışı eylem olduğunu belirtmiş ve Rus işgal güçlerinin derhal çekilmesi gerektiğini ifade ederek konuyu Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilat ve diğer uluslararası alanlara taşıyacağını ve bu tavrın bölgedeki istikrarı tehdit ettiğini belirtmiştir. Rusya'nın bu tutumunun uluslararası hukuka aykırı olduğunu da belirtmiştir.

3.1.4.2. Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı (BTC)

BTC petrol boru hattı ilk olarak Azerbaycan petrolü ve ardından Hazar havzası petrollerinin Gürcistan ve Türkiye üzerinden uluslararası pazara açılması için gerçekleştirilmiş bir boru hattıdır. Bu hat sayesinde Gürcistan ve Türkiye devletleri bölgedeki jeopolitik önemlerini artırmış ve Doğu-Batı enerji koridoru ülkeleri haline gelmişlerdir. Rusya

Federasyonunun, bu hattın yapılmaması için uluslararası arenadaki engellemelerine rağmen hat AB ve ABD'nin desteğini alarak yapılmıştır.

BTC, Azeri-Çırak-Güneşli sahasından başlar, Gürcistan üzerinden Türkiye'ye giriş yaparak Akdeniz'e kıyı Ceyhan terminaline gelir. Ceyhan'a 28 Mayıs 2006'da ulaşan petrol, 4 Haziran 2006 yılında tankere yüklenmiştir. Tam kapasite ile çalışırsa yılda 50 milyon ton petrol taşıyan bu hat 4 milyar dolara mal olmuştur. Toplam uzunluğu 1760 km olan bu hattın işletme süresi 40 yıldır. Resmi olarak 13 Temmuz 2006'da açılmıştır. BTC' nin katılımcıları ve hisse oranları aşağıdaki gibidir.

Şirket	Ülke	Hisse(%)
BP Amaco RLC	İngiltere	30,10
AzBTC	Azerbaycan	25,00
Chevron	ABD	8,90
Statoil	Norveç	8,71
TPAO	Türkiye	6,53
Eni	İtalya	5,00
Total	Fransa	5,00
İtochu	Japonya	3,40
İnpex	Japonya	2,50
ConocoPhilips	ABD	2,50
Delta-Hes Ltd.	ABD-Suudi Arabistan	2,36

Kaynak: http://www.btc.com.tr/mep.html

16 haziran 2006 tarihinde Kazakistan devleti de bu hatta resmi olarak katılarak Azerbaycan ve Kazakistan cumhurbaşkanları Almatı' de anlaşma imzalamışlardır. Anlaşmaya göre Kazak petrolü Hazar denizinden tankerlerle Bakü'ye getirilerek oradan BTC ile Ceyhan'a pompalanacaktır. Bu amaçla 2007 yılı sonu itibarı ile 328 tanker yüklemesi gerçekleştirilmiştir.

Bu hat aynı zamanda Dünya'da günlük tüketilen petrolün % 3,7'sinin Boğazlar yolu ile taşınmasının artış hızının yavaşlamasına sebep olacak ve Boğazlarda her geçen gün artan tanker trafiğini bir nebze olsun rahatlatacaktı. Aynı zamanda bu proje ile Karadeniz Bölgesinin çevresel açıdan riski düşürülmüştü.

Kaynak: http://turkkazak.com/site/?p=34449

3.1.4.3. Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı (BTE)

BTE boru hattı, aynı zamanda Güney Kafkasya Doğalgaz Boru Hattı (SCP) diye de tanımlanır. Aynen BTC petrol boru hattında olduğu gibi BTE doğalgaz boru hattı da ilk aşamada Azerbaycan doğalgazını Erzurum'a zaman içerisinde oradan Türkiye'nin batısına ardından Orta ve Güney Avrupa ülkelerine Trans Anadolu doğalgaz boru hattı(TANAP) ile birlikte taşınması düşünülerek gerçekleşmiştir. Bu hat ile birlikte Kazakistan ve Türkmenistan doğalgazının da Avrupa ya taşınması söz konusudur. Bu hattın temelleri 22.09.2004 yılında atıldı. Toplamda uzunluğu 970 km olan bu hattın 442 kilometresi Azerbaycan'da, 248

kilometresi Gürcistan'da ve 280 kilometresi Türkiye hudutlarında yer alır. BTC petrol boru hattına paralel olarak yapılan bu hatta Mart 2007'de ilk Şahdeniz gazı verilmiştir. 3 Temmuz 2007 tarihi itibari ile faaliyete geçen bu hattın yıllık kapasitesi 30 milyar metreküptür.

BTE doğalgaz boru hattı aynı zamanda Hazar Geçişli Doğalgaz Hattı Projesinin ilk etabı olarak değerlendirilir. İkinci etap olarak 22.09.2014 yılında Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de Senaçal terminalinde temel atma töreni düzenlenen hat için Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Gürcistan Başbakanı İraklı Garibaşvili, Yunanistan Başbakanı Antonis Samaras, Karadağ Başbakanı Milo Çukanoviç ve Türkiye Cumhuriyeti Enerji Bakanı Taner Yıldız'ın katılımı ile gerçekleşmiştir. Hat 45 milyar dolara mal olacaktır. Şahdeniz 2'de üretilen doğalgazın dünya pazarlarına ulaşması için TANAP ardından TAP ile birleşip Avrupa'ya ulaşacaktır. Projenin açılışına katılan devlet başkanlarının ortak fikri, hattın sadece ekonomik değil aynı zamanda bölgeye barış ve istikrar sağlaması anlamında da çok büyük katkı sağlayacak olmasıdır. 2018 yılında TANAP'a 2019 yılı sonunda ise hattı TAP'a bağlayıp Avrupa'ya Şahdeniz 2 gazının ulaştırılması hedeflenmektedir. (Hürriyet gazetesi, 2014)

SCP, TANAP, TAP ile birlikte Avrupa'ya gaz ulaşacak. Avrupa'ya gaz gönderilmesinde sadece Azerbaycan gazı değil bu hatla yani TANAP ve TAP ile Doğu Akdeniz, Türkmen ve Kuzey Irak gazının taşınması da mümkün olacak. Böylece Avrupa Birliği üye ülkeleri ile bölge ülkeleri arsında işbirliğinin daha da artacağı, Avrupa'da gaz arzının çeşitlendirilmesine çok büyük katkı sağlayacağı ve enerji ihtiyacını çeşitlendirmede önemli yer tuttuğunu görülmüştür. (İhlas Haber Ajansı, 2014)

Kaynak: http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=771:enerji-nakil-hatlar-cercevesinde-tuerkiye-azerbaycan-likileri&catid=131:enerji&Itemid=146

3.1.5. Mevcut Hatların Yeni İnşa Edilecek Hatlarla Doğrudan ve Dolaylı Bağlantısı

Mevcut yapılmış olan BTE ve BTC' ye direk ve doğrudan bağlanacak hatlar TAP ve TANAP' tır. Hatların ortaklarını, güzergahlarını ve yapımlarını incelersek;

3.1.5.1. TANAP

Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı Projesi diye adlandırılan bu hat BTE sayesinde Erzurum'a kadar gelen Şahdeniz doğalgazının bu hat ile birlikte Avrupa'ya bağlantı yapılması öngörülmüştür. Hattın yapımı Türkiye ve Azerbaycan tarafından yapılacaktır. 7 Milyar dolara tamamlanması düşünülen projenin % 80 ortağı Socar şirketi (Azerbaycan), % 20 ortağı ise BOTAŞ ve TPAO (Türkiye)'dır.

Proje için 4 aşama öngörülmüştür. 2018 yılında ilk aşama tamamlanmış olacak ve ilk gaz akışı gerçekleşecek. 2020'de yıllık 16 milyar metreküp olan kapasite sırası ile 2023'te 23 milyar metreküpe ve 2026 yılında ise de 31 milyar metreküpe ulaşması hedefleniyor. Bu hat ile Türkiye, Batı iletim hattını besleyerek arz güvenliğini kuvvetlendirecek ve zamanla Türkmen gazının Avusturya ve Türkiye'ye geçişini sağlayacaktır. (Mammadov, Mart-Nisan 2013, s.12)

Kaynak:http://www.haberler.com/tanap-projesi-nedir-tanap-erken-tamamlanacak-7935702-haberi/

3.1.5.2. Trans Adriyatik Doğalgaz Boru Hattı (TAP)

Türkiye'nin en büyük enerji projelerinden biri olan Nabucco projesinin gündemden düşmesi sonucu Azeri doğalgazını BTE-TANAP ve oradan da Avrupa'ya taşıyacak olan Trans Adriyatik Boru Hattı tercih edildi.

TAP, 878 km uzunluğundadır. Hattın 550 km'si Yunanistan'dan, 215 km'si Arnavutluk'tan ve 105 km'si Adriyatik denizinden geçip son 8 km'si de İtalya topraklarından geçecektir. (Şimşek, 2019)

Azeri doğalgazının Gürcistan, Türkiye üzerinden BTE ve TANAP' la geçtikten sonra Yunanistan, Arnavutluk üzerinden sonra Adriyatik Denizinin altından İtalya'ya ulaştırılması projesi olan TABH' nın ilk imzaları Atina atıldı ve 2019 tamamlanması öngörüldü. Nabucco' nun Avusturalyalı ortağı "Yarışı kaybettik" açıklaması yaptı. Nabucco projesine göre Azeri Gazı Gürcistan-Türkiye-Bulgaristan-Romanya üzerinden orta Avrupa'ya taşınması projesi idi. Azeri doğalgazını ortaklarından İngiliz BP, Norveçli Statoil ve Azeri Socar şirketleri Yunanistan ve İtalya'da doğalgaz fiyatlarının yüksek olması nedeni ile tercihlerini bu yönde kullandılar. Aynı zamanda Nabucco projesi mevcut projeye göre daha yüksek maliyete sahipti. (NTV Haber, 2013)

İptal olan Nabucco projesi için "Rusya Küresel Sorunlar Enstitüsü Başkanı Mihail Delyagin' e göre Nabucco, ABD'nin jeopolitik projesidir. Delyagin, ABD'nin Bakü-Tiflis-Ceyhan aracılığı ile Kafkas bölgesini Rusya'dan stratejik işbirliği anlamında kopardığını, Nabucco ile Türkmenistan, Özbekistan ve Kazakistan'ı koparmayı amaçlıyor olabileceğini ifade etmiştir." (Özkan, Kış 2010, s. 28)

TAP'ın hisse dağılımı;

Şirket	Ülke	Hisse(%)
BP Amaco RLC	İngiltere	20,00
SOCAR	Azerbaycan	20,00
Statoil	Norveç	20,00

Fluxys	Belçika	19,00
Enages	Avusturya	16,00
Axpo	İsviçre	5,00

Kaynak:http://enerjienstitusu.com/2015/04/09/trans-adriyatik-boru-hatti-projesi-iran-da-dahil-olmak-uzere-hissedarlara-acildi/

BTE, BTC ve Bakü Supsa hatları ile direk bağlantılı olmayıp dolaylı yoldan bağlantılı olan hatları gözlemlersek;

3.1.5.3. Aktau BTC Hattı

Kazak petrolünün BTC petrol boru hattı ile taşınması için 16 Haziran 2006'da Kazakistan'ın Almatı şehrinde bir araya gelen Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev bir araya gelerek anlaşmaya vardılar. Anlaşmaya göre Aktau limanından Senaçal limanına petrol sevk edilecek ve oradan BTC ile dünya pazarına ulaşacaktı. İlk etapta 7,5 milyon ton gönderilecek petrol daha sonra kademeli olarak 20 milyon tona çıkacaktı. İlk etapta gemilerle taşınacak petrol zamanla Hazar Denizine döşenecek boru hattı ile direk BTC' ye bağlanacaktı. Hattın isminin ABTC olmasına karar verilmişti. Hattın döşenmesi ile birlikte mevcut hattaki teknik çalışmalara hız verilmesi kararlaştırılmıştı. (Atmaca, 2006)

3.1.5.4. Hazar Geçişli Doğalgaz Hattı Projesi

Trans-Hazar Boru Hattı projesi diye de adlandırılır. Kazakistan ve Türkmenistan doğalgazının Hazar denizinin altından geçirecek olan proje Bakü-Tiflis-Erzurum hattına bağlayacak ve oradan da Trans Anadolu doğalgaz hattı ile Avrupa'ya taşınacaktı. 1998-1999 yıllarında bu proje ile ilgili ikili anlaşmalar yapılmış olsa da proje bir türlü hayata geçirilememiştir. Hazar Denizi statüsü, Türkmenistan ve Azerbaycan arasındaki mali anlaşmazlıklar bu hattın gerçekleşememesinin nedenleri arasında sayılabilir.

Hazar'ın altına boru hatları yerleştirme düşüncesini Rusya ve İran, Hazar'ın statüsü sorununu ileri sürerek engellemeye çalışmaktadır. Ekolojik dengenin korunması ve Hazar'ın sivilleştirilmesi gibi meseleleri de ekleyerek bu hattın yapımını engellemektedirler. Bu hattın

yapılması halinde hem BTE daha ekonomik bir hat olacak hem de Rusya'dan bağımsız olarak yeni bir hat yapılmış olacaktır.

3.2. 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı

Bağımsız Devletler Topluluğuna üye ülkeler arasında Rusya'nın en büyük problem yaşadığı ülke Gürcistan'dır. Bu problemlerin ana figürü ayrılıkçı bölgeler olarak gözükse bile aslında askeri anlaşmazlıklar, Gürcü yönetiminin ABD ve AB'ye yakın durması, NATO'ya üyelik talepleri, Gürcistan'ın enerji koridoru olma yolunda ilerlemesi, Çeçen militanlara karşı Rusya'ya verdiği isteksiz destek ve Gürcistan'daki Rus askeri üslerinin kapatılması talepleridir. Rusya; enerji ikmali, vize rejimi ve terörizm konusunda Gürcistan'a baskı yapmıştır.

31 Mayıs 2002'de Rusya devletinin kabul etmiş olduğu yeni vatandaşlık kanunu ile 10 yıldır yürürlükte olan Rus vatandaşlığını alan vatandaşların önceki vatandaşlıklarını terk edecek olması uygulaması kalkarak yerine çifte vatandaşlık uygulaması getirildi. Güney Osetya'nın % 40'ı, Abhazya'nın ise % 33'ü Rus pasaportuna sahip vatandaşlardı. Gürcü hükümeti, çıkan bu yasanın Güney Osetya ve Abhazya'nın Gürcistan'dan ayrılması için yapıldığını ve bunun, egemenliklerine dolaylı saldırı anlamı taşıdığını belirterek Moskova'ya nota göndermiştir. (Sönmez A. , 2011, s. 101)

Rusya yönetimi ayrıca enerji kaynaklarını Tiflis yönetimine karşı bir baskı aracı olarak kullanmıştır. 22 Ocak 2006'da Gürcistan ve Ermenistan'a enerji sağlayan hatta patlama olmuş ve bu patlama sonrası iki ülke de sıkıntılı duruma düşmüşlerdir. Rusya yeni enerji politikaları üretmek anlamında doğalgaz fiyatlarına zam yapmıştı. Bu zam sonrası 63 dolara aldığı gazı Gürcistan'a 110 dolara satmış ve 2005 sonu itibarı ile Gürcü devleti 150 milyon dolar ile Rusya'ya en fazla borcu olan ülke konumuna gelmişti. (Sönmez A. , 2011, s. 104)

Gül Devrimi sonrası batı yanlısı politika izleyen Gürcistan cumhurbaşkanı Mihail Saakaşvili' nin politikalarına karşı RF da Güney Osetya, Abhazya ve Acara gibi ayrılıkçı bölgelere desteğini sürdürmüştür. Güney Osetya halkının % 90'ının Rus pasaportunun olması Rusya'nın Osetlere verdiği önemi gösteren bir sebeptir. Güney Osetya halkı ikinci kez 2006 yılında yeniden bağımsızlık referandumu yapmış ve referandum sonucuna göre % 90 oranında bağımsızlık kararı çıkmıştır. Güney Osetyalıların ve Abhazyalıların bağımsızlık için referandum yapmasını, ülkenin toprak bütünlüğüne karşı bir girirşim olarak düşünen Gürcü hükümeti; Gül Devrimi sonrası bu bölgelere ve Acara' ya zaman zaman müdahalede bulunmuştur. 2004 yılında Abaşidze'nin Rusya'ya kaçması ile son bulan Tiflis Acara gerilimi

sona ermiş ve merkezi hükümet Acara' da seçim yapıp sandalyelerin çoğunu kazanmış ve merkezi hükümetin otoritesine girmiştir. Bu olay sonrası Abhazya ve Güney Osetya problemlerini çözebileceğini düşünen devrim Lideri Mihail Saakaşvili Batı yanlısı tutumuna devam etmiş, bu bölgelerle istişarelerde bulunmuş, gerekli görüşmeler yapmış ancak siyasi olarak bir sonuç alamayınca dönem dönem Osetlerin bağımsızlık talebi ve RF ile birleşme talepleri sıcak çatışmaların olmasına neden olmuştur.

Gürcistan Hükümetinin askeri birlikleri ülkedeki merkezi yönetimi sağlamak amacıyla 7-8 Ağustos 2008 tarihinde gece Güney Osetya'ya girdi. Harekat devam ederken Gürcistan parlamentosu "savaş hâli" ilan ediyordu. Bunun üzerine başta ABD, AB ve BM bir an önce ateşkes ilan edilmesi yönünde açıklamalarda bulunuyorlardı. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) sürecin savaşa dönüşmesi uyarısında bulundu. Bu açıklama üzerine RF savunma Bakanlığı Gürcü saldırılarında Osetya'da bulunan 10'dan fazla Rus Barış gücü askerinin öldüğünü belirtti. Çatışmalar esnasında Gürcistan muhalefet lideri Zviad Dzidziguri de hükümete desteğini açıkladı. Daha önce seçimlere hile karıştığını iddia edip hükümeti protesto eden lider, şu anki durumda siyasi çekişmeleri bir tarafa bırakıp ülke bütünlüğü adına birlikte hareket etme zamanı olduğunu söyledi. Gürcü birliklerin Osetya'ya girmesi ile birlikte binlerce sivil ölmüş ve iki Rus uçağı düşürülmüştü. Rusya'nın bu olaya karşılık vermesi ile gerginlik, savaşa dönüşmüştür. RF, Gürcistan'a ait içlerinde Senaki, Vaziani, Marneuli gibi beş askeri üssü ve bir de Poti limanını bombaladı. Poti limanı ve beş üs kullanılamaz hale gelirken beş gün süren savaş sonrası yaklaşık 1500 kişi hayatını kaybetti. (Deutsche Welle, 2008) Savaş esnasında Tiflis'te halk sokaklara çıkmış ve Rus Büyükelçiliğinin önünde gösteri düzenlenmiştir. Ölü sayısının artması sonrası BM Güvenlik Konseyi'nin acilen toplanacağı öğrenildi. Savaş başladıktan sonra Rusya Gürcistan'ın içerlerine doğru ilerlemişti. Zugdidi ve Gori gibi şehirler işgal edilmiş ve Tiflis'e 40 km kalması üzerine sorun uluslararası bir kriz halini alınca dönemin AB başkanı Sarkozy'nin araya girmesi ile ateşkes yapılmıştır.

RF Başbakan Yardımcısı Sergey Sobyanin, savaşın ilk üç gününde 30 binden fazla Osetin ülkesini terk ettiğini ve kendilerine sığındığını belirtti. (Radikal gazetesi, 2008) Savaş sırasında RF' nin, Gürcistan'ın elektriğini kesmesi üzerine Saakaşvili, Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ı arayarak elektrik talebinde bulunmuş ve neredeyse ürettiği elektriğin yarısına yakınını RF' den aldığı doğalgazla üreten Türkiye yine de elektriği vermiştir. (Stratejik Ortak, 2015) Tiflis'e 40 km kala ateşkes yapılıp Rusya geri çekilmişti. Bu savaşta gözlemlendiği gibi Rusya Batıyı tam anlamıyla karşısına almamıştır. Örneğin yakın dönemde

Suriye'yi vurması, sonra geri çekilmesi; yine Ukrayna'yı işgal edebilecekken sadece Kırım'ı alması buna örnek gösterilebilir.

Savaş sırasında çok sayıda köprü ve Poti limanının bombalanması sebebi ile Gürcistan'ın karayolu, denizyolu ve demiryolu ağı kullanılmaz duruma gelmiş, ülke ekonomisi neredeyse tıkanmıştı. Yine savaş esnasında BTC boru hattı çalışamaz hale gelmiş ve BTE doğalgaz boru hattı da güvenlik nedeni ile durdurulmuştu. Küresel ölçekte Gürcistan'a batılı yardımların ulaştırılması bağlamında Montrö Anlaşması bile tartışma konusu olmuştu. (Çelikpala, Bahar 2010, s. 108)

Savaş sonrasında Rusya, Kosova örneğini gösterip, Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarını tanıdığını açıkladı. Gürcistan'ın sorunu olarak görülen Abhazya ve Güney Osetya sorununun, aslında bölgedeki istikrar ve barışı da tehlikeye soktuğu savaş sırasında gelişen politikalardan görülebilir.

Savaş sonrası Rusya, Abhazya ve Güney Osetya'nın statülerinin tartışılmasının söz konusu olmayacağını ve bu yerlerin Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün dışında kaldığını söyleyip bu iki bölgenin de bağımsızlıklarını tanıdı. Alınan bu karar, Kafkasya bölgesinde içinden çıkılması zor uluslararası bir probleme dönüşmüştür. Bölgede siyasi harita değişmiş ve Gürcistan'ın toprak bütünlüğü sıkıntıya girmiştir denilebilir. (Çelikpala, Bahar 2010, s. 107-108)

3.3. Enerji Politikaları Bağlamında 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve Dünya Kamuoyu

Rusya Federasyonu soğuk savaş sonrası ilk kez bağımsız bir ülkeye müdahale etmiş ve kendini ve dünya kamuoyunu test etmiş oldu. Savaş esnasında ABD, AB, NATO ve diğer büyük güçlerin olaya fiili tepki gösterememesi sonrası Rusya'nın eli daha da güçlenmiş, bu ülkelere ve NATO'ya geleceğe yönelik mesaj verme fırsatını bulmuş oldu. Uluslararası toplum, savaşın aniden ortaya çıkmasıyla kendilerine bir pozisyon belirleyememiştir. BM, Avrupa konseyi ve AGİT, ABD, NATO ve Karadeniz Ekonomik işbirliği devreye girmiş olsa da pek etkin olamamış ve Rusya istediği şekilde savaşı sonlandırmıştır. Savaşın başlaması dönem dönem devam eden çatışmaların sonucu gibi görünse de aslında Rusya'nın bölgede enerji bağlamında kendinden ayrı politika üretilmesine müsaade etmeyeceğinin bir göstergesiydi.

RF ile Ukrayna arasındaki krizlerin ardından eski siyasi alanında bulunan ülkelere uyguladığı yakın çevre politikaları ile Gürcistan'ın üç Özerk bölgesi olan Abhazya, Güney Osetya ve Acara politikaları dönemsel olarak incelendiğinde RF' nin yeni dünya düzeninde

bölgesel veya küresel güç olarak ivme kazanmaya başlaması, elinde bulundurduğu enerji kartına ve ekonomisine dolaylı yoldan müdahale edildiği takdirde yeni politikalar ürettiği görülmektedir. Bu savaş her ne kadar Kosova rövanşı gibi görünse de, altında yatan bir diğer nedenin açıkça Gürcistan'ın enerji nakil hatlarında transit ülke olmasından kaynaklanmaktadır. Bu savaş sonrası AB, ABD ve diğer devletlerin, Gürcistan'ın enerji nakil hattı anlamında çok güvenli bölge olduğu algısını zedelemiştir. RF, bu müdahale ile AB üye ülkelerine ve kendinden ayrılan yeni cumhuriyetlere bir anlamda bu bölgede kendisinden izinsiz politika üretilemeyeceğini göstermeye çalışmıştır. AB enerji çeşitliliği ve arz güvenliği anlamında sıkıntıya düşmemek için yeni proje ve tedarik ağlarını çeşitlendirmeye çalışsa da bu savaş sonrası bölge güvenliğinin zayıf olduğunu hissetmiştir.

3.3.1. Savaş Sırasında AB'nin Pozisyonu

Savaş öncesinde Gürcistan için 2001 yılında AB komisyonu strateji belgesi yayınlamış ve bu belgede ülkenin ayrılıkçı bölgelerinin sorunları giderilerek ülke toprak bütünlüğü savunmuştur. Daha sonra kademeli olarak bu belge 2003 ve 2007'de revize edilerek yenisi yayınlanmıştır. Son belge de Gürcistan'ın Gül Devrimi'nden sonra yapılan işlerden övgü ile bahsedilmiş ve ayrılıkçı bölgeler konusunda AB'nin desteğinin devamını belirtilmiştir.

Savaş öncesinde Rusya dış ticaretinin %52'si AB üye ülkelerineydi. En çok ticaret yaptığı ülkeler ise AB'nin kurucu ve büyük üyeleri olan Fransa, Almanya, İtalya ve İspanya'ydı.

AB ile Rusya ilişkilerinin temeli ekonomide yatıyordu. Avrupa'ya Rusya gazını taşıyan Nord Stream Boru Hattı İkinci Schröder Hükümeti zamanında başlatılmış ve sonraları Merkel ile bu işbirliği devam etmiş, ardından da Almanya'nın dev enerji şirketi E.ON ve BASF firmaları ile Rus şirkeler arasında anlaşmalar yapılarak dostluk daha ileri seviyeye taşınmıştı. (Erkan S. , 2016, s. 57)

İtalyan enerji şirketi ENI (Ente Nazionale İdrocapuri) ile Gazprom Güney Akım Boru hattının İtalya'ya bağlanması ile ilgili anlaşmaya varmışlardı. Berlusconi ve Sol Prodi hükümetleri döneminde de Rusya ile ilişkiler geliştirildi. Bu gelişmelere paralel olarak İtalyan enerji devi Repsol ve Rus şirketi Lukoil arasında anlaşmalar ve ortaklıklar imzalanması devletleri birbirine daha yakınlaştırmıştı. AB-Rusya Ortaklık anlaşması İspanyanın AB dönem başkanlığı döneminde olması ve sonrasında Kosova'nın bağımsızlığını tanıyan ülkelerin arasına girmediği için Rusya ile ortak görüşe sahipti.

Yukarıdaki koşullar ve ilişkiler göz önünde bulundurulursa bir yanda ticari ve işbirlikçi ortak Rusya, diğer tarafta demokratik değerler açısından AB'ye yaklaşmaya çalışan Gürcistan'ın olması; AB'ye politika belirlemede sıkıntılar yaşatıyordu. AB her iki tarafla da ilişkilerinin bozulmaması için savaşı durdurmaya ve ateşkes için politika üretmeye başladı. Genel hava bu yönde olsa da bazı AB üye devletleri saldırıyı Gürcistan başlattığı için sürece dâhil olmuyorlardı. Fransa başbakanı Gürcistan'ın NATO üyeliğinin Rusya ile AB ilişkilerine zarar vereceğini düşünerek desteklemediklerini belirtmişti.

1991 den itibaren Rusya'ya hasta adam gözüyle bakan AB üye ülkeleri bu savaş sırasında arabuluculuktan öteye geçemediler. İngiltere ve Doğu Avrupa ülkeleri AB'nin Rusya'ya karşı sert yaptırımlar alması gerektiğini savunurken diğer üye ülkeler Rusya ile olan ekonomik bağları ve enerji bağımlılığı yüzünden bu söyleme destek vermediler. Sonuç olarak AB bu durum karşısında arabuluculuk yapmak durumunda kaldı.

Savaş esnasında AB üye ülkeleri olan Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya'nın Rusya ile aralarında olan ekonomik nedenlerden ötürü Rusya Federasyonuna karşı sert önlem almamışlarsa da ateşkes aşamasında etkin rol oynamışlardır. AB dönem başkanı Fransa Cumhurbaşkanı Nicholas Sarkozy ateşkesin gerçekleşmesinde iki ülke arasında mekik dokumuş ve "Altı Madde Planı" adı altında bir ateşkes anlaşması imzalamıştı.

Savaşın başlaması sonrası Rusya'nın Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'ndaki veto yetkisi nedeni ile aktiflik gösterememesi, NATO'nun iki ülkenin de üyesi olmaması nedeni ile olaya doğrudan müdahale etme hakkının bulunmaması, ABD'nin ise tek başına bu bölgeye müdahale etmesinden uzak durması sonrasında en aktif rol oynama olayı AB'ye düşmüştür.

ABD ve NATO'nun savaş sırasındaki sert söylemleri AB'yi Rusya'nın muhatabı yapmıştı. 12 Ağustos 2008'de imzalanan anlaşmanın şartlarını uygulamayı geciktiren Rusya AB'yi zor durumda bırakmıştı. 27 Ağustos 2008'de Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarını tanıdığını belirten Rusya Devleti AB içindeki Rusya karşıtı üyelerin, seslerini daha fazla yükseltmesine neden oldu.

Gelişen olaylar sonrası Medvedev ve AB dönem başkanı Sarkozy arasında müzakereler başladı ve bu müzakereler sonrası 8 Eylül 2008'de ikinci bir anlaşma yapıldı. Bu anlaşmaya göre, Rusya askerleri 1 Ekim 2008'den itibaren 10 gün içinde Gürcistan'dan askerlerini çekecekti ve bölgeye 200 AB gözlemcisi gönderilme kararı alınmıştı.

3.3.2. Savaş Sırasında ABD'nin Pozisyonu

Gürcistan devleti bağımsız olduğu günden itibaren ABD ile iyi ilişkiler içinde olmaya özen gösterdi. Bunun en önemli nedeni olası bir Rus tehdidine karşı ABD ve onun önderliğindeki NATO'nun kendisini koruyacak olan tek yol olduğunu düşünmesiydi.

ABD açısından ise Gürcistan devletinin jeopolitiği, Orta Asya enerji koridoru olması, Rusya ve İran'ın kontrol noktası olması ve bunun yanında da Karadeniz'e kıyısı olması bakımından çok önemliydi.

ABD bir bakıma Ukrayna ile Rusya'nın Karadeniz filosunun işlevini yitirmesini, Gürcistan ile birlikte de Rusya'nın Kafkasya ve Ortadoğu üzerindeki etkisini daraltmayı ve Rusya'nın petrol boru hatları üzerindeki yayılma politikasının önüne geçmeyi istemekteydi. (Yapıcı, 2008, s. 188)

Bu iki ülke arasındaki esas gelişmeler 2003 Gül Devrimi sonrasına dayanmaktadır. Bu ilişkilerde Gül Devrimi sonrası iktidara gelen Saakaşvili' nin çok önemli rolü bulunmaktaydı.

Gürcistan aynı zamanda NATO'nun Afganistan operasyonlarına destek vermekteydi ve bunun yanında ABD askeri güçleri Gürcü silahlı birliklerini eğitiyorlardı. Savaştan önce Gürcistan'da çok sayıda ABD'li uzman eğitimli asker bulunmaktaydı. 2008 NATO'nun Bükreş Zirvesinde ABD başkanı Bush'un Gürcistan'ın NATO üyeliğini desteklemesi, Saakaşvili tarafından bir ABD garantisi olarak anlaması da savaşa gidecek süreci tetikleyen nedenlerden biri idi.

ABD Savunma Bakanlığı Sekreteri Robert M. Gates, Rusya Federasyonu'nun müdahalesinin iki nedeni olduğunu; bunlardan ilkinin Batıya yanaşan Gürcistan'a ceza vermek diğerinin ise yakın çevresinde bulunan diğer devletlerin NATO, ABD ve müttefikleriyle yakın ilişkiye girme durumunda sonuçlarını tahmin edebilme gösterisiydi. Bu savaş ile Rusya kendisinden ayrılan diğer devletleri de uyarmıştır. Savaşı sadece bu yönde değil Saakaşvili' nin ABD, AB ve NATO desteğini arkasına alarak bazı konuşmaları, düşünülen yeni petrol boru hatları ve Gürcistan'da bulunan ve eğitim veren ABD askerleri de savaşın nedenlerindendir.

ABD'nin savaş sırasında 140.000 tonajlık iki gemisini Karadeniz'e göndermeye çalışmış ancak Türkiye'nin Montrö Sözleşmesine aykırı olduğu gerekçesi ile boğazlardan geçemeyeceğini belirtmesi üzerine üç adet küçük gemi gönderebilmişti. ABD savaş sırasındaki diğer girişimi ise Gürcistan'ın Irak Koalisyon güçlerine katılmış olan 2 bin askerini gemilerle

Gürcistan'a göndermesi olmuştur. Ancak bu iki eylem de sadece manevi destek olarak algılanmıştır. Savaşın aniden patlak vermesi ve kısa sürmesi hazırlıksız yakalanan ABD'nin politika üretmesine engel olmuştur.

ABD bu dönemde yaşadığı bazı sorunlar nedeni ile Rusya Federasyonu ile karşı karşıya gelmek istemiyordu. Afganistan, Irak ve terörizm gibi elinde büyük sorunlar bulunduran ABD, 2008 finans krizini gidermeye çalışırken Gürcistan için Rusya'yı karşısına almadı. ABD ve önderliğindeki NATO, bu savaşta Gürcistan'ı Rusya'ya karşı askeri olarak korumak için yasal bir durumda değildi. Ancak savaş esnasında yine de Rusya Federasyonuna karşı en sert tavrı sergileyen ülke olmuştu.

ABD'de bu dönemde ayrıca başkanlık seçimleri başlamıştı. Adaylardan Barack Obama Rusya'yı Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne saldırmaktan dolayı suçlayarak ve ülkeyi işgal ettiğini beyan ederek derhal bu tutumdan vazgeçmesi gerektiğini belirtmişti. Diğer Başkan adayı McCain de Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarını tanımasını eleştirip başkan olduğunda Batılı Ülkelerle birlikte Kuzey Kafkasya ve Çeçenistan'ın bağımsızlığını tanıyabileceklerini söyledi. Kongre üyelerinden bazıları ise Güney Osetya ve Abhazya'ya yatırım yapan Rus şirketlerine karşı Batılı ülkeleri, yaptırım yapmaya çağırmışlardı. Kongre üyeleri bu çağrının dışında 2014 Kış olimpiyatlarının Rusya'nın Soçhi şehrinden alınıp başka bir şehirde yapılması çağrısı karşılık bulmamıştı. (Erkan S. , 2016, s. 54)

Savaş başlamadan önce ABD ve Rusya'nın Polonya ve Çek Cumhuriyetine yerleştirilecek olan ABD nükleer füzeler müzakerelerini askıya aldığını belirterek sürecin devam edeceğini ve füzeleri bu ülkelere yerleştireceğini açıkladı. Dönemin ABD dışişleri Bakanı olan Condeelezza Rice, Polonya ile anlaşmayı imzaladı. Rusya'nın yerleştirilecek füzelere karşılık olarak bu bölgelere yönelik İskender Füzelerini yerleştireceğini açıklaması, Soğuk Savaş yıllarına anımsattı.

Savaş sonrası Rusya'nın Dünya Ticaret Örgütü üyeliği engellendi ve G8 Ülkeleri örgütünden dışlandı. Her ne kadar ABD bu savaşta geri durmuş gibi algılanıyorsa da bu tavrının nedeni kanaatimizce Rusya'nın elinde bulundurduğu nükleer silahlardır.

3.3.3. Savaş Sırasında BM'nin Pozisyonu

Rusya-Gürcistan Savaşına engel olabilecek örgütlerin başında hiç şüphesiz ki BM gelmekteydi fakat BM, etkin politika izleyemedi. Politika üretememesinin ve etkin olamamasının en önemli nedeni, BM Güvenlik Konseyinin beş daimi üyesinden birinin Rusya

Federasyonunun veto kartına sahip olmasıdır. Ancak BM, 1992'den beri gündeminde olan Güney Osetya ve Abhazya problemleri ile ilgili olarak 16 yıldır yani 2008 yılına kadar etkin bir politika izleyememiş ve çözüm üretememiştir.

1992 yılından itibaren BM, Gürcistan'ın Güney Osetya ve Abhazya ile imzaladığı anlaşmaların bozulmaması ve tarafların anlaşma kurallarına riayet etmesi için gözlem komisyonu kurmuş, bu komisyonu bölgeye göndermişti. Komisyon 134 askeri, 85 sivil, 17 polis ve 175 adet de yerel sivil görevliden oluşuyordu. 11 Eylül terör saldırısı ve Irak'ın işgali olayları sonrası BM, bu iki bölgeyi gündeminden nerdeyse çıkaracak pozisyona gelmiştir.

BM'nin, Güney Osetya ve Abhazya sorununa uzak kalması bölgelerin Gürcistan'dan ayrılarak tamamen bağımsız olma çabalarını artırmıştır. Bölgede bulunan Rus askerî birlikleri de Gürcistan'a karşı bu tutumları destekleyen tavırlar sergilediler. Bu tutumlar karşısında Şevardnadze' nin yapacağı bir şey kalmadı. Ülke içi muhalefetin artması sonucu Gül Devrimi gerçekleşince devrim lideri Saakaşvili' nin çözüm aradığı en öncelikli yer bu bölgelerdi. İktidara geldikten sonra Saakaşvili' nin mevcut bölgelerde demokratik hakların genişletilmesi için BM'ye sunduğu öneri BM tarafından olumlu bulunsa da BM, 2006 yılı sonrası gelişen olaylara sadece seyirci kaldı. Bölgedeki gözlemci komisyon artık görevini yapamaz duruma geldi.

Temmuz 2008'de bölgede çatışmaların artması üzerine BM Güvenlik Konseyi konuyla ilgili görüşmeler yapsa da bir sonuç çıkmadı. Gürcistan hükümeti konunun BM Güvenlik Konseyinde görüşülmesini bir başarı gibi kabul etse de Rusya'nın buradaki tutumunun savaşı tetiklediği yönündeki yorumlara da sebebiyet vermekteydi. 9 Ağustos'ta Gürcü makamlarının başvurusu ile olağanüstü toplanmış ancak Rusya'nın daimi üyeliğinden dolayı yaptırımı olan bir karar alınamamıştır. Toplanma sonrası tarafların bir an önce çatışmaları durdurması gerektiği yönündeki sadece söylemden ibaret bir karar alındı. Beş gün devam eden savaşta yine de en etkin rolü AB oynadı ve tarafları masaya oturttu.

Rusya'nın, savaş sonrası Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarını tanıması üzerine BM Genel Sekreteri Moon bu tanıma kararının açıkça BM anlaşmasına uymadığı ve Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne saldırı olduğunu belirterek kınama yayınladı. BM'nin, 15 Ekim 2008'de Cenova'da Güney Osetya ve Abhazya'nın geleceği ile ilgili problemlerin ele alınacağı konferansa AB ve AGİT ile birlikte ABD, Rusya, Gürcistan ve ayrılıkçı bölgelerin siyasi temsilcileri de katılmıştı. Rusya'nın ayrılıkçı bölgelerden gelen temsilcilerin bağımsız ülke gözlemcisi sayılması gerektiği yönündeki fikirleri kabul görmese de çözüm için bir öneri

ileri sürülmeyip genelde tarafların uzlaşması ile ilgili görüşmeler yapıldı. Ancak görüşmelerden herhangi bir sonuç çıkmadı. (Erkan S. , 2016, s. 46)

3.3.4. Savaş Sırasında NATO'nun Pozisyonu

NATO, soğuk savaşın ardından genişleme politikası izledi ve bu bağlamda Doğu Avrupa ülkelerini birliğe ekledi. Ancak Baltık ülkelerinin yanında Ukrayna ve Gürcistan gibi ülkeleri birliğe katmanın Rusya açısından sıkıntı yaratabileceğinin farkındaydı. SSCB ve Varşova Paktı dağıldıktan sonra NATO genişlemeye başlamış ancak soğuk savaşın yeniden başlamasını istemediğinden Baltık ülkeleri, Ukrayna ve Gürcistan'ın üyeliklerini gerçekleştirmemiştir. NATO'nun bu yayılma politikasında izlediği tutum, etkili üyelerinin Rusya ile ters düşmeden hatta NATO ile Rusya ilişkilerinin geliştirilmesi yönünde bir tavır almaları idi. Bu politik düşünce sonrası ülkelerin tam üyelikleri yerine ikili ilişkileri geliştirme yönünde adımlar atıldığı aşikardır.

Rusya ile Ukrayna arasında 2006'da çıkan doğalgaz krizi ve sonrasında Güney Osetya'daki bağımsızlık referandumu olayları Rusya'nın NATO'ya karşı bu ülkelerin üye olmasına karşı olduğu anlamında bir uyarıydı.

2007'de NATO'nun etkin ülkelerinden İngiltere ve Almanya, bu iki devletin NATO'ya üyeliklerini desteklemediklerini belirterek Rusya'nın politik bakışını rahatlatmış olsa da yine aynı yıl Rusya'nın, Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Anlaşmasından geri çekilme kararı almasının aslında NATO'ya karşı bir uyarı niteliğinde olduğu açıktır. 2008 yılı Şubat ayında Kosova'nın bağımsızlığını NATO'ya üye ülkelerden ikisi hariç hepsi tanıyınca Rusya bu olayı kabullenemedi. Rövanş olarak Abhazya ve Güney Osetya politikalarında Gürcistan'a karşı politik tutumunu daha saldırgan bir tavır ekseninde ilerletti ve 2008 Rusya-Gürcistan savaşı çıktı. Rusya'nın bu savaş esnasında ve sonrasında aldığı kararlar, aslında Kosova'nın rövanşı gibiydi. (Erkan S. , 2016, s. 47)

Gürcistan'ın 1994 Mart ayında NATO ile "Barış için Ortaklık" anlaşması imzalaması sonrası ilk ilişkiler oluşmaya başlamış, 1995 Aralık ayında da NATO-Gürcistan İşbirliği Anlaşması imzalanmıştı.

NATO üye ülkelerinin 2008 Nisan ayında yaptıkları Bükreş Zirvesinde ABD Başkanı Bush, Gürcistan'ın NATO'ya üyeliğini desteklediğini beyan etmiş ancak diğer devletler, bu görüşü desteklememiştir. Aslında bu tutum NATO'nun nasıl bir yön izleyeceğinin de göstergesi olmuştur. Kanada ve ABD dışında diğer NATO üye ülkelerinin çoğunluğu AB üyesi

olduğundan AB'nin savaş karşısındaki tutumu da NATO'nun tutumu ile aynı oldu. NATO savaşan iki tarafın da kendi üyesi olmadığı için askerî müdahalede bulunamayacaktı. Bunun yanında BM'nin alabileceği bir karar işini kolaylaştıracak olsa da BM'de veto hakkı bulunan Rusya'ya karşı böyle bir karar çıkma ihtimali yoktu.

Savaş başladığı gün BM Genel Sekreteri, Rusya'nın saldırısını kınadı. Ardından NATO genel sekreteri de kınama yapınca Rusya NATO temsilcisi Dmitry Rogozin bağımsızlığını tek taraflı olarak ilan etmiş olan Güney Osetya'ya karşı Gürcistan'ın saldırmasını NATO'nun desteklediğini beyan etmiş ve bunu bütün NATO üye ülkelerine mektupla bildirerek Gürcistan'ı desteklememelerini yazmıştı. NATO Genel sekreteri savaşan tarafların her ikisinin de NATO ile "stratejik işbirliği" yaptıklarını bunun da NATO'yu zor durumda bıraktığını belirtmesinin ardından Rusya'nın saldırısını tasvip etmediğini ancak Rusya'yı da hedef almadıklarını belirtmişti. (Milliyet, 08.08.2008)

NATO Genel Sekreteri ile Gürcistan Dışişleri Bakanı Brüksel'de yapmış olduğu görüşme sonrası sekreterin açıklamasında Gürcistan'ın üyelik görüşmelerinin devam ettiği ve bir gün NATO üyesi olacağı beyan edilmişti. (Milliyet, 13.08.2008) Gürcistan devleti NATO üyeliği için başvuru yapmasına rağmen halen üye olmadığı için NATO sadece kınamakla yetindi. Rusya müdahalesinin nedenlerinden birinin de Gürcistan'ın NATO'ya girme çabası olduğunu bildikleri halde, bu olay NATO için müdahale anlamına gelmemekteydi. Ancak bu savaş NATO için prestij kaybetmek anlamı taşıyordu. NATO bu savaşta sessiz kalmasa da gerçekleştirdiği politikalar Rusya'nın geri adım atmasını engelleyecek nitelikte değildi. Savaştan sonra NATO, Rusya ile ilgili geliştirdiği işbirliğini dondurma kararı almıştır. (Erkan S. , 2016, s. 43)

12 Ağustos'ta Nikolas Sarkozy'nin girişimleri sonrası 6 maddelik ateşkes anlaşması imzalanmıştı. Bu anlaşmaya göre iki ülkenin bölgeye gönderdikleri askerleri geri çekmeleri gerekiyordu. Ancak Rusya devleti bu geri çekilmeyi uzatınca NATO Rusya'yı anlaşmayı ihlal etmekle suçladı ve ardından bu konuları görüşmek üzere dışişleri bakanları nezdinde 19 Ağustos'ta acil toplanma kararı aldı. (Sabah, 14.08.2008) Toplantı öncesi Tiflis'te ziyarette bulunan Almanya Başbakanı Angela Merkel düzenlediği basın toplantısında Gürcistan'ın NATO'ya üye olmasını desteklediğini açıkladı.

Savaş sonrası gerginlik daha da arttı. 25 Ağustos'ta Rusya Federal Konseyi ve Duma'sı yaptıkları toplantı da Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlılarını tanıması kararını aldıktan bir gün sonra 26 Ağustos'ta Medvedev bu kararları onadığını açıklayınca NATO-Rusya

gerginliği arttı. Bu karar karşısında NATO güvenlik konseyi acilen toplanarak bu kararı kınamış ve acilen geri çekilmesi yönünde bir söylemde bulunmuştur. Medvedev verdikleri karardan dönmeyeceklerini beyan edince NATO Genel Sekreteri Scheffer' ın Rusya'ya Ekim ayında yapacağı ziyaret iptal edilmiştir. Bu olay belki de Rusya'ya karşı NATO'nun gösterdiği en büyük tavırdı. Scheffer, Letonya'da 26 NATO üye ülkesiyle birlikte yaptığı gezi esnasında üye ülkelerle birlikte Tiflis'i ziyaret edeceğini açıklamış ve 15 Eylül'de ziyaret gerçekleşmiştir. Ziyarette Gürcistan'ın toprak bütünlüğü savunulmuş ve NATO üyeliği için destek ziyareti olduğu belirtilmiştir.

3.3.5. Diğer Dünya Devletlerinin Pozisyonları

Dünyanın önde gelen ülkelerinin savaş durumunda zayıf kalması sonrası diğer devletler de bu olayda geride durmuş ve bu küresel zayıflık Rusya Federasyonunu cesaretlendirerek Ukrayna'da bazı karışıklıkları teşvik etmesine ve zamanla Kırım'ı işgale kadar giden bir süreci beraberinde getirmiştir.

Savaş sonrası Uluslararası Hukuk açısından kuvvet kullanımı tekrar gündeme geldi. Bu tartışma konusu, ilk olarak kimin kuvvet kullandığıyla ilgiliydi. Gürcistan'ın Güney Osetya'ya müdahalesi insan hakları ve hukuku açısından bir takım ihmaller içerse de Rusya'nın BM kararı olmadan Gürcistan'a müdahalesi de hukuksuz idi. BM anlaşmasının içeriğinde olan 51. maddeye göre üye ülkelerden biri diğer ülkeye ancak meşru müdafaa olması durumunda veya BM Güvenlik Konseyinin kararı ile müdahale edebilirdi. (Erkan S. , 2015, s. 45)

Savaş sonrası ortaya çıkan karmaşık ve belirsizlik durumunun bir an önce giderilmesi için Türkiye Devleti bölgesel çözüm bulunabilmesi için "Kafkasya İstikrar ve İşbirliği Platformu" (KİİP) kurulması 11 Ağustos'ta dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından gündeme getirilmiş ve Rusya'nın da bu platforma üye olması gerektiği belirtilmiştir. Daha sonra Başbakan Erdoğan'ın Tiflis ve Moskova ziyaretleri sonrası KİİP resmiyet kazanmıştır. KİİP ilgi ülkelerin tamamına resmi olarak teklif edildiyse de 2010 baharı itibarı ile kurumsallaşma hâlen gerçekleşmemiştir. Bu platforma en mesafeli duran Gürcistan'dı. Gürcistan bu platformun kendisini Rusya'nın saldırgan tavrından koruyamayacağını ve ülkeyi AB üyeliğine taşıyacak herhangi bir süreci desteklemediğini düşündüğü için meseleye sıcak bakmıyordu. Mevcut Platformun AB'yi dışlaması, Gürcistan'ın bu platforma yabancılaşmasının en büyük etkeni olduğu söylenebilir. (Çelikpala, Bahar 2010, s. 109-111)

Sonuç

Soğuk savaş sonrası eski Sovyet coğrafyasında bölgesel çatışmaların ve krizlerin ortaya çıkması ve akabinde bağımsızlıklarını kazanan bu yeni ülkelerin uluslararası sisteme entegre olmaya çalışması neticesinde gelişen politikalarda bölgesel güçlerin önemi artmış ve artmaya devam etmektedir.

Rusya Federasyonu'nun, Gürcistan ve daha sonra gerçekleştirdiği Ukrayna müdahalelerinde benzer özellikler görmekteyiz. Bunlar sırası ile her iki ülkenin eskiden kendi himayesinde olduğu ve şu anda da sınır devletleri konumunda bulunmalarıdır. Her iki ülkede de Batının desteklediği renkli devrimler sonrası bu olaylar cereyan etmiştir. Her iki ülke, hem AB'ye hem de NATO'ya girme çabasındadır. İki ülke de NATO'nun askeri operasyonlarına destek vermiştir. Rusya Federasyonu bu iki müdahalede de kendi Rus vatandaşlarını korumayı gerekçe göstererek hareket etmiştir. İki ülkenin olaylar sonrası toprak bütünlüğü bozulmuştur. (Kırım-Abhazya-Güney Osetya). İki ülke de enerji hatları bakımından kritik öneme sahiptir. Ukrayna, Rusya-AB enerji geçişi konumunda iken Gürcistan ise şimdilik sadece Azerbaycan doğalgaz ve petrolünün Türkiye'ye ve oradan dünya pazarına aktarılması konumundadır fakat zamanla Kazak, Özbek ve Türkmen enerji kaynaklarının da bu hatlarla bağlantılarının yapılması ile daha büyük stratejik öneme sahip olacaktır.

BTE ve BTC çok büyük öneme sahip stratejik yatırımlardır. Bu iki boru hattı ve bu hatlara eklemlenecek yeni hatlar sayesinde Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye'nin yatırımları bu şirketler sayesinde söz konusu ülkeler arasındaki ilişkileri de geliştirmektedir. Aynı zamanda bu iki hat bölgesel entegrasyona da destek olmaktadır.

Soğuk savaş sonrası ülkelerarası rekabet göstergesinin askerî değil ekonomiye dayalı olacağı birçok düşünür tarafından ileri sürülmüştür. Bu görüşü teyit eder nitelikte olan Gürcistan-Rusya Savaşı'nın da altında yatan nedenin en önemli kısmının enerji hatları ve dolaylı yoldan ekonomi olduğunu söyleyebiliriz.

Bölgede Rusya'ya itaat etmeyen devletler bir şekilde cezalandırılmışlardır diyebiliriz. Gürcistan'ın, Rusya'nın politikalarından uzak bir şekilde AB'ye ve NATO'ya girmek istemesinin Gürcistan-Rusya Savaşı'yla neticelendiğini düşünebiliriz. Bu savaş ile birlikte Rusya yayılmacı politikalarına devam etmiş ve uluslararası kamuoyunu yoklamıştır. Kendi nüfusunu koruma bahanesi ile müdahalede bulunmuş ve Batıyı test etmiştir.

Enerji güvenliği kavramı, ülkelerin milli güvenliği kavramı ile eşanlamlı hâle gelmiş mahiyettedir. Boru hatları ve kaynak donanımları bu olaylarla birebir ilintilidir.

BOP, BTE, BTC, AKKA, NATO'daki görevleri ve AB'ye girme politikaları sonrası Gürcistan'ın ileride yaşayacağı muhtemel sorunlara kendisinin koruyuculuk yapacağı iddia edilmiş olsa bile savaş esnasındaki uluslararası kamuoyunun etkin olamaması ve Rusya'nın bu tutumu, bölgesel aktörlerin artık çok ön planda olduğunu ve ekonominin ve jeopolitiğin öneminin daha da arttığını göstermektedir.

Enerji koridoru olmadan önce Gürcistan devletinin milli güvenlik politikalarına bakıldığında şunlar görülmektedir: Ülkede üç adet özerk bölge oluşmuş ve bu özerk bölgeler bağımsızlıklarını ilan etmek için fırsat beklemektedir. Bu problemlerin yanın da Javakheti, Azerbaycan'a yakın bölgelerdeki Azeri Nüfus yoğunluğu, Çeçenistan-Rusya sıkıntısı bağlamında Panksisi ve Kodoro Vadileri gibi problemlerle uğraşmaktaydı. Aynı zamanda dini olarak da bölgesel ayrımlar mevcuttu. Gürcistan Devletinin, Bakü-Supsa ve BTC boru hattının yapılması sonrası enerji koridoru bağlamında önemi artmış, aynı zamanda jeopolitik olarak Rusya'nın Ermenistan ve İran'la arasında tampon bölge gibi doğal şartlara haiz olması AB ve ABD tarafından sosyal, kültürel, askerî ve ekonomik anlamda destek almasını sağlamıştır. Daha sonra bu iki hatta paralel BTE doğalgaz boru hattının yapılması ve bu hatta bağlı olarak TAP, TANAP ve Hazar geçişli doğalgaz hattı projesi gibi yapılacak projelerin eklemlenmesiyle ülkenin jeopolitik önemi daha da artmıştır. Ancak bölgesel güçlerin ne kadar etkin olduğunu bu süreçte gözlenebilmiştir. Gürcistan'ın, Rusya'dan bağımsız olarak AB ve ABD eksenli bir politika izlemesi sonucunda Rusya; çıkarlarına müdahale edildiğini düşünerek Abhazya ve Güney Osetya'daki gerilimi tırmandırmış, Pankisi ve Kodoro vadilerindeki teröristleri de bahane ederek askerî müdahalede bulunmuştur. Askerî müdahale AB, ABD, NATO, BM ve diğer dünya devletleri tarafından Gürcistan toprak bütünlüğüne müdahale olarak algılansa da Rusya'yı durduramamıştır. Bazı düşünürler, Rusya Devleti'nin bu savaş sonrası Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanıması ile birlikte Batılı devletlerden Kosova rövanşını aldığını ileri sürmüşlerdir. Gürcistan'ın enerji koridoru olmasının bu işgallere etkisinin yüksek olduğu aşikârdır. Her ne kadar Gürcü devleti siyasal, sosyal, askerî ve ekonomik anlamda Batı yanlısı politika izlese de aslında bu müdahalenin altında yatan esas neden, Rusya'nın soğuk savaş sonrası uluslararası arenada kaybettiği politik gücünü, enerji üretimi ve iletimi ile yeniden ele geçirmişken kaybetmeme isteği olarak düşünebiliriz. Her ne kadar bu müdahalenin temel nedeninin enerji anlamında Gürcistan'ın uyguladığı politikalar sonucu Rusya'nın, çıkarlarına müdahale edildiğini düşünmesi olarak iddia etsek bile bir diğer yönüyle de Gürcistan'ın enerji

koridoru olmasının, milli güvenlik politikalarına etkisinin yüksek olduğunu belirtmek gerekmektedir. Nitekim Gürcistan'ın enerji koridoru olmasının, ülkenin milli güvenliğini tehdit ettiğini veya toprak bütünlüğüne müdahale edilmesine sebep olduğunu da gözlemlemekteyiz. Sonuç olarak diyebiliriz ki Gürcistan'ın enerji koridoru olması, Batı tarafından kendi enerji arz güvenlikleri bağlamında desteklense de ülke toprak bütünlüğüne Rusya'nın müdahale etmesine sebebiyet vermektedir.

Gürcistan devleti Bakü-Supsa, BTE ve BTC hatlarının kendi topraklarından geçmesi sonrası ABD ve AB üye ülkeleri tarafından sosyal ekonomik ve politik olarak desteklenmiştir. Ancak bağımsızlık sonrası süreç incelendiğinde RF' nin bu hatlar olmadan önce uyguladığı politikalar ile hatlar olduktan sonraki politik tutumlarının çok farklı olduğu gözlenmektedir. 1999 yılında Bakü-Supsa, 2006 yılında BTC ve 2007 yılında ise BTC boru hatlarından sonra 2008 yılında savaşın olması tesadüfi değildir. Gürcistan'ın enerji koridoru olarak önemi arttıkça, RF' nin bölgede ayrılıkçı bölgelere uyguladığı politikasını değiştirmiş ve fiili müdahaleye sebebiyet vermiştir. Dünya enerji arz güvenliğinin üretilen ve tüketilen yerlerin arasında çok fark olması sebebi ile bunların taşınması önem arz etmiş ve tedarikçi çeşitliliği anlamında bütün ülkelerin ortak kaygısı olmuştur. RF hem üretim hem de nakil hatları anlamında elinde bulundurduğu kozun zayıflamasına sebebiyet veren politikalara karşı yeni politikalar geliştirmiştir. Gürcistan'ın enerji koridoru olarak önemi arttıkça RF' ye ekonomik anlamda zarar verdiğini ve elinde bulundurduğu bu siyasi kozun bir nebze de olsa eksilmesine müsaade etmediğini bu savaş ile gözlemledik. Kısaca bölgede Gürcistan'ın enerji koridoru olarak öneminin artması Gürcistan devletinin uluslararası arenada tanınmasını, sosyal, siyasi ve ekonomik işbirlikleri yapmasına sebebiyet vermiş olsa da bu durum RF' nin müdahalesine de sebebiyet vermiştir diyebiliriz.

Kaynakça

Sabah Gazetesi. (2006, Ocak 01). Nisan 28, 2018 tarihinde Sbah Gazetesi Web sitesi: http://arsiv.sabah.com.tr/2006/01/01/dun99.html adresinden alındı

Deutsche Welle. (2008, Ağustos 09). Nisan 25, 2018 tarihinde Deutsche Welle Web Sitesi: http://p.dw.com/p/EtOh adresinden alındı

Radikal gazetesi. (2008, Ağustos 09). Nisan 25, 2018 tarihinde Radikal gazetesi Web Sitesi: http://www.radikal.com.tr/dunya/gurcistan-rusyaya-savas-ilan-etti-892694/ adresinden alındı

Haberrus. (2011, Ekim 28). Mart 08, 2018 tarihinde Haberruz Web Sitesi: http://haberrus.com/economics/2011/10/28/gurcistandan-rusyanin-dto-uyeligine-yesil-isik.html adresinden alındı

NTV Haber. (2013, Mayıs 26). Şubat 02, 2017 tarihinde NTV Haber Web Sitesi: http://www.ntv.com.tr/ekonomi/nabucco-projesi-iptal-oldu, adresinden alındı

Hürriyet gazetesi. (2014, Eylül 22). Nisan 28, 2018 tarihinde Hürriyet gazetesi Web Sitesi: http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/guney-kafkas-dogalgaz-boru-hattinin-temel-atildi-27242240 adresinden alındı

İhlas Haber Ajansı. (2014, Mart 06). Mayıs 27, 2018 tarihinde İhlas Haber Ajansı Web Sitesi: http://www.iha.com.tr/haber-tanap-ve-turkiyenin-onemi-avrupa-parlamentosunda-gundem-olusturdu-337883/ adresinden alındı

Stratejik Ortak. (2015, Kasım 03). Nisan 25, 2018 tarihinde Stratejik Ortak Web Sitesi: https://www.stratejikortak.com/2015/11/2008-osetya-savas-neden-ck.html adresinden alındı

Timetürk. (2015, 07 14). 01 28, 2018 tarihinde Timetürk Web Sitesi: https://www.timeturk.com/iran-a-uygulanan-ambargonun-tarihcesi/haber-28499 adresinden alındı

Hürriyet Gazetesi. (2016, Ekim 10). Mayıs 27, 2018 tarihinde Hurriyet Gazetesi Web Sitesi: http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/turk-akimi-ve-guney-akimi-projesi-nedir-40245071 adresinden alındı

Gazete Enerji. (2017, Kasım 15). Mayıs 1, 2018 tarihinde Gazete Enerji Web Sitesi: http://www.gazeteenerji.net/guncel/398/uluslararasi-enerji-ajansindan-2017-dunya-enerji-raporu adresinden alındı

Ağacan, K. (2011). Gürcistan:Çok Milletli Yapıda Devlet İnşa Sürecinin Öyküsü. A. A. Cavid Veliev içinde, *Güney Kafkasya;Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji* (s. 57-104). Ankara: Berikan Matbaacılık.

Ahıshalı, M. A. (2013, Temmuz-Aralık). Kaya Gazı:Dünya Enerji Düzenine Etkileri ve Türkiye Potansiyeli. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3*(1), 12-34.

Akdoğan, G. (2013, Kasım 14). *Akademik Perspektif*. 02 08, 2018 tarihinde Akademik Perspektif Web Sitesi: http://akademikperspektif.com/2013/11/14/liberalizm-temel-ilkeleri-ve-dusunurleri/ adresinden alındı

Alptekin, G. (tarih yok). *academia.edu*. Mayıs 27, 2018 tarihinde academia.edu web sitesi: http://www.academia.edu/10270201/Rusyan%C4%B1n_Yak%C4%B1n_%C3%87evresini_Koruma_Politikas%C4%B1_ve_Yeni_So%C4%9Fuk_Sava%C5%9F_%C4%B0zlenimleri adresinden alındı

Arı, T. (2010). *Uluslararası İlişkiler Teorileri, Çatışma, Hegemonya, İşbirliği.* Bursa: MKM Yayıncılık.

Aslanlı, A. (2011). Kafkasya'da Güvenlik ve İstikrara En Büyük Tehdit:Karabağ Sorunu. A. A. Cavid Veliev içinde, *Güney Kafkasya;Toprak Bütünlüğü,Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji* (s. 153-192). Ankara: Berikan Matbaacılık.

Ateş, Z. (2006). *Doğu-Batı Kordioru: 2 Tam 1 Eksik*. Ocak 6, 2016 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Web sitesi: www.mfa.gov.tr adresinden alındı

Atmaca, N. (2006, Haziran 16). *Hurriyet Gazetesi*. Nisan 2018, 28 tarihinde Hurriyet Gazetesi: http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/kazakistan-resmen-btc-ye-baglandi-4594769 adresinden alındı

Aybar, S., & Özgöker, U. (2009, Aralık). Batı Enerji Güvenliği ve Türkiye. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(2), 319-334.

Aydın, N. Z. (2012). Hazar Enerji Kaynakları ve Siyaset. *Kahramanmaraş Sütçi İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9*(2), 207-224.

Aydın, Ü. (2014). Avrupa Birliği'nin Enerji Politikaları:Bakü Petrollerinin Lojistik Boyutu. *Uluslararası Hukuk ve Politika, 10*(40), 35-66.

Ayhan, İ. S. (2015). Soğuk Savaş Sonrası Rusya'nın Karadeniz Stratejisi. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, 3*(2), 1-21.

Aytüre, S. (2013, Temmuz-Aralık). Avrupa Birliğinin Enerji Politikasında Son Gelişmeler ve Türkiye'ye Yansımaları. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3*(1), 35-51.

B.Bulut Çınar, A. K. (Ekim 2005). ABD'nin Hazar Enerji Politikası ve Türkiye. *İ.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*(33), 165-188.

Bayraç, H. (2014). Küresel Enerji Politikaları ve Türkiye: Petrol ve Doğalgaz Kaynakları Açısından Bir Karşılaştırma. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(1), 115-142.

Baysoy, E. (2009). Rusya,AB,ABD İlişkileri Bağlamında Enerjinin Ekonomi Politiği ve Küreselleşmenin Jeopolitiği. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*(10), 59-82.

Bilgin, M. (2005). *Avrasya Enerji Savaşları.* İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Bilgin, M. (2016). Enerji. Ş. K. Ali Balcı içinde, *Uluslararası İlişkilere Giriş* (s. 410-418). İstanbul: Küre Yayınları.

Bilgin, M. (Ekim 2010). Orta Asya ve Kafkasya'da Enerji Stratejileri:Rekabet,İşbirliği ve Bölgesel Sorunlar. T. Arı içinde, *Orta Asya ve Kafkasya* (s. 157-192). Bursa: MKM Yayıncılık.

Bilgin, R., Sezgin, F., & Altıner, B. (2013, Temmuz-aralık). Uluslararası İlişkileri Şekillendiren Yeni Aktör Enerji:Kafkasya örneği. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3*(1), 52-65.

Brzezinski, Z. (2015). *Büyük Santranç Tahtası.* İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayın ve Ticaret A.Ş.

Caşın, M. H. (Ekim 2010). ABD'nin Kafkasya Politikasında Rusya ile Ortaklık ve Rekabet Paradoksunun Olası Gelişmelerini Anlamak. T. Arı içinde, *Orta Asya ve Kafkasya* (s. 325-384). Bursa: MKM Yayıncılık.

Cerrah, U. (2015). Enerji Güvenliği ve Avrupa Birliği. C. S. Hasret Çomak içinde, *Enerji Diplomasisi* (s. 163-192). İstanbul: Beta basım A.Ş.

Çakır, Ö. (2014, Ağustos 12). *TUİÇ Akademi*. Şubat 13, 2018 tarihinde TUİÇ Akademi Web sitesi: www.tuicakademi.org adresinden alındı

Çelikapala, M. (Kış 2014). Enerji Güvenliği:NATO'nun Yeni Tehdit Algısı. *Uluslararası İlişkiler, 10*(40), 75-99.

Çelikpala, M. (2011). Güney Kafkasya'da Yeni Jeopolitik Denge. A. A. Cavid Veliev içinde, *Güney Kafkasya;Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji* (s. 289-312). Ankara: Berikan Matbaacılık.

Çelikpala, M. (2012). Başarısız Devlet Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcşstan'ın 20 Yılı. *OAKA Dergisi, 7*(14), 1-35.

Çelikpala, M. (Bahar 2010). Türkiye ve Kafkasya: Reaksiyoner Dış Politikadan Proaktif Ritmik Diplomasiye Geçiş. *Uluslararası İlişkiler, 7*, 93-126.

Çınar, S., & Göçer, İ. (2014). Yeni Soğuk Savaşa Doğru:Küresel enerji Politikaları. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1*(2), 16-29.

Çıtak, E. (Yaz2016). Bölgesel Güvenlik Denkleminde Türkiye-Azerbaycan Enerji İlişkisinin Önemi. *Bölgesel Çalışmalar Dergisi, 1*(1), 117-139.

Dağcı, K., & Çaman, E. (2013). Enerji Politikaları ve Enerji Güvenliği Persoektifinden Avrupa Birliği'nin Orta Asya Poiltikası. *OAKA, 8*(16), 21-48.

Demir, S. (2015). Nato'nun Enerji Güvenliği Politikaları. C. S. Hasret Çomak içinde, *Enerji Diplomasisi* (s. 143-162). İstanbul: Beta Basım A.Ş.

Durmuşoğlu, S. (2016/2). 21.Yüzyıl Enerji Denklemi ve Türkiye. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(29), 283-303.

Ekici, K. D. (2015). Enerji Diplomasisi ve Hazar Havzası. C. S. Hasret Çomak içinde, *Enerji Diplomasisi* (s. 333-346). İstanbul: Beta Basım A.Ş.

Erkan, A. Ç. (Bahar 2014). Küresel Doğalgaz Krizlerine Karşı Enerji Arz Güvenliğinin Sağlanması ve Enerji Arz Güvenliği İçin Kriz Yönetimi. *KTÜ Sosyal Bilimler Dergisi*(7), 87-110.

Erkan, S. (2015). Güney Osetya Sorunu ve 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı. *Turkish Studies Dergisi, 10*(13), 71-92.

Erkan, S. (2016). 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*(17), 41-64.

Gökçegöz, S. (2007). Orta Asya ve Hazar Bölgesinde Mevcut ve Planlanan Yeni Boru Hatlarının Türkiye'nin Enerji Koridoru Olmasına Etkileri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*(5), 157-185.

Güngör, B. (2013, Aralık). Kafkasya Bölgesinde Aktörlerin Değişmeyen Mücadele Alanı:Gürcistan. *KTÜ Sosyal Bilimler Dergisi*(6), 37-54.

Gürer, C. (2014). Türkiye-Gürcistan Güvenlik İşbirliğine Stratejik Yaklaşım. *OAKA, 9*(17), 123-147.

İlbaş, M. (2014). *Enerji-Politik Dünya ve Türkiye.* Ankara: Berikan Yayınevi.

İsmayil, T. (2013, 8 27). *Enerji Günlüğü*. 5 6, 2016 tarihinde Enerji Günlüğü Web sitesi: www.enerjigunlugu.net adresinden alındı

İsmayil, T. (2013, Ağustos 19). *Enerji Günlüğü*. Şubat 26, 2018 tarihinde Enerji Günlüğü web sitesi: http://www.enerjigunlugu.net/icerik/4606/azerbaycanin-enerji-nakil-stratejisi.html adresinden alındı

İşeri, E., & Dilek, O. (Yaz2012). Yeni Enerji Jeopolitiğinde Nato'nun Enerji Güvenliğinde Tamamlayıcı Rolü ve Türkiye'nin potansiyel Katkıları. *Akademik Bakış, 5*(10), 229-248.

İzzetgil, E. (2016). Kafkasya'nın Jeopolitiği ve Rusya'nın Bölgeye Yönelik Stratejisi. *Bölgesel Çalışmalar Dergisi, 1*(1), 51-85.

Kachkachishvili, D. (2015, Temmuz 13). *Anadolu Ajansı*. Şubat 26, 2018 tarihinde Anadolu Ajansı web sitesi: http://aa.com.tr/tr/dunya/baku-supsa-boru-hatti-kismen-rus-ordusunun-kontrolunde/26497 adresinden alındı

Kantarcı, Ş. (2011). Kafkasya'da Etnik Çatışmalar Ekseninde "Güney Osetya"Sorunu. A. A. Cavid Veliev içinde, *Güney Kafkasya;Toprak Bütünlüğü,Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji* (s. 229-288). Ankara: Berikan Matbaacılık.

Kantörün, U. (Güz 2010). Bölgesel Enerji Politikaları ve Türkiye. *Bilge Strateji, 2*(3), 87-114.

Kocamaz, S. (2007). Avrupa Birliği'nin Komşuluk Politikası Çerçevesinde Transkafkasya Ülkeleri ile İlişkileri. *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi, 2*(4), 65-97.

Koçer, G. (Ekim 2010). Gürcistan:Jeopolitik, Jeokültür,Jeoekonomi. T. Arı içinde, *Orta Asya ve Kafkasya* (s. 105-130). Bursa: MKM Yayıncılık.

Köktaş, N. A. (2016). Saakaşvili Dönemi Gürcistan:İç ve Dış Politika Üzerine Bir Değerlendirme. *Aradahan Üniversitesi İktisadi ve idari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1*(2), 95-110.

Küçükkaya, Y. (2015, Mart 9). *Akademik Perspektif*. Mayıs 20, 2018 tarihinde Akademik Perspektif web sitesi: http://akademikperspektif.com/2015/03/09/abd-enerji-politikasinda-kaya-gazi-devrimi/ adresinden alındı

Mammadov, A. (Mart-Nisan 2013). Azerbaycan Dış Politikasında Enerji Faktörü. *Akademik Bakış Dergisi*(35), 1-15.

Marşap, A., Narin, M., & Özcan, İ. (tarih yok). *Avrasya Ülkeleri Açısından Yenileşen Dengeli Enerji Yönetiminde Paylaşılan Stratejik Yaklaşımlar.* 09 03, 2016 tarihinde avekon: www.avekon.org/papers/218.pdf adresinden alındı

Mercan, G. N. (2014, Ocak 24). *TUİC Akademi*. 02 08, 2018 tarihinde TUİC Akademi Web Sitesi: http://www.tuicakademi.org/realizm/ adresinden alındı

Milliyet. (08.08.2008, Ağustos 08).

Milliyet. (13.08.2008).

Oğan, S. (2011). Kafkasya'da etnik Çatışmalar Ekseninde "Abhazya"Sorunu. A. A. Cavid Veliev içinde, *Güney Kafkasya;Toprak Bütünlüğü,Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji* (s. 193-228). Ankara: Berikan Matbaacılık.

Olçar, K. (2010). Uluslararası Çatışmaların Enerji Politik Analizi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*(11), 93-127.

Örmeci, Y. D. (2014, Mayıs 22). *Uluslararası Politika Akademisi*. 02 07, 2018 tarihinde Uluslararası Politika Akademisi web sitesi: http://politikaakademisi.org/2014/05/22/uluslararasi-iliskilerde-iki-temel-yaklasim-realizm-vs-idealizm/ adresinden alındı

Öz, D. E. (2007, Eylül 10-15). *Atatürk Kütür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.* Mart 1, 2017 tarihinde Atatürk Kütür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Web sitesi: www.ayk.gov.tr adresinden alındı

Özdil, Y. (2017). *Sen Kimsin?* İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.

Özkan, G. (Kış 2010). Türkiye'nin Orta Asya ve Kafkasya'daki Bölgesel Politikasında Enerji Güvenliği. *Akademik Barış Dergisi, 4*(7), 17-40.

Öztürk, S. (2013). Jeopolitiğin Rusya Federasyonu'na Etkilerinin Kuzey Kafkasya-Gürcistan-Güney Osetya Çerçevesinde İncelenmesi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*(17), 201-242.

Özyer, N. V. (2015). Rusya'nın DTÖ Üyeliği ve Avrasya Enerji Diplomasisi. C. S. Hasret Çomak içinde, *Enerji Diplomasisi* (s. 215-236). İstanbul: Beta Basım A.Ş.

Pala, C. (Kış 2001-2002). Hazar Boru Hatları,Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Projesi ve Türkiye. *Avrasya Dosyası Dergisi, 7*(4), 231-252.

Pamir, N. (2011). Güney Kafkasya ve Enerji. A. A. Cavid Veliev içinde, *Güney Kafkasya;Toprak Bütünlüğü,Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji* (s. 345-394). Ankara: Berikan Matbaacılık.

Pamir, N. (Aralık 2015). *Enerjinin İktidarı.* İstanbul: Yıkılmazlar Basım Yayım Ltd. Şti.

Sabah. (14.08.2008).

Sapmaz, A. (2008). *Rusya'nın Transkafkasya Politikası Ve Türkiye Etkileri.* İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Sevim, C. (2010). Petrol Rezervlerinin Zirve Noktasının Enerji Güvenliği Açısından Büyük Enerji Pazarları (ABD,AB,ÇİN,HİNDİSTAN)Üzerindeki Etkileri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*(11), 53-72.

Sevim, C. (2012). Küresel Enerji Jeopolitiği ve Enerji Güvenliği. *Journal Of Yaşar University, 7*(26), 4378-4391.

Sevim, C. (2014). Kaya(Şeyl) Gazının Uluslararası Enerji Politikalarına Etkisi. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi, 5*(1), 49-64.

Sezin İba Gürsoy, A. S. (2015). Rusya'nın Enerji Politikaları:Dar Etkiden Geniş Etkiye Geçiş. C. S. Hasret Çomak içinde, *Enerji Diplomasisi* (s. 193-214). İstanbul: Beta Basım A.Ş.

Sönmez, A. (2011). Putin Yönetimi'nin Güney Kafkasya Politikası. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15*(2), 95-116.

Sönmez, F. (2011, Kasım 08). *Enerji Enstitüsü*. Mayıs 27, 2018 tarihinde Enerji Enstitüsü Web Sitesi: http://enerjienstitusu.de/2011/11/08/ilk-rus-dogalgazi-avrupaya-ulasti-kuzey-akimin-acilis-toreni-yapildi/ adresinden alındı

Şimşek, C. (2019, Eylül 08). *Enerji Enstitüsü*. 02 26, 2018 tarihinde Enerji Enstitüsü Web Sitesi: http://enerjienstitusu.com/2017/09/08/trans-adriyatik-dogalgaz-boru-hatti-projesinin-psi-tamamlandi/ adresinden alındı

Şöhret, M. (2015). Enerji Güvenliğinin Ekonomi Politiği ve Uluslararası Çatışmalara Etkisi. C. S. Hasret Çomak içinde, *Enerji Diplomasisi* (s. 1-46). İstanbul: Beta Basım A.Ş.

T.C.Ekonomi Bakanlığı. (tarih yok). Mayıs 22, 2018 tarihinde T.C.Ekonomi Bakanlığı Web Sitesi: https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/G%C3%BCrcistan?_afrLoop=26183556696009207#!%40%40%3F_afrLoop%3D26183556696009207%26_adf.ctrl-state%3D1bnmxgi4ls_9 adresinden alındı

Telli, A. (2015). Azerbaycan Enerji Diplomasisi. C. S. Hasret Çomak içinde, *Enerji Diplomasisi* (s. 347-372). İstanbul: Beta Basım A.Ş.

Topal, C. (Kış-2015). Türkiye'nin Güney Kafkasya Politikası ve Gürcistan. *Turkish Studies Dergisi, 10*(1), 753-770.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (tarih yok). Şubat 28, 2018 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Web sitesi: http://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirligi-orgutu-_kei_.tr.mfa adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (tarih yok). Şubat 28, 2018 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı web sitesi: http://www.mfa.gov.tr/guam-info.tr.mfa adresinden alındı

Veliev, C., & Araz Aslanlı. (2011). *Güney Kafkasya Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji.* Ankara: Berikan Yayınevi.

Yalçın, S. (2017). *Saklı Seçilmişler.* İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.

Yalçınkök, K. (2015, Nisan 08). *Akademik Perspektif*. 02 7, 2018 tarihinde Akademik Perspektif web sitesi: http://akademikperspektif.com/2015/04/08/realizm/ adresinden alındı

Yapıcı, U. (2008). Gürcistan savaşı: Öncesi ve Sonrası. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 63*(3), 185-190.

Yenigün, C., & Bolat, M. A. (2010, Temmuz). *www.academia.edu.* Mart 8, 2017 tarihinde www.academia.edu: http://www.academia.edu/13099314/G%C3%BCrcistan_Yeni_D%C3%BCnyan%C4%B1n_Do%C4%9Fu-Bat%C4%B1_S%C4%B1n%C4%B1r%C4%B1_Georgia_The_East-West_Border_in_the_New_World_Era_ adresinden alındı

Yergin, D. (Kasım 2014). *Enerjinin Geleceği.* İstanbul: Optimist Yayım Dağ. San. Ve tic. Ltd. Şti.

Yılmaz, S. (Güz 2007). Karadeniz'de Değişen Dengeler ve Türkiye. *Karadeniz Araştırmaları*(15), 45-66.

Yorkan, A. (2009, Ocak 8). *Türkiye Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi*. Nisan 28, 2018 tarihinde Türkiye Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi Web Sitesi: http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/1008/ukrayna-rusya_dogal_gaz_krizi_avrupa_ve_turkiye_zor_gunler_geciriyor adresinden alındı

Yüce, Ç. K. (2008). Hazar Enerji Kaynaklarının Türk Cumhuriyetleri İçin Önemi ve Bölgedeki Yeni Büyük Oyun. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*(1), 158-183.

Öz Geçmiş

20.12.1979 Rize Merkez doğumluyum. İlk öğrenimi Pehlivantaşı İlköğretim Okulunda, orta okulu Rize Anadolu İmam Hatip Ortaokulunda ve orta öğrenimimi Rize Anadolu İmam Hatip Lisesinde tamamladım. Lisans öğrenimimi Bakü Devlet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası Hukuk Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde 2000 yılında tamamlayıp aynı yıl YÖK'ten diploma denkliğini aldım. Askerliğimi 279. Kısa Dönem olarak Kırklareli ve İstanbul'da yaptım. Rize Ticaret ve Sanayi Odasında 9 ay Genel Sekreter Yardımcısı olarak görev yaptıktan sonra istifa edip 2002 yılında ticarete başladım. Şu an elektrik, inşaat, iş makineleri ve oto alım-satım sektöründe faaliyet gösteren şirketlerde ortak ve yöneticilik yapmaktayım. Evli ve bir çocuk babasıyım.